

BÖLCSESZDOKTORI ÉRTEKEZÉS

Gimnáziumi osztályközösség személyközi
kapcsolatainak fejlődése

/a fakultatív rendszerű oktatás feltételei között/

KECZER TAMÁS

Szeged, 1979

Tartalom

	Oldal
I. Bevezetés	1
II. A személyközi viszonyok vizsgálatának elméleti és módszertani alapjai	4
III. A középiskolába való átmenet pszichológiai problémái	8
IV. Az osztály formális és informális szerkezetének jellemzői az orientáció szakaszában	44
V. A tanulók személyközi viszonyainak változásai a tantárgycsoportos foglalkozások rendszerében	101
VI. Összefoglalás	115
VII. Mellékletek	123
VIII. Irodalom	167

I. Bevezetés

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1972. június 14-15-i ülésén határozatot hozott az állami oktatás helyzetéről és fejlesztésének feladatairól. A határozat hangsúlyozza, hogy az oktatásüggyel kapcsolatos társadalmi követelmények megnövekedtek. A tudományos-technikai forradalom kibontakoztatásához magasan képzett, szilárd marxista világnézettel rendelkező emberekre van szükség. Ezért a nevelőmunkához is útmutatást ad: "Az iskolának egész tevékenységével önálló, aktív, kezdeményező, alkotó személyiségeket kell nevelnie. Meg kell alapoznia a tanulók világnézetét; a szocialista magatartás erkölcsi elveinek megismertetésével és a gyermeki, tanulói, hallgatói közösségeken belüli gyakorlásával kell elindítani a felnövekvő nemzedék tagjait a szocialista emberré válás útján" /Az MSzMP határozatai és dokumentumai 1978/.

A nevelőiskola koncepciójának ilyen erőteljes megfogalmazása, amely korunk társadalmi igényéből adódik, sürgetővé teszi a nevelés hatásfokát növelő módszerek keresését a "személyiség-közösség" kapcsolatrendszerében.

Az elmúlt években megnövekedett azoknak a kutatásoknak száma, amelyek pedagógiai pszichológiai aspektusból vizsgálják azokat az összetevőket, amelyek végső soron az embert mint "a társadalmi viszonyok összességét" jellemzik. /Petrikás 1968, Murányi 1974, Kalmár, Lendvainé 1975, Ágoston 1976, Hunyadyné 1977, és még sok értékes kiadvány reprezentálja a téma fontosságát és időszerűségét./

A párthatározat nyomán új nevelési dokumentumok bevezetésére is sor került. Ennek megfelelően 1979-től általánossá válik a gimnáziumi fakultációs oktatási rendszer. Az oktatási miniszter 124/1978./M.K.14/OM számú utasítása intézkedett "A gimnáziumi nevelés és oktatás tervé"-nek bevezetéséről. Az új dokumentumok első része - az Alapelvek - nem csupán a tantervi célt fogalmazza meg, hanem az adott iskolatípus teljes tevékenységének célját is. Külön tárgyalja azokat az általános pedagógiai elveket, tendenciákat, amelyek fejlődésünk jelenlegi szakaszában a korszerű oktatáspolitikára érvényre jutása érdekében elsősorban követendők.

Az Alapelvek második fejezete annak az ifjú embernek a személyiségjegyeit vázolja fel, aki elhagyja

az iskolát. Követelményként írja elő, hogy a 18-19 éves leány vagy fiú legyen képes a saját tevékenységét önállóan szervező életvitelre. Érdeklődését koncentrálja a választott pályairány tartalmára, akár felsőfokú tanulmányokat folytat, akár munkát vállal. A választott pályán, munkájában törekedjék jó teljesítményt nyújtani, ugyanakkor őrizze meg érdeklődését, nyitottságát más területek felé is. Életvitelét a kollektívizmus és humanizmus jellemezze. Elsajátított és egyre gazdagodó műveltségének, feldolgozott élettapasztalatainak bázisán rendelkezzen a dialektikus materialista világnézet alapjaival. Dolgozzék, gondolkodjék és éljen a szocialista erkölcs normái szerint. Ismerje a korszerű termelés természettudományos alapjait, törekedjék az értelmes szép életvitelre, egészségének megóvására. Az Alapelvek harmadik fejezete az iskolán belüli és az iskolán kívüli nevelési tényezők koordinálására ad lehetőséget, míg a negyedik fejezet az adott iskolatípus művelődési anyagát ismerteti. /A gimnáziumi nevelés és oktatás terve 1978./

II. A személyközi viszonyok vizsgálatának elméleti és módszertani alapjai

A dokumentumok bevezetését több éves kutatómunka előzte meg. A gimnáziumi képzés szerkezetének átalakítására, mind külföldön, mind pedig hazánkban több kísérlet folyik. Csongrád megyében a MTA Pedagógiai Kutató Csoport Szegedi Alcentrumának vezetője és munkatársai irányításával 1974-ben indult fakultatív tantárgycsoportos oktatási kísérlet. /Ágoston 1973/ A kísérleti modell leírása a szaksajtóban is megjelent. /Ágoston-Bánfalvi 1977/ A tapasztalatok, elemző értékelések és a jövőre tekintő útmutatások összegezése folyamatosan történt /Ágoston, Csiszár, Gottl 1977/.

Az oktatási kísérlet komplex vizsgálata igen széleskörű és differenciált eljárásokat igényel. A probléma, amely számunkra pedagógiai pszichológiai megközelítést tett lehetővé az osztályközösség lélektani hatásának alakulásából adódott, tekintettel arra, hogy az osztályok összetétele az előkészítő szakasz lezárása után megváltozik. Az osztályközösségekben - pedagógiai pszichológiai nézőpontból -, éppen úgy, mint az iskolai közösség egészében, sokféle és sokszínű hatás éri a tanulókat. A különböző tanárok

egyénisége, vérmérséklete, életkora, érdeklődése stb. más-más irányban adhatnak értékes indítékokat a tanulóknak. A tanulóközösség hatása is rendkívül gazdag. Egy-egy osztály már elég nagy közösség ahhoz, hogy az igazi közösségi érzés is kialakulhasson. A sokféle tanuló pedig előnyösen kiegészítheti egymást. A jó iskolai osztályközösség kialakulásának pedagógiai-pszichológiai feltételeit sok speciális kutatás tanulmányozza /Pl. Jusztné 1963, Pataki-Tóth-Hunyadiné 1967, Bábosik-Nádasi 1970, Daróczy 1973, Kántás-Kántás V. 1965, Geréb 1967, Vastagh 1974/. A kísérleti modell feltételei mellett az osztályközösségekben ható tényezők átrendeződésével kell számolnunk. Az osztályok a különböző csoportfoglalkozások miatt nyitottabbakká válnak. /Felzárkóztató, orientáló foglalkozások, tantárgyblokkok, vertikális felépítésű KISZ szervezet/. A közösségi nevelés gyakorlatának legjobb művelői is úgy szervezik meg nevelőmunkájukat, hogy sokoldalú tevékenységi rendszert építenek ki intézményeikben, amelynek szervezésébe, irányításába mind nagyobb mértékben vonják be az ifjúsági önkormányzati szerveket. Eredményeiket a tanulók közösségi magatartásán mérik. Ők is sokszor tapasztalják azonban, hogy a közös tevékenység tanítványaikra gyakorolt hatása

korántsem egységes. Ez természetes is, hiszen a tanulócsoporthat távolról sem homogén, hanem erősen tagolt, strukturált egység, amelyben a közösségi tevékenység eleve nem hathat mindenkire egyformán. Ugyanakkor a tevékenység tovább strukturálja a közösséget, újabb kapcsolatokat alakít a tanulók között, s az egymáshoz hasonló, illetve egymástól különböző tanulók alcsoportjait, rétegeit hozza létre. A kollektiva minden tagja sajátos helyet foglal el e dinamikus kapcsolatrendszerben, a közösség szerkezetében, ezért a közösségi tevékenység hatása csakis a strukturán keresztül, attól befolyásoltan juthat el hozzá. /Hunyadyné 1977/.

A kutatás megtervezésekor az ismertetett megfontolások alapján - a probléma vizsgálatát a tanulók kapcsolatrendszerének fejlődésére szűkítettük. Tettük ezt azért is, mert a közösség fejlődésének pedagógiai pszichológiai feltárása igen bonyolult módszereket igényelt volna. Kihasználtuk azonban azt a lehetőséget, hogy a kísérlet indulásakor - mint óraadó tanár és a kapcsolatos kollégium igazgatója - személyesen is vizsgálhattuk a tanulók személyközi kapcsolatainak alakulását. Ezért kutatási feladatunknak tekintettük a személyközi kapcsolatok alakulásának korábbi hatásait tanulmányozni, mint az általános iskolából a középis-

kolába való átmenet időszakának domináns tényezőjét. Vizsgálnunk kellett azokat a félelmi motivumokat, amelyek az interperszonális kapcsolatok alakulására is hatással lehettek az átmenet időszakában. Tervbe vettük a mintául választott osztály formális és informális struktúrájának elemzését az orientációs szakaszban, majd nyomon követtük a személyközi kapcsolatok alakulását a tantárgycsoportos oktatás idején is. Kutatásunk szervesen kapcsolódott az iskola mindennapi munkájához, így longitudinális jellegűvé vált, bár módszereinek, tervezett szituációink dinamikus átrendezésével tranzverzálisan is értékelhettük részeredményeinket. Alkalmazott módszereink empirikus tapasztalatokkal kiegészített egzakt eljárások kombinációi voltak. /Megfigyelés, egyéni és csoportos beszélgetések, szituáció és dokumentum elemzések, szociometriai eljárások, értékválasztás, tematikus dolgozatok./

III. A középiskolába való átmenet pszichológiai problémái

A gimnázium beiskolázási körzete évek óta viszonylag állandónak mondható. Makó városban 7 általános iskola van. Korábban tanyai 1-2 tanerős iskolákból is jöttek tanulók. Ezeket az oktatási intézményeket - elnéptelenedés miatt - fokozatosan megszüntették. Megjegyezzük, hogy a létrehozott általános iskolai diákotthon is létszámhiánnyal küzd, mert a szülők saját házakba költöznek be a tanyákról.

A makói járás 10-14 általános iskolája, valamint Békés megye közeli települései /Mezőhegyes, Tótkomlós, Mezőkovácsháza stb./ adják - a városiakon kívül - gimnáziumi tanulóifjúság zömét. Ez a viszonylagos állandóság lehetővé teszi a nevelő munka tervezését, és bizonyos pedagógiai prognózis felállítását. Az empirikus tapasztalatok kimutatták, hogy az egyes általános iskolák közötti különbségek a következő okokra vezethetők vissza:

- képesítés nélküli nevelők alkalmazása;
- az iskolák objektív helyzete, mint pl. a tantermi hiányból adódó váltakozó tanítás, vagy a

szertárak szemléltető eszközökkel való ellátottságának különbsége;

- az iskolák vezetési koncepcióiból származó különböző követelményrendszerek a nevelési területeken;
- az ebből adódó tanulói előítéletek pszichés hatásai. /Ezt külön is vizsgáltuk./

A kísérleti évfolyam létszám adatai:

	A	B	C	Összes	%
Létszám	30	30	30	90	100
F., Fmg.	17	10	12	39	43,3
Leány	30	16	17	63	70,0
Vidéki	15	11	6	32	35,55
Bejáró	8	5	6	19	21,11
Kollégista	7	6	-	13	14,4

Az általános iskolából hozott tanulmányi eredményeket vizsgálva megállapítottuk, hogy csak 11 olyan tanuló volt, akinek eredménye 3,5 alatt marad. Dolgozatunkban az OM által már korábban eltörölt tanulmányi átlagokat csak tájékoztató jelleggel, mint egyik lehetséges mutatót szerepeltetjük.

Az iskolai dokumentációk tanulmányozása lehetővé tette számunkra, hogy az érettségi tárgyaknak megfe-

lelő általános iskolai eredményeket korábbi évfolyamokkal összehasonlitsuk. /Magyar nyelv, matematika, kötelező történelem, fizika, nyelv, mint leggyakrabban választott./

	1972-73		1973-74		1974-75	
átlag	fő	%	fő	%	fő	%
5,00	16	57,6	13	11,9	13	14,6
4,9-4,5	34	37,4	44	40,4	22	24,7
4,4-4,0	30	33,0	36	33,0	25	27,0
3,9-3,5	10	10,9	14	12,8	19	21,3
3,4-3,0	1	1,1	2	1,9	8	9,0
2,9-2,5	-	-	-	-	3	3,4
2,4-2,0	-	-	-	-	-	-
Összesen:	91	100	109	100	90	100
Évfolyam átl.	4,46		4,42		4,16	

A táblázatból kitűnik, hogy a kísérleti évfolyam /1974-75/ tanulmányi átlaga az induláskor korábbi évekhez viszonyítva gyengébbnek bizonyult.

Az évfolyamok közötti különbség az első év eredményeit vizsgálva később is kimutatható.

	I.félév	év vége
1972-73	3,88	3,88
1973-74	3,70	3,83
1974-75	3,51	3,44

Az általános iskolai osztályzatokhoz viszonyítva tehát kísérleti évfolyamunk /1974-75/ alacsonyabb tanulmányi átlagot mutatott.

Felmértük azt is, hogy a tanulók általános iskolai tanulmányaik mellett hogyan készültek a középiskolai feladatok megoldására.

Az általános iskola által szervezett előkészítő tanfolyamokon részt vett a tanulók 84,44 %-a /76 fő/ magán órákra járt 12 fő /13,33 %/ és a Csongrád megyei Művelődésügyi Osztály által szervezett "Középiskolai Előkészítő Tanfolyamon" - amely 10 napos bentlakásos volt - 3 fő /3,33 %/ leendő gimnazista vett részt.

Különbséget tudtunk tenni a városi iskolákból érkezett tanulók tudásszintjében is. Témánk szempontjából azonban az általános iskolák közötti további különbségek vizsgálata elhanyagolható volt, ezért a tanulók identifikációjának gátló tényezőit igyekeztünk feltárni.

Az első évesek félelmi motivumainak vizsgálata

/Előzmények/

A Csongrád megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztálya 1964-től Középiskolai Előkészítő Tanfolyamot rendezett Makón a Mező Imre Középiskolai Kollégiumban. Ezen olyan tanulók vehettek részt, akik részben osztott vagy osztatlan általános iskolába jártak. 1970-től községi iskolákból is érkeztek hozzánk tanulók.

A tanfolyam célja az általános iskolából a középiskolába való átmenet megkönnyítése volt. Ennek érdekében két hétig - ingyenes kollégiumi elhelyezéssel - a József Attila Gimnázium tanárai magyar nyelvből, orosz nyelvből, matematikából és kémiából naponta hat órában foglalkozásokat tartottak számukra.

A tanfolyamot minden évben augusztusban tartottuk.

A vizsgálat menete, feltevések

Mivel minden kartárs egyetértett abban, hogy az elsődleges félelmi motivum a tanulmányi eredmények esetleges változásával függ össze, ennek feltárását kezdtük meg. Feltételeztük, hogy olyan attitüdről van szó, amelynek tapasztalati alapja nem lévén, inkább a

környezet hatásával kell számolnunk, és ezért a szülők, a barátok és az iskola hatásait vizsgáltuk.

Módszerként megfigyelést, explorációt alkalmaztunk és kiegészítésül egy több szempontú dolgozatot íratunk. Instrukciónk az volt, hogy írják le azokat a véleményeket, amelyek bennük bizonytalansági előérzetet keltenek a gimnáziumi tanulmányok kezdetén.

A dolgozatok elemzése során az alábbi szorongást kiváltó okokat tapasztaltuk:

1. A szülők túlzott elvárásai a tanulmányi eredményekkel kapcsolatban.
2. A szülők pályaválasztási ambíciójának és a tanuló érdeklődésének ellentéte.
3. Az általános iskolai tanárok elszólásai, fenyegetései.
4. Az idősebb barátok, ismerősök félreértelmezett "élménybeszámolói".
5. A kellő önismeret hiánya.

Ezt a vizsgálatot a mintaként választott osztállyal is elvégeztük, és összehasonlítva az 1972-1974-ig tartott tanfolyamokon szerzett adatokkal, teljes egybeesést tapasztaltunk.

A jellemző motívumok ismertetése

Az adatok 160 tanulóra vonatkoztak

	előkészítő tanfolyam	kísérleti osztály
1972	48	
1973	39	
1974	43	30
összesen:	130	30

A szülők túlzott követelményei miatt aránylag kevés tanuló félt /8,5 %/. Inkább a negatív szülői instrukciók keltettek félelmet. Az egyik tanuló így írt: "Azt mondták a szüleim, hogy ha rosszul tanulok, épp olyan munkás leszek mint ők, és egész életemben gürölgöhetek". Érdekes egy más típusú vélemény is: "Azt mondták, ha megbukok, akkor mehetek dolgozni, azt meg nagyon jól tudták, hogy egyáltalán nem szeretek". Rossz értelemben használta nevelési eszközként ezt a kijelentést az a szülő, akiről gyermeke így írt: "Anyukám azt mondogatta, majd ott megtanulom beosztani az időmet és azt, hogyan kell tanulni". Egy nagyon csunya írású tanuló dolgozatából idézek: "Mindig úgy éreztem, mintha a középiskoláról úgy beszéltek volna

szüleim, hogy a KÖZÉPISKOLA. Tehát magasnak éreztem a középiskola szintjét".

A szülők választottak iskolát a tanuló helyett 13 esetben /8,12 %/.

/Nem gimnáziumba akartam jönni, mert tanulmányi eredményem gyenge, jobban érdekelnek a gépek" - olvashattuk egy dolgozatban.

"Megmondta apám, hogy é nem tanulhatott, nekem kell". írja egy másik, tanfolyamon résztvevő tanuló.

A tanulók többsége azonban pozitív indítékokat kapott szüleitől.

Az általános iskola pszichés klimájára visszavezethető motivumokat is találtunk. A tantárgyak közül a matematika, fizika és a kémia keltett indokolatlan félelmet 83 tanulónál. /51,87 %/. A pedagógusok helytelen kijelentései a dolgozatok 67,5 %-ában olvashatók. /108 tanuló irt ilyet./

"Fiam, téged a magatartásod miatt úgy kívágnak, hogy..."

"Nem sok jót jósolok neked a helyesírás terén" írja egy tanuló.

Másik dolgozatról: "olyan figyelmeztetések voltak, hogy tanulj meg jegyzetelni, vagy számolj pontosan, mert a középiskolában nem fognak a dolgozataidban utána számolni". Sajnos majdnem tipikus a következő kijelen-

tés: "Ilyen magatartással félév múlva már repülsz a gimiből. Ha nem tanulsz, ott már nem kapsz ketteseccskét, nincs mindenkinek olyan jó szíve mint nekem". Szintén a tanári munka gyengeségére vallanak a következő fenyegetések: "...tanulj, mert a középiskola nem kötelező, és ott nem foglalkoznak veled úgy mint itt, nem rágnak mindent a szádba mindent, mint itt. Ott aztán kicsapnak, ha nem tanulsz". Más vallomás szerint: "Ha valakinél észrevették, hogy puskázik, azt mondták a tanárok, hogy most hiába lesed ki, a középiskolában muszáj lesz tanulnod".

Ilyen előzmények után "természetesnek" tűnik, hogy nagyon sok tanuló félt az első időszaktól. Erről egyikük így írt: "Félek, mert a tanárok azt mondták, hogy aki az első hónapokban rossz jegyet kap, az egész négy évben olyan jegyeket fog kapni. Meg hogy arcra osztályoznak".

A barátok és idősebb társak felnagyított, erősen szubjektív véleménye is okozott szorongást. Idézetek: "sokat kell tanulni, a tanárok a személyt nézik nem a tudást". "Ahány kérdést nem tudunk, annyi egyest kapunk". "Sokkal többet kell tanulni, még éjszakázni is kell". Az egyik tanuló így írt: "Félek is, nem is, ez

szinte naponta változik, mert ismerőseim mindig nagy-képűen, nagy szájjal adták elő, és ők magukat úgy mutatták be, hogy ők könnyen vették az akadályokat".

A kellő önbizalom a már kialakult pályaválasztási szándék, speciális érdeklődés csak 18 tanulónál volt kimutatható /11,25 %/ annak ellenére, hogy valamennyien válaszoltak arra a kérdésre, hogy milyen pályára akarnak menni?

A pedagógus személyisége motiválta azt a tanulót, aki így írt: "Nagyon szerettem a biológia tanárunkat, mert nagyon tudott és igazságos volt. Szerinte én még orvos is lehetek".

"Az ált. iskolában azt mondták nekünk a tanárok, hogy szorgalommal mindent elérhetünk, amit akarunk" írta egy másik tanuló.

Határozott pályaválasztási szándékot tükröz a következő idézet: "Alkalmazott matematikus szeretnék lenni. Tanárain és szüleim szerint sokat kell majd tanulnom, de sikerülni fog".

Fejlett konatív szektort tükröz az alábbi vélemény:

"Engem sokat ijesztgettek az ismerőseim, de én nem félek annyira, hogy letegyek tervemről. Agronómus akarok lenni, tanárain és szüleim is egyetértenek velem".

Következtetéseink:

1. Bizonyos fokú izgalom természetes jelenség a tanulóknál.
2. Túlzott szorongást okozhat az olyan iskolai légkör, ahol nem megfelelő a kapcsolat tanár és diák között.
3. Az iskolán kívüli spontán és rokonszeri alapon létrejövő interakciók a családi és iskolai életből adódó negatív hatásokkal összegeződhetnek és azokat erősíthetik.
4. A pályaválasztás megfelelő előkészítése, az adottságok, képességek szakszerű feltárása és fejlesztése ellensúlyozhatja az előítéletek kialakulását.
5. A megfelelő követelményrendszer és ehhez kapcsolódó szokások tervszerű kialakítása megkönnyíti az átmeneti időszakot.

Személyiségformáló tényezők és hatások a családokban

A család a társadalom mikrostrukturája. Vérségi kapcsolatok alapján létrejött közösség, amelyben az érzelmi hatások dominálnak. Ezek a nevelés alaptényezői.

A család hagyományos munkamegosztása a maitól eltérő gazdasági szférában alakult ki. Ma már az esetek többségében nem az apa az egyedüli családfenntartó, az anyagi terhek megoszlanak a férfi és nő között. Ez nem jelent azonban teljes egyenjogúságot a nő számára a családban. A gyermekek nevelése, gondozása elsődlegesen "női" munkának számít. Mindez nagy hatással van a családi légkör alakulására, s a gyermeki személyiség fejlődésére.

A családlátogatások tapasztalatai

Vizsgálati módszereink:

- a/ családlátogatásokat végeztünk és tapasztalatainkról feljegyzéseket vezettünk;
- b/ igyekeztünk kapcsolatot teremteni a szülőkkel munkahelyükön is. Ennek érdekében előadásokat vállaltunk szocialista brigádok továbbképzési alkalmain;
- c/ szülői értekezleteket, fogadóórákat tartottunk. Részt vettünk /előadóként és megfigyelőként/ a Szülők Akadémiája rendezvényein;
- d/ ha szükséges volt, az ellenőrző könyvön kívül is leveleztünk a szülőkkel.

Igy vált lehetővé a tanulók differenciálódó kapcsolatrendszerének közvetett megismerése. A csa-

lád légkörével, életvezetésével közvetlenül hat a gyermekekre. Szükséges volt tehát azt is feltárni, hogy a szülők nyújtanak-e olyan viselkedési mintákat, amelyek a társas hatékonyság szempontjából figyelembe vehetők a tanulók személyiségformálásában. Ennek ellenőrzése céljából a családlátogatásokon adatokat gyűjtöttünk a szülők foglalkozásáról és a családok életviteléről.

A tanulmányozott osztály tanulóinak szülei az alábbi foglalkozási kategóriákba sorolhatók:

Fizikai dolgozó az iparban:	4 /13,33 %/
Termelésirányító az iparban:	6 /20 %/
Fizikai dolgozó a mezőgazdaságban:	3 /10 %/
Termelésirányító a mezőgazdaságban:	2 / 6,66 %/
Értelmiségi:	8 /26,66 %/
Egyéb:	7 /23,33 %/
<hr/>	
összesen:	30 /100 %/

Szociokulturális körülmények

Vizsgáltuk azt is, hogy a tanulók kitől kaphattak segítséget házi feladataik megoldásához. Megállapítottuk, hogy a szülők elsősorban az iskolától várták gyermekeik korrepetálását, vagy magánórákra

járatták őket. Erre egyrészt a szülők sokirányú elfoglaltsága, másrészt iskolai végzettsége adott magyarázatot.

A munkaidőn túli elfoglaltságok adatai a szülők szóbeli tájékoztatása alapján.

Jövedelem kiegészítő, termelő munka:	14	46,66 %
Kedvtelésből végzett tevékenység:	4	13,33 %
Továbbtanulás a munkahelyi követelmények miatt:	5	16,66 %
Tanácsstag /HNF stb./:	2	6,66 %
Iskolai végzettség megszerzése kedvtelésből:	2	6,66 %
Eltartási szerződésből eredő kötelezettségek:	2	6,66 %
Helytelen életvitel /italozás, kártya stb./	1	3,33 %
/Ezek az adatok megfigyelésen alapulnak, tehát szubjektivek/		

30 100 %

Felmértük a szülők iskolai végzettségét is.

	Apa	Anya
8 ált.isk.-nál kevesebb	4 /14,81 %/	5 /16,66 %/
8 ált.iskolai osztály	11 /40,74 %/	14 /46,66 %/
Szakmunkásképző	2 / 7,40 %/	
Középiskola	5 /18,51 %/	8 /26,66 %/
Főiskola, egyetem	5 /18,51 %/	3 /10 %/
Összesen:	27 /100 %/	30 /100 %/

A táblázat világosan mutatja az anyák "hátrányos" helyzetét. A konvenció itt is érvényesül. Az apák iskolai végzettsége magasabb. A családi légkört befolyásoló tényezőként kell számolnunk azzal is, hogy az apák magasabb végzettségüket - nagy többségében - a munka mellett szerezték meg. Az anyának maradt a "GYES". Találkoztunk az ilyen hajszolt életforma ellenhatásával is. Jó az, ha a szülő nagyobb megterhelésének ellensúlyozására talál magának megfelelő elfoglaltságot, de kár, hogy csak otthon, egyedül. Néha nyomasztónak tűnik a társas élet hiánya. Találtunk kötő-horgoló anyát és magányosan barkácsoló apát. Az építkező /ilyen 7 volt 23,33 %/ mintha az elzárkózás falait húzná maga köré, akárcsak az önmagát hajszoló pénzkereső. Ritka a kiránduló, természetbe vágyó, sportoló vagy színházba járó szülő.

A lakáskörülményeket elemezve megállapítottuk, hogy saját házzal 23 család /76,66 %/ rendelkezett a vizsgált időszakban. Bérelt lakásban lakott 7 család /23,33 %/.

Egy szobája 3 /10 %/

két szobája 18 /60 %/

három szobája 9 /30 %/ családnak volt.

Az osztályban kilencen tanulhattak külön szobában /30 %/.

Alkalmunk volt a lakások berendezési tárgyairól is képet kapnunk. Valamennyi lakásban volt rádió és televízió. Magnetofont és lemezjátszót csak néhány helyen nem találtunk. Annak ellenére, hogy a tanulók igénybe vehették a gimnáziumon kívül a városi és a községi könyvtárakat, viszonylag sok könyvvel rendelkeztek. A családok átlag 82 könyvvel rendelkeztek. Ebből szépirodalmi 31 db, szakmai 10 db, tudományos fantasztikus 21, egyéb 20 db. Ebből a tanulóké kb. a fele, tehát 40-41 db volt. Náluk 12 mesekönyv, a többi tudományos, fantasztikus stb. volt.

A sajtótermékek felmérésénél kiderült, hogy a családok 70 %-a járátja a Népszabadságot a többi megszlik a Népszava, Magyar Nemzet és a Magyar Hírlap

között. A Csongrád megyei Hírlap 17 családnak /56,66 %/ járt.

Gépkocsija 16 szülőnek volt. Kérdéseket tettünk fel arra vonatkozóan is, hogy a családok részt vesznek-e közös kirándulásokon, üdüléseken, külföldi utakon. A válaszok alapján az eredmény megoszlott. Külföldön legalább egyszer járt 26 tanuló /86,66 %/. Ez a szám azonban nem bizonyult értékadónak, mivel 12 tanuló csak egynapos jugoszláviai bevásárló utazást tett. A közös családi kirándulások száma a mért négyéves időszakban igen kevés volt. Mindössze nyolc.

Az osztályba 5 tanuló járt be vidékről /16,66 %/. Kollégista volt 6 /20 %/. A többiek 19 fő /63,33 %/ a városban laktak. Tanulószobai menzai ellátásban minden igénylő részesült.

Adatainkat összehasonlítottuk a párhuzamos osztályok osztályfőnökei által szerzett információkkal, és konzultációink során megállapítottuk, hogy lényeges eltérés nem volt, tehát a minta alkalmas a további vizsgálatokra.

A kollégium mint a személyiség szocializációjának egyik szintere

A kísérletben résztvevő évfolyam tanulói közül 13 /14,4 %/ volt a Mező Imre Középiskolai Kollégium lakója. Kollégistát minden évfolyamon találtunk, ezért indokolt volt az iskola és a kollégium kapcsolatainak feltárása témánk szempontjából.

A formális kapcsolatokat egyértelműen szabályozza mindkét intézmény Rendtartása. Ezen túl azonban a személyes kapcsolatok is igen fontosak. Ennek érdekében a két igazgató lehetővé tette, hogy az iskola tanárai a kollégiumban, az ottani nevelők pedig a gimnáziumban vállaljanak órákat. Érintkezési pontok voltak a hagyományok ápolásában a különböző közös rendezvények.

A KISZ iskolai szervezeteiben a kollégisták különböző vezető funkciókat láttak el. A szervezeti élet rendezvényeit sokszor közösen bonyolították le. /Klub, ismeretterjesztő előadások, vetélkedők stb./

A kollégium célkitűzései:

A szocialista emberre jellemző személyiségjegyek kialakítása érdekében támaszkodtak:

- a neveléstörténeti művekben fellelhető több év-

százados magyar kollégiumi tapasztalatokra,

- építettek a NÉKOSz nevelési hagyományaira,
- tanulmányozták a külföldi és hazai pedagógiai és pszichológiai szakirodalmat,
- biztosították a dinamikus szervezeti struktúra kialakulását, az önkormányzó képesség kialakulását,
- a közösségi nevelés módszerével a személyiség szociabilitásának fejlesztését segítették elő.

A nevelőmunkát differenciáltabbá tették a fiatalok önállóságának, felelősségének, demokratizmusának, társadalmi aktivitásának, közéleti tevékenységének kialakítása érdekében. Ezért építettek a RENDTARTÁS-ban és a MŰKÖDÉSI SZABÁLYZAT-ban lefektetett direktívákra. Ezért a hierarchikus struktúrát /közösségek rendszere/ dinamikus tartalmi tevékenységgel töltötték meg. Ezt a felépítést a munkatervben táblázatokon ábrázolták. Ennek megfelelően a politikai, tanulmányi, önkiszolgáló, kulturális és sporttevékenységet megfelelő előrelátással dolgozták ki. Kiemelt feladatnak tekintették a fizikai dolgozók gyermekével való foglalkozást. Ezért vállalták a Középiskolai Előkészítő Tanfolyam megrendezését.

A formális vagy hierarchikus struktúra táblázata a Rendtartás alapján készült. Az önkormányzat biztosí-

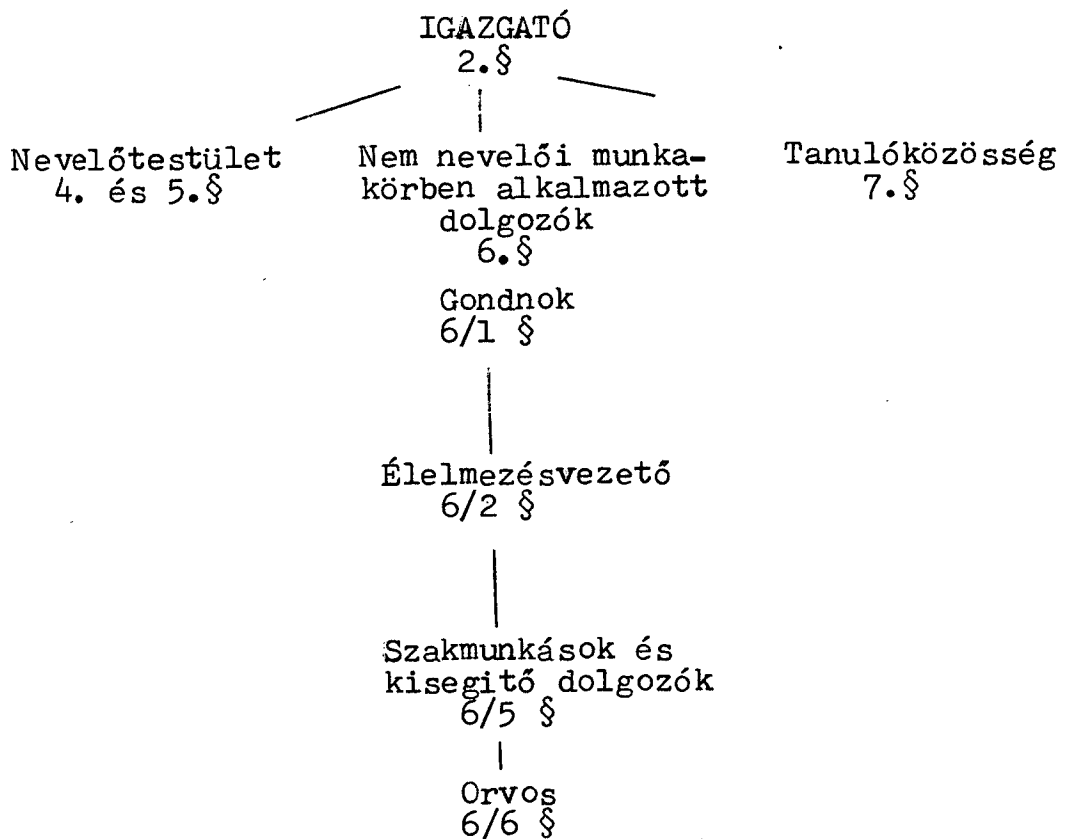
tása érdekében ennek dinamikus működését mutatja a következő táblázat. Az utasítási jog ideiglenes átruházása rendkívül fontos - a bizalomra épülő - nevelési módszer volt. Az ideiglenes megbízatások ebben a makro-közösségben felelősséggel és döntési, utasítási jogkörrel jártak együtt.

A Mező Imre Középiskolai Kollégium
szervezeti felépítése
/Hierarchikus struktúra/

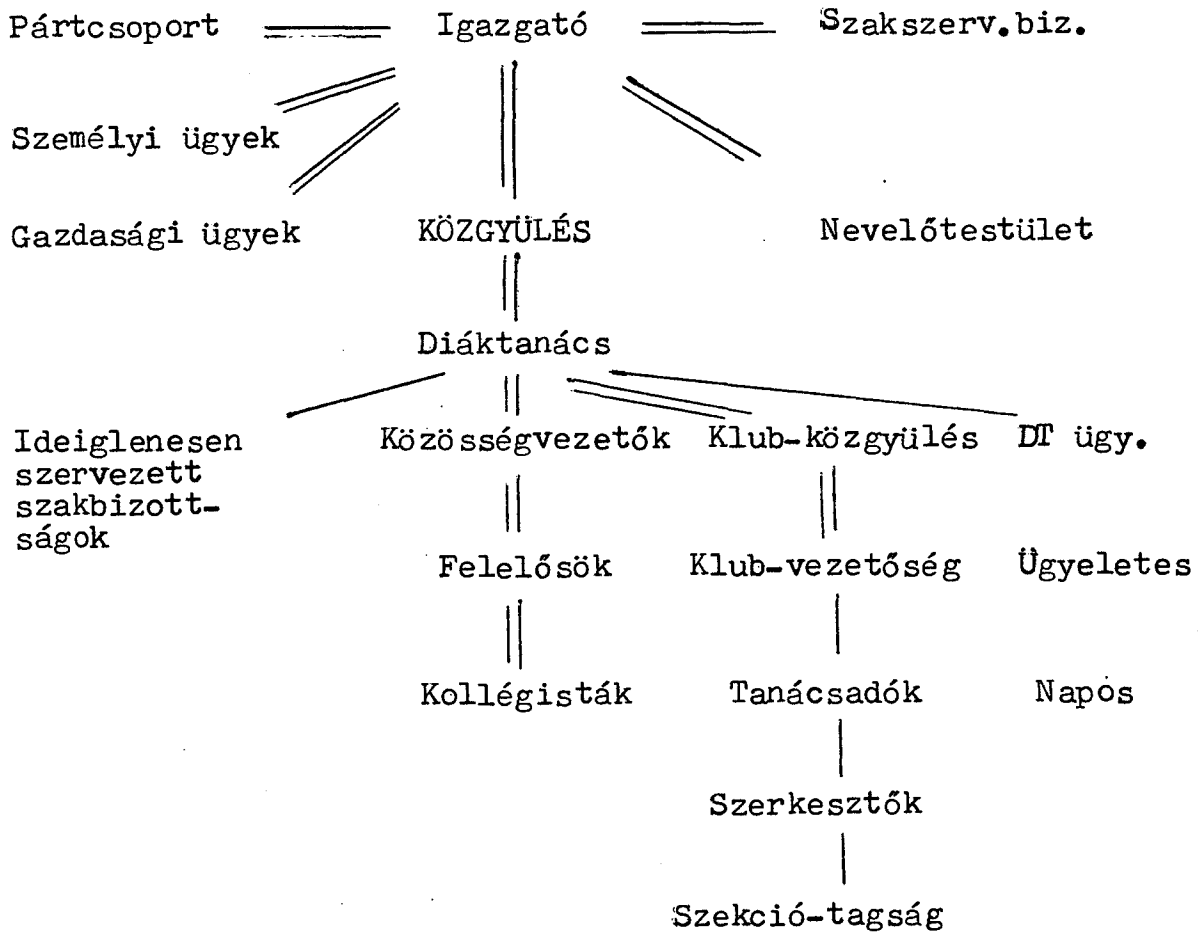
RENDTARTÁS
/146/1966./MK 13./MM.sz.ut./

Az intézmény irányítása
és felügyelete
10.§

Az intézmény közösségének
szervezése és vezetése

A döntési jogkör és annak ideiglenes megosztására készített vázlat
/Dinamikus struktúra/

Jelzések:

Döntési jogkör _____

Alkalomszerűen megosztott döntési jogkör _____

Az önkormányzat fő működési területei

1. Az önkormányzási képesség kialakítása:

- a kollégiumi közösségek
és egyének megbízatása közgyűlés
- tervező, szervező, irányító,
ellenőrző és értékelő tev. DT testületek
- a vezetői funkciók önálló
gyakorlása

2. Közéletiségre nevelés:

- részvétel tanácsuléseken DT agit.prop.
- ODB-ben részvétel DT agit.prop.
- részvétel diákparlamen-
teken önkéntes koll.
- isk.KISZ-ben tiszts.ellát. önkéntes DT
- részvétel az otthoni KISZ-b. önkéntes DT megb.tit.
- ifivezetők megbízatása önkéntes koll.

3. Hagyományaink ápolása:

- elsősök fogadása DT
- Karácsonyest klub 4 évf.
- Nőnap DT
- farsangi est klub titkár
- a negyedikesek bucs. 3.évf.
- Pedagógusnap DT

- Mező Imre emlékest		M.I.közös.
- névnapok megünn.	klub	Egyéb szek.

4. Nevelési területeink összehangolása:

A nevelési területekkel kapcsolatos rendezvények koordinálása a táblázatokon feltüntetett utasítási és információs rendszereknek megfelelően történik.

5. A tanulók családi kapcsolatainak feltárása:

- a tudatformáló munka irányuljon az osztályhelyzet tudatosítása mellett az erkölcsi tudat kialakítására

családlát.	Igazgató
munkaterv	tantest.

Ennek megfelelően a táblázatokon feltüntetett viszonyrendszerek segítségével a magatartási előírások ismertetése és a helyes interperszonális kapcs. rendszerek kialakításának motiválása

valamennyi
terv.célk.
végrehajtása

6. Beszámoltatások, értékelések:

- a DT titkárnak
- DT tagok
- közösségvezetők

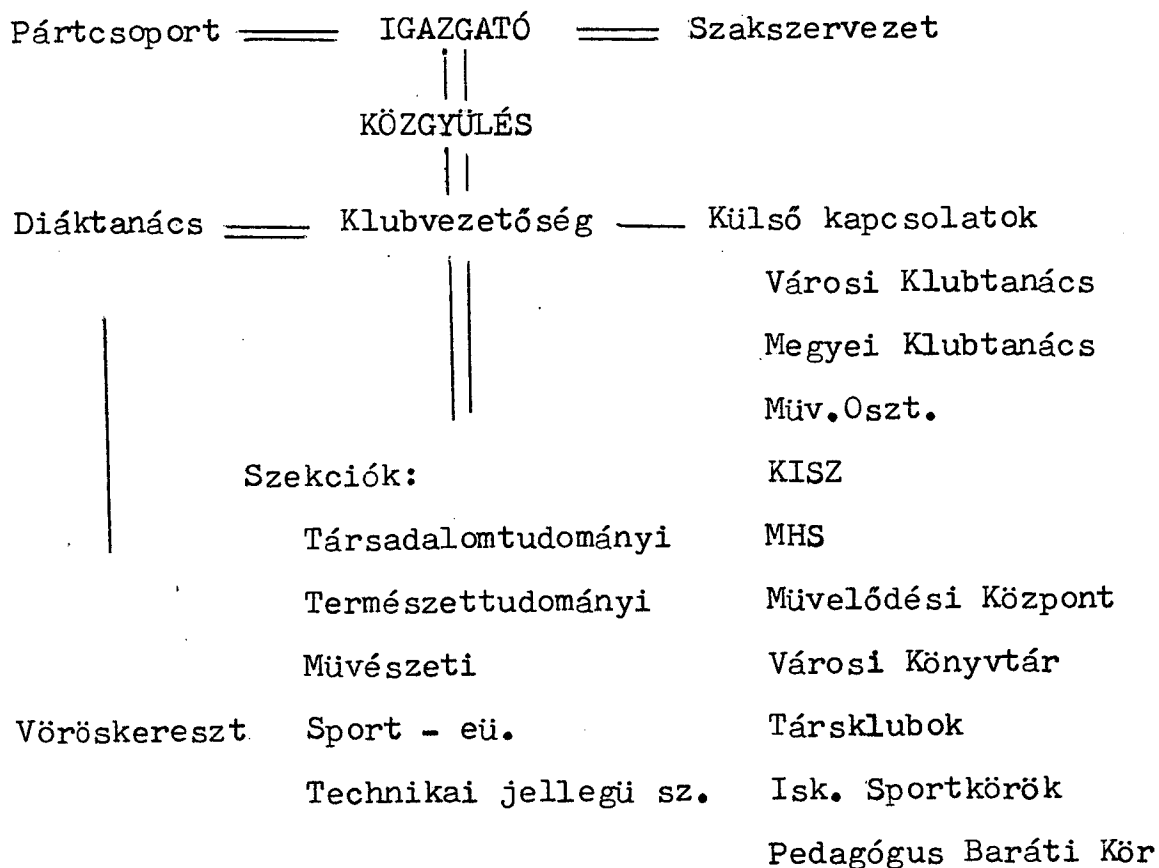
havonta
2 havonta

- ügyeletes tiszt	hetente
- időszakos bizottságok	alkalmanként
- kollégisták	esetenként
- a DT tagoknak	
- köz.funkcionáriusok	havonta
- a DT szervezőtitkárának	
- közösségvezetők	havonta
- hálópáncsnokok ill. folyosók ügyeletesei	havonta
- partonálók	havonta
- ügyeletesek	havonta

A kollégiumban ifjúsági klub is működött. Ennek rendezvényei jó alkalmat teremtettek az ismeretszerzés, szórakozás mellett a felelősségteljes szervezőmunka gyakorlására.

A klubban párt és állami funkcionáriusok, egyetemi oktatók és kulturális életünk neves személyiségei is megfordultak.

A MEZŐ IMRE KÖZÉPISKOLAI KOLLÉGIUM
"SZAMOVÁR"
IFJUSÁGI KLUBJÁNAK
KAPCSOLATRENDSZERE

Jelzés:

kölcsönös kapcsolat ———

/utasítás - információ/ ———

A vendégeket az egyes szekciók fogadták. Ilyenkor a szekció tagjai egy szervezőt választottak maguk közül, aki viszont társakat vett maga mellé a feladat megoldásához. Mindenkit csak egyszer lehetett választani. Ezzel a módszerrel a nevelők személyiség megismerési munkája könnyebb lett, de ami a legfontosabb volt: a közös tevékenység során, interakciók következtében fejlődött a tanulók kapcsolatteremtő képessége.

Következtetések témánk szempontjából

A családi légkör, a szülők elképzelései, eszményei, saját vágyaiknak megvalósítási törekvései meghatározzák a tanuló attitűdjeinek alakulását.

A szülők magatartása, viszonya a társadalomhoz és önmagukhoz, gyermekeikhez, modellként szolgál a tanuló magatartásának alakulásához.

A kollégium nem pótolja ugyan a családot, de bizonyos hátrányokat - ingerszegény környezet, rossz szülői kapcsolatokból eredő veszélyek - kompenzálni tud.

Az iskola és a kollégium nevelői között szoros informatív kapcsolatot kell kialakítani.

A kollégium sajátos nevelési körülményei fejlesztik a tanulók kapcsolatteremtő képességeit, és közösségi beállítódását.

Az oktatási kísérlet személyi és tárgyi feltételei

A fakultatív oktatási kísérletre vállalkozó iskolában 12 osztály működött. A tantestület átlaglétszáma 30 volt. Az első kísérleti évfolyam 1974-ben kezdte meg munkáját, és ezután már csak ebben a rendszerben indultak új évfolyamok. A korábbi szakosított és általános tantervű osztályok fokozatosan átadták helyüket a fakultációnak.

A létszámadatok alakulása:

	1974-75	1975-76	1976-77	1977-78
<u>Nevelő</u>	22	25	28	28
Törzstag	18	21	24	26
Óraadó	4	4	4	2
<u>Osztály</u>	3	6	9	12
<u>Tanuló</u>	90	195	289	356
az összes	24,5	52,6	74,1	100 %-a

Tárgyi feltételek:

A tanteremszükséglet - mint az interakciók elsődleges színtere - a fakultatív oktatás általános bevezeté-

sével, a hagyományos oktatási forma ilyen irányú igényeihez viszonyítva növekszik.

A tanulócsoporthoz létrehozásának elveként a $2n + 1$ formulát határozták meg, ez 3-4 osztályonként egy többlet-terem igényt jelentett. Az iskola igazgatósága a kísérlet megfelelő körülményeinek biztosítása érdekében jelentős erőfeszítéseket tett. Ilyenek voltak: tantermek átépítése, más rendeltetésű helyiségek átalakítása, órarendi változtatások rugalmas alkalmazása.

Növekedett az eszközigény is. Fejlesztették a 22 000 kötetes könyvtárt, felújították a szaktantermeket. Gondot okozott a vizsgált időszakban az ügyviteli blokk indítása. Átmenetileg másik iskolába kellett ezt a csoportot tanítani, mert a gépiráshoz szükséges eszközök nem álltak rendelkezésre.

Szervezési feladatok az oktatási kísérlet indulásakor

Az első teendő a megfelelő tájékoztatás volt, ezt mind a szülők, mind pedig a tanulók igényelték.

A szülők és a szélesebb közvélemény informálása az általános iskolákkal közösen rendezett szülői értekezleteken és a Csongrád megyei Hírlapban megjelentett cikkek segítségével történt.

A tanulókat a pályaválasztási napokon és az osztályfőnöki órákon tájékoztatták a kísérleti oktatási forma céljáról és szervezeti felépítéséről.

A vizsgálat menete

A fakultatív tantárgycsoportos oktatási kísérlet keretei között végzett vizsgálatunk megszervezéséhez megnyertük az osztályfőnököket. Beleegyezésüket adták, hogy mért és empirikus tapasztalatainkat - konzultációs lehetőségek igénybevételével - összehasonlítsuk az általuk szerzett információkkal. Vizsgálatunkat longitudinális jelleggel 1974-78-ig terveztük. Ezt az elképzelésünket az is alátámasztotta, hogy eredményt csak a harmadik év után várhattunk, mivel a kísérleti modell szerkezete itt teljesen eltér a hagyományos szerkezetektől. Elhatározásunk volt, hogy a longitudinális vizsgálatot, tranzverzális értékelésekkel, esetleges metodikai módosításokkal kiegészítjük menetükben.

Eljárásmódunk ismertetése

1. Kutatási terv készítése

Az összeállításnál figyelembe vettük azt a tényt, hogy az évfolyamon belül a "b" osztályt választottuk mintául. Meghatároztuk az anyaggyűjtés és a kutatási metodika eszközeit.

Kidolgoztuk a felmérőlapokat az első év szociometriai adatfelvételéhez. Összegyűjtöttük és értékeltük a tanulókra vonatkozó általános iskolai dokumentumokat /jellemzések, keresetigazolások, szóbeli információk stb./.

Meghatároztuk az anyagelemzés időpontjait az esetleges módosítások céljából.

2. Megfigyelés

Célunk az volt, hogy elkerüljük a futó benyomások félrevezető lehetőségeit, ezért határidőket jelöltünk ki, és meghatároztuk a feljegyzések módját is.

Személyiséglapokat vezettünk és /OM utasítás szerint/ az "Orientációs lapok" alapján szöveges értékeléseket készítettünk. A "külső" és "belső" megfigyelési módszerrel egyeztetettük, oly módon, hogy tanítási órákat vállaltam a vizsgált évfolyam mintaként nem választott osztályaiban, míg a mintául szolgáló osztály főnöke vállalta a tervben meghatározott feladatokat.

Megfigyeléseinket Explorációval és különböző tematikus dolgozatok iratásával egészítettük ki.
/Társak jellemzése, önjellemzés./

Az empirikus és mért adatokat a tantestületi véleményekkel egybevetettük, és a negyedik év végén összegező jellemzéseket készítettünk. Ezekben a családi körülmények mellett a személyiség főbb szektorait, dinamikáját, pályaválasztási irányát rögzítettük és értékeltük.

3. Komplex szerkezet vizsgálata

A komplex szerkezet vizsgálatát kérdőíves módszerrel végeztük, amelynek adatait családlátogatásokon és az iskolai dokumentumok elemzése közben ellenőriztük. Így kaptunk adatokat az osztályközösségek irányulásáról, tanulmányi előmeneteléről, illetve tagjainak korábbi eredményeiről, szociális rétegződéséről stb.

4. A csoportkohézió vizsgálata

A csoportkohézió fejlődését, valamint a szerep-differenciálódási folyamatok alakulását szociometriai módszerekkel vizsgáltuk.

Az első évben kétszer végeztünk szociometriai felmérést. Osztályfőnöki órán töltötték ki a tanulók a szavazólapokat.

A tanév elején - figyelembe véve az őszi közhasznú társadalmi munkák időpontját - a következő kérdéseket tettük fel:

a/ Idegen klubba hívtak meg.

Osztálytársaid közül kit vinnél magaddal?

b/ Kivel tanulnál legszivesebben?

/tanulókört is alakíthatsz/

c/ Faültetést végeztek.

Kiket hívnál segíteni?

Minden kérdésre három válaszolási lehetőség volt. A szavazólapon még egy kérdés szerepelt: Mi szeretnél lenni? Ezt a kérdést a pályaválasztási szándék alakulásának összehasonlító elemzéséhez akartuk felhasználni.

A kapott adatok segítségével matrixot készítettünk. Kiszámítottuk az affektív expanzitás, az akceptáció és a receptivitás indexét.

A társadalmi elfogadottság indexének segítségével rangsorokat készítettünk, majd körszociogramon ábrázoltuk az osztály informális strukturájának "térképét". A kérdéseket - az első választások figyelembe vételével - hálósociogram segítségével is feldolgoztuk.

A második méréskor a szavazólapon az elsőhöz hasonló kérdéseket alkalmaztunk, ~~az~~ a különbséggel, hogy a munkára vonatkozó kérdést felcseréltük egy politikai

jellegű problémák megoldására utaló választási lehetőséggel.

A harmadik mérés a második év végén történt. Célja volt, hogy az empirikus tapasztalatokkal együtt összehasonlító vizsgálattal elemezzük a két év változásait. /Duró 1978/

5. A tanulóközösség strukturája

- a/ A hivatalos osztályszerkezet /felelősök rendszere/
- b/ Empirikus úton észlelhető csoportosulások /érintkezési körök/
- c/ Baráti csoportosulások
- d/ Az aktív mag és az osztály többi rétegeinek egymáshoz való viszonya
- e/ A periférikus helyzetben lévő tanulók státusza az osztályban
- f/ A személyes kapcsolatok rendszere
- g/ Érintkezés, hangnem, stílus domináló tendenciái
- h/ Az osztály kohéziója és pszichikus atmoszférája.

A fő tevékenységi formához, a tanuláshoz való viszony

- a/ A tanulmányi érdeklődés helyzetének általános jellemzése

- b/ A tanulmányi eredmények alakulása
- c/ A tanulmányi és munkafegyelem állapota és befolyásoló tényezői
- d/ A tanulmányi jellegű együttműködés az osztályban
- e/ Főbb pályaaorientációs irányok és pályaválasztási tendenciák.

A társadalmi tevékenységhez való viszony

- a/ Az alapvető szocialista erkölcsi normák ismertetének, megtartásának mutatói az osztály tevékenységének színterein
- b/ Az osztályban domináló erkölcsi nézetek, fel fogások és ítéletek megnyilvánulási formái
- c/ Az interperszonális magatartás érzékelhető erkölcsi motivumai
- d/ Az osztályban uralkodó közgondolkodás /"osztályszellem"/ erkölcsi jellemzői
- e/ A tanulóközösség általános erkölcsi arculatának főbb jegyei.

6. A fakultáció időszakának vizsgálata

A harmadik és negyedik évben mértük fel a személyközi kapcsolatok átrendeződését. Ezzel összefüggésben vizsgáltuk az átszerveződött osztályok kohéziójának alakulását is.

Ez az időszak a tanulóknál a pályaválasztási döntésből adódó érdeklődési irányok stabilizációját jelentette. Ezért a továbbtanulási szándék és az egyéni képességek viszonyának feltárása is célunk volt.

A már korábban kialakult személyközi kapcsolatok átrendeződésének /felbomlásának okai és az újabb kapcsolatok létrejöttének/ feltételei is fontos vizsgálódási szempontot jelentettek.

Elkészítettük a tanulók pedagógiai pszichológiai jellemzését. A személyiségrajz elkészítésénél a személyiség szektorok közül a kapcsolatteremtő képesség vizsgálatát kiemelt feladatként kezeltük. /Hipotézisünk igazolásához a személyiség szociabilitása, illetve identifikációjának időintervalluma adhatott értékes bizonyítékokat./

IV. Az osztály formális és informális szerkezetének jellemzői az orientáció szakaszában

A vizsgált osztály formális strukturája

A tanév elején a tanulók Osztály Diákbizottságot választottak. Ez a KISZ felügyelete mellett az osztályfőnök irányításával az osztály érdekeit érintő speciális problémákkal foglalkozott. Ez a bizottság hivatott arra, hogy állandó, vagy ideiglenes megbízásokat adjon egyes tanulóknak különböző feladatok elvégzésére. Az ODB tagjai a következő feladatokat látták el.

Titkár: tervez, irányít, ellenőriz.

Érdekvédelmi felelős: feladatai között szerepelt az ösztömdíj javaslat előkészítése, utazási költség térítésére vonatkozó javaslat és az írásbeli dolgozatok időbeosztása.

Tanulmányi felelős: figyelemmel kísérte az osztály tanulmányi eredményének alakulását, arról havonta beszámolt az osztályfőnöki órákon, tanulópárokat szervezett, és tanári korrepetálást kért, ha erre szükség volt.

Kultur- és sport felelős: szervezte az osztályok közötti sportversenyeket, klubdélutánokat javasolt, kidolgozta azok programját és irányította lebonyolításukat.

Gazdasági felelős: kezelte az osztálpénztárt, összegyűjtötte a kirándulások költségeit. A bizottság ideiglenes megbízásokat is adott. /Menza-, bejáró-, ujság-felelős./

Az informális struktúra vizsgálata az első évben

A társas kapcsolatok és a csoportkohézió feltárására szociometriaai módszereket alkalmaztunk. A két felmérés időpontja szeptember, illetve április volt.

A szavazólapokat a tanulók osztályfőnöki órán töltötték ki, majd matrixot készítettünk, melynek segítségével meghatároztuk az akceptáció, a receptivitás és az affektív expanzió indexét. Megállapítottuk továbbá a kölcsönös választások számát is.

Az első felmérés után a kapott adatok alapján elkészítettük a három kérdés szociogramját. Így lehetőségünk nyílt arra, hogy már a tanév elején képet kapjunk az osztályban kialakult spontán csoportosulásokról, illetve magányosokról. Megjegyezzük, hogy a tanév eleji felmérés tapasztalatunk szerint az első osztályban nem ad pontos képet a közösség rejtett hálózatáról. Ennek oka, hogy a tanulók egy része még egyáltalán nem ismeri társait, így az első benyomás hatása alatt választ.

E választásoknál felkeltette figyelmünket a vidéki tanulóknál lévő előítéletek hatása.

Az első mérés szociogramjai empirikus tapasztalatokat adtak a nevelőmunka megtervezéséhez. A szabad idő eltöltésével kapcsolatos hálósziociogram /III.sz. tábla/ mutatja, hogy a fiúk és a lányok teljesen elkülönülnek egymástól. Mind a fiú-, mind pedig a leánycsoportban három mikrocsoportot találtunk, amelyekben egy kivétellel baráti párok alkotják a centrumot. Az általános iskolai jellemzéseket és tanulmányi eredményeket elemezve megállapítottuk, hogy a baráti párok kölcsönös választásának oka az, hogy egy iskolába jártak, és így ismeretségük régebbi keletű. A többi tanuló csak azért kapcsolódik hozzájuk, mert a rövid idő alatt, amióta ismerik egymást, határozottabb fellépésről tettek tanúbizonyságot. Megállapítottuk továbbá, hogy ezek a centrumba helyezett tanulók részt vettek különböző középiskolai előkészítő tanfolyamokon, s ez számukra már a tanév kezdetén megkönnyítette a beilleszkedést.

A tanulmányi munkával kapcsolatos kérdés szociogramja még nem mutat közösségre jellemző strukturálódást. Baráti párost a fiúk közül csak a 2-es és a 27-es je-

lez. Ezek a tanulók azonos általános iskolába jártak. A többiek igen óvatosan választottak. Valószínűleg ez a választásuk nem volt reális. Többen nem kaptak szavazatot sem. A leányoknál egy baráti pár /18-as, 25-ös/ elszakad a csoporttól, és ezt az izoláltságát megtartja a munkavégzéssel kapcsolatos kérdés szociogramjában is. Az összesítés alapján mindkettőnek igen alacsony az akceptációs indexe /8/, de alacsony az affektív expanziójukat jelző index is /5, ill. 4/. A két tanuló visszahúzódó, félénk egyéniség, és ez a tény kiemelt feladatot jelentett az osztályfőnök számára. /Itt jegyezzük meg, hogy a második mérés azt mutatta, hogy ez a kapcsolat felbomlott, és a 18-as igen jó helyzetet foglalt el a rangskálán./

A munkavégzéssel kapcsolatos kérdés szociogramja már összefüggőbb csoportosulást mutat. Észrevehető azonban, hogy a fizikai felépítés döntötte el a partner kiválasztását. A 18-as és a 25-ös tanuló baráti párost alkot, erről azonban már szóltunk.

A három kérdés alapján körszociogramot készítettünk, hogy megállapíthassuk, kik kerültek a centrumba, illetve milyen a választások erőssége /VI.sz. tábla/. Itt a centrumba kerüléshez 15-18 szavazatra volt szükség, míg a második felméréshez minimum 22 szavazatot

kellett kapni ehhez a pozícióhoz. Az első felmérésben jelöltük az azonos tanulóra adott három, illetve két szavazatot, valamint a kölcsönös választásokat. Erre azért volt szükség, hogy összehasonlíthassuk az interperszonális kapcsolatok alakulását az év végén nyert adatokkal.

A felmérés tapasztalatai szerint az osztályfőnöki munkatervben kiemelt jelentőséget nyertek azok a pedagógiai szituációk, közös tevékenységek, amelyek a kapcsolatok megerősítését, illetve a periférián elhelyezkedő tanulók közösségi mobilizálását célozták /26., 19., 13., 14., 8., 30./.

Ilyen lehetőségek például a közös színház és mozilátogatás, klubfoglalkozás, kirándulás, múzeum- és tárlat megtekintése, stb. A tanulást motiváló tevékenységek között a tanulópárok szervezése, tanulói korrepetálás, tanulmányi verseny, vetélkedők. Megfigyeléseket tudtunk végezni az őszi mezőgazdasági és a város érdekében végzett közhasznú társadalmi munkák közben.

Az első mérés tapasztalatai

A felmérés alapján megállapíthatjuk, hogy a csoporttársi kapcsolatok még felületesek, hiszen idő kell ahhoz, hogy az érzelmi viszony és a vélemények hason-

lósága összekapcsolódjon. Az osztály hierarchikus struktúrája /ODB/ még megegyezik a mért adatokkal. A társas mikroalakzatok viszonylag nagy száma még nem az eltérő normarendszer miatt alakult ki, hanem egyrészt a felületes ismeretségek, másrészt a korábbi közös élmények determinálták a választásokat. A tekintélyi rangsor még az általános iskolai tanulmányi eredményekre épül. Az első méréskor még nem tudhattuk, hogy a vezetőknek elfogadott tanulók viselkedésnormái, értékrendszere, attitűdje mennyiben válik a csoportban ténylegesen követett mintává. Ennek vizsgálatát, vagy előre jelzését az általános iskolai jellemzések sajnos nem tették lehetővé, mert azok sematikus megfogalmazása, a személyiségvonások túlzott megszépítése nem adta a reális képet a tanulókról.

A második szociometriai felvétel már az empirikus tapasztalatok birtokában történt. Itt is először matrixot készítettünk, az akceptáció, a receptivitás és az érzelmi extenzió indexének kiszámításához. Ugyancsak jelöltük a kölcsönös választásokat, baráti párokat. Minden kérdéshez hálósociogramot készítettünk, amelyen feltüntettük az első választásokat, illetve az adott kérdésben kapott szavazatok számát /akceptáció/. A szabad idő eltöltésével kapcsolatos sociogram vizs-

gálata világossá tette számunkra, hogy a fiúk és leányok még mindig elkülönülnek egymástól. A fiúk csoportjában az u.n. láncalakzat a domináló, amely már jelzi a közösséggé szerveződés lehetőségét. A leányoknál három mikrocsoportot találunk, amelyeknek magvát baráti párok alkotják. /4.-10., 17-22., 16-28./.

A tanulmányi munkával kapcsolatos kérdésben az elkülönülés még mindig megtalálható. Ennek oka az lehet, hogy a korrekciós foglalkozásokon a tanulók megismerték egymás előképzettségét.

Felhivta figyelmünket ez a hálósziociogram arra is, hogy a tanulók pályaválasztása nemcsak az orientációs körök megválasztásában játszott szerepet, hanem egyes tanulóknál bizonyos befelé fordulást is tapasztalhatunk, melynek motivumai:

- a/ az egyetemi felvételi vizsga követelményeinek eltúlzása,
- b/ az osztályzatok fetisizálása,
- c/ a pozitív tanári vélemény megszerzése.

A politikai jellegű kérdéshez szerkesztett szociogram jelzi igazán, hogy közösség van születőben. A hálósziociogram, amely az első választások alapján készült, pregnánsan mutatja a mikrostrukturák kapcsolódását. A

csillag - alakzatok kapcsolódnak egymáshoz /kölcsonő-
sen is: 22.-11.-/. E kapcsolatok rendkivűliségét jelzi
az is, hogy fiúk és leányok nem különűlnek el egymás-
tól. Amikor ezt tapasztaltuk, azonnal konzultáltunk az
osztályban tanító tanárokkal, és az ő véleményük alapján
az alábbi következtetéseket szűrtük le.

A centrumokban lévő tanulók /17., 22., 18., leány;
11., 21., 2., fiú/ tovább akartak tanulni, és e szán-
dék, mint érték mobilizálja a többi tanulót is. Tehát
ez a magatartásforma értékorientációs motivumként hat.
A továbbiakban a kartársak véleményét kértük, hogy sze-
rintük melyek voltak azok a nevelői hatások, amelyek
itt közrejátszhattak.

Véleményük szerint az orientációs körök tartalmi köve-
telményeiből adódó, önképzés jellegű tanulási formák
és azok a kutató jellegű tevékenységek /könyvtár, mú-
zeum, levéltár stb./, amelyek bizonyos team - munkát
követeltek meg, hatással voltak a társaskapcsolatok
fejlődésére.

Tovább vizsgáltuk, felhasználva az empirikus ta-
pasztalatokat, azokat a személyiségvonásokat, amelyek
modellként szolgáltak a centrumba került tanulók
státuszhelyzetének kialakulásában. Így találtunk
extrovertált /2-es, 22-es/ és viszonylagosan intro-

vertált típusokat /17-es, 18-as/. Megállapítottuk, hogy nagy szerepe volt a következetes, a tanulás-centrikus, valamint a kialakult érdeklődéssel rendelkező, és ehhez csatlakozó magatartásformáknak is.

Körszociogramot készítettünk az összes kérdés figyelembevételével, és jelöltük rajta a két-, illetve három választást, valamint a kölcsönösséget. A szociogram tanulmányozása már első látásra igazolja azt a hipotézist, hogy a közös tevékenység erősíti a csoport kohézióját. Egy tanuló /2-es/ található csak a centrumban, azonban ő kapcsolódik a 17-es tanulóhoz, így a fiúk és leányok között már megszűnt a teljes elszakadás. Ugyan ezt igazolja a 21-es fiú tanuló kétszeres választása a 22-es leány tanulóval kapcsolatban.

A leányok csoportja bonyolultabb hálózatot mutat, mint a fiúké, azonban itt még található egy magányos /30-as/. Ez a tanuló egyéni gazdálkodók gyermeke. Orvosi pályára akart menni. Ezt a szándékát a szülői ház motiválta döntően. Beállítódása a közösség iránt nem pozitív. Vidéki tanuló, aki nagyszüleinél lakott, és így társas kapcsolatai a nagyszülők konzervatív hatása alatt alakultak kedvezőtlenül. A nevelői beavatkozást megnehezítette a tanuló szomatikus rendellenessége /kezdődő gerincferdülés/.

A fiúk között a 29-es tanuló nem kapott szavazatot, így perifériára került. Ez a tanuló korán elvesztette édesapját, és édesanyja túlzottan elkényeztette. Ennek következtében akarata gyengült, teljesítményei csökkentek. Adottságai nagyobb erőfeszítéseket igényeltek volna képességgé fejlesztésükben. Ő ezt a hiányosságát fölényességgel kompenzálta, amely társaiban unszimpátiát váltott ki. Állandó időzavarral küzdött, és ezért másokat is gátolt közösségi kötelezettségeik teljesítésében. Mivel az osztály dinamikus karakterisztikája a pályaorientációs hatásokra tanulás-centrikussá kezdett válni, ez a tanuló önmaga hibájából került perifériás helyzetbe, mivel a közösség tagjai még nem rendelkeznek olyan empátiás képességgel, amely a családi helyzetet figyelembe venné. Bár a tanuló affektív expanziós indexe 7, tehát igen magas, a realizálódott magatartásformák miatt a csoport receptivitási indexe vele szemben nulla.

A leányok közül a 24-es tanuló receptivitási indexe nulla, ezért került periférikus helyzetbe. A tanuló értéknormáit negatív irányba befolyásolta családi környezete. Apja iszákos, anyja pedig idegbeteg volt. Így alakulhatott ki a tanuló személyiségében frusztrált állapot, amelyet hazudozásokban próbált feloldani. Saj-

nos ez a jellemvonása viszonylagosan rögzült, és így társai nem méltatják őt baráti kapcsolatra. Kognitív szférája a reprodukтив jellegű tanulásra lett volna alkalmas, de csak megfelelő szorgalommal, amelyhez viszont nem kapcsolódott a konatív szféra megfelelő fejlettsége. Ő preferált helyzetben választja a 4-es és a 18-as tanulókat, akik csinosan öltözködnek és a határozott fellépésük szerint.

Az adatok kvantitatív elemzése

A pontosabb megközelítés érdekében a két mérést matematikai módszerekkel is összehasonlítottuk. Használtunk százalékszámítást, és rangsorokat készítettünk. Az adatok közelebb vittek minket az osztályszerkezet megismeréséhez, valamint segítségükkel vizsgálni tudtuk a páros kapcsolatoknak e szerkezetben elfoglalt helyét és szerepét. Már a táblázatokban megállapítható volt, hogy a tanév végére az egymást kölcsönösen választó baráti párok pozitív hatással vannak az osztályszerkezet alakulására.

Először a lehetséges összes szavazatok számához viszonyítottuk a felhasznált szavazatok mennyiségét. Tekintettel arra, hogy az osztályon belül két csoport-szerkezetet találtunk, így azokat külön hasonlítottuk össze.

Az első mérésben adható összes szavazatok száma 270 volt. Ebből 217-et használtak fel /80,37 %/. A leány tanulók létszáma 16 volt, így a reájuk jutó lehetséges szavazatok száma 144. Ebből felhasználtak 117-et /81,25 %/. A fiú tanulók száma 14. Lehetséges szavazatuk 126. Ebből azonban csak 100-at vettek igénybe /79,36 %/.

A második mérés, ahol ugyancsak 270 szavazatot használhattak volna fel, már jobb képet mutat. Ez jelzi, hogy az osztályközösségben a kapcsolatrendszer dinamikusan változott.

A változás okai

Fejlődtek az interperszonális kapcsolatok formái és tartalmi motivumai. A fakultatív oktatási kísérleti rendszer ujszerűségével eleve felkeltette a tanulók érdeklődését. A fakultáció céljának ismertetése motiváló tényezőként hatott a tanulmányi tevékenység különböző formáinak kibontakozására. A korrekciós foglalkozások, valamint az orientációs körök éreztették a tanulókkal a pályaválasztási döntés közeledését. Így érdeklődésük a választott életpályák iránt megnövekedett, és az azonos érdeklődésű tanulók érzelmi közeledése megkezdődött, vagy erősödött. Ugyancsak fel-

merültek olyan motivumok is a tanulóknál, amelyek a korábbi pályaválasztást kifogásolták, illetve bizonytalaná tették. A társkeresés ebben a labilis állapotban fokozódott, és így közelebb kerültek egymáshoz, de a pedagógusokhoz is. Az osztályban tanító nevelők a tantárgyak tanításában állandó visszacsatolást alkalmaztak, és így tanári konzultációk után, a teljesítmények aspektusából tudta az osztályfőnök tájékoztatni a tanulókat tanulmányaik alakulásáról, illetve az eddig kevésbé előtérbe került adottságok kibontakoztatásának lehetőségéről. Ez a motiváló háttér, mint pszichológiai tényező jelentősen segített abban, hogy megtervezzük a tervezett pedagógiai szituációkat.

A csoportszerkezet

Összehasonlítva a lányok első mérését a másodikkal megállapíthatjuk, hogy a 117 szavazattal /81,25 %/ szemben 129 /89,58 %/ a kapott érték. A növekedés itt 8,33 %.

A fiúk esetében szintén emelkedő tendenciát tapasztalhatunk, hiszen itt a lehetséges szavazatok 79,36 %-a található az első mérésben, míg a másodikban 80,15 %.

Szükségessé vált a két mérésben vizsgálni a kölcsönösségi koefficiens /KB/ értékét.

$$KB = \frac{R_1}{R} \cdot 100 \%, \text{ ahol } R \text{ a kísérletben résztvevő}$$

tanulók száma, R_1 a kölcsönös választások száma. Ezzel a képlettel mindkét mérés három kérdését feldolgoztuk, tekintettel arra, hogy az osztályban két mikrostruktúra alakult ki. Az első mérés első kérdésében három kölcsönös választás volt, a leányoknál, akik 16-an voltak. A képlet tehát a következő:

$$KB = \frac{3}{16} \cdot 100 = 18,75 \, \%.$$

A második mérésnél ugyanebben a kérdésben már 5 preferált kapcsolatot találunk. Így a fenti képlet eredménye 31,25 %. Felvetődött a kérdés, hogy a baráti kapcsolatok számának emelkedése milyen hatással van a közösségre, növekedik-e összetartó ereje, vagy dezintegrálódik. Ezért tartottuk szükségesnek, hogy a baráti párok kifelé irányuló kapcsolatait is megvizsgáljuk, illetve figyelembe vegyük receptivitási indexüket is. Az empirikus adatok egybevetésével megállapítottuk, hogy a mikrostrukturában található baráti kapcsolatok számának emelkedése nem tekinthető negatív jelenségnek. Ellenkezőleg, a kisebb csoportoknak aktiv, mobilizáló hatásuk van. Méréseink azt is bebizonyították,

hogy a közös tevékenység célja erős szelektáló hatást gyakorol a baráti kapcsolatok alakulására, és így azok száma csökkenhet is anélkül, hogy a közösség társválasztási orientációja negatív irányban tolódna el. Itt jegyezzük meg, hogy az elv, amelyet Duró Lajos előadásán hangsúlyoz, hogy a metrikus eredmények csak az empirikus tapasztalatokkal együtt értékelhetők, pregnánsan vonatkozik felmérésünk eredményeire is.

A fiúk kölcsönösségi indexe ugyanis az első kérdésben 35,71 %-ról 21,42 %-ra esett vissza. Tekintettel arra, hogy a kérdések a közös szórakozásra vonatkoztak, így a csökkenés nem azt jelenti, hogy a kohézió romlott volna, hanem - éppen az empirikus tapasztalatok bizonyítják -, hogy a barátságok elmélyültebbé váltak, mivel a tanév alatt lehetőségük volt a tanulóknak, hogy megismerjék egymás viselkedésnormáit, értékrendszerét. Ugy tapasztaltuk, hogy a tanulók szemében nagy jelentőségű a vezetőként elfogadott tanulók értékrendszere, erkölcsi normái, valamint az ezekből következő magatartásformák.

A második kérdésben, amely a tanulmányi tevékenységre vonatkozott, a leányok csoportjának kölcsönösségi indexe 12,50 % volt az első mérésben. Itt még két baráti párt találtunk, amelyekből az egyik teljesen el-

szeparálódott. A második mérés, ahol a baráti párok száma már három, 18,75 %-os kölcsönösségi indexet hozott. Ez az emelkedés azért jelentős, mert itt a baráti párok /22.- 17., 28-16./ /VIII.sz. tábla/ már mikrostrukturához csatlakoznak.

A harmadik kérdés értékelésénél külön kell választanunk az első felvételt, - amely munkavégzéssel kapcsolatos - a másodiktól, mert az politikai jellegű kérdésre vonatkozik. A munkavégzéssel kapcsolatos kérdésben a leány csoportban a kölcsönösségi index 12,50 %, míg a fiúknál nulla. Mindkét eredmény irreális, mert a felmérést követő őszi mezőgazdasági munkálatokban a tanulók más társakat választottak a paprikaszedéshez. Ebből azt a tanulságot vontuk le, hogy első osztályokban év elején fizikai munkára vonatkozó kérdést nem szabad feltenni; mert ilyen szempontból egymásról semmiféle információval nem rendelkeznek a tanulók. A szórakozás és a tanulmányi vonatkozású kérdések reálisabbak, hiszen a napi 5-6 órás együttlét az iskolában ezen a téren gyors tapasztalatszerzést tesz lehetővé.

A második mérésben feltettük a kérdést, hogy kivel beszélnék meg politikai jellegű problémáikat. Ekkor már 26 tanuló KISZ-tag volt. Valamennyien részt

vettek a Kilián-köri foglalkozásokon, amelyeket az iskolában működő vertikális felépítésű KISZ-szervezet rendezett. A tanulók nem egy csoportban végezték el a felvételhez szükséges tanfolyamot, ezért érdeklődéssel vártuk, hogy az osztály-kohézió szempontjából milyen következménye lesz más közösségek vonzó hatásának. Arra számítottunk, hogy mikrocsoportok alakulnak, és egy-egy jól tanuló, hozzászólásokban aktív, politikailag tájékozottabb társukhoz csatlakoznak. Igen örömdetes volt számunkra az a tény, hogy a csoportok nem izolálódtak. A csillag jellegű szociogram jól mutatja a kapcsolatok alakulását, a fiúk és a lányok izoláltságának megszűnését. Így igazolva láttuk, hogy helyesen választottuk meg azt a pedagógiai célt, hogy tanulóinkat mobilizálható kapcsolatteremtő képességgel ruházzuk fel. A tanév folyamán az ilyen sok közös élmény és tevékenység lehetővé tette, hogy a társadalmi és a szubjektív értékekről vallott nézeteik, beállítódásaik a nevelési célnak megfelelően konvergáljanak.

A tanulók státuszának meghatározása

Az összehasonlítható vizsgálatok után - a tanulók helyzetének kellő pontossággal történő meghatározása céljából - differenciálódási skálákat készítet-

tünk. Ezt a módszert már a körszociogramok készítésénél olyan módon alkalmaztuk, hogy a legmagasabb akceptációs indexet négygyel osztottuk. Ilyen módon azok a tanulók, akiknek indexe nulla volt, a körökön kívül kerültek. Ez a módszer azonban nem határozta meg pontosan a tanulók egymáshoz viszonyított helyzetét, hiszen a négy kategórián belül a szóródást a körszociogramon jelölni nem tudtuk. Egyes tanulók státuszát a következő képlettel határoztuk meg: $S_t = \frac{\sum R}{N-1}$, ahol az R a társaktól kapott szavazatok száma, N a csoport létszáma, mínusz 1 fő. A számítás után a következő rangsorokat állítottuk össze:

Leányok

Első mérés			Második mérés		
Rangsor	A tanuló matrix száma	Státusz	Rangsor	A tanuló matrix száma	Státusz
1.	17.	1.2	1.	17.	1.4
2.	10.	1.-	2.	22.	1,26
3.	16.	0.86	3.	16.	1.2
	22.	0.86	4.	7.	1.-
4.	4.	0.73	5.	4.	0.8
5.	7.	0.66	6.	10.	0.73
6.	18.	0.53	7.	18.	0.53
	25.	0.53	8.	28.	0.46
7.	28.	0.46	9.	25.	0.26
8.	14.	0.33	10.	14.	0.2
9.	19.	0.2		26.	0.2
10.	13.	0.13		30.	0.2
	24.	0.13	11.	8.	0.13
	30.	0.13		13.	0.13
11.	8.	0	12.	19.	0.06
	26.	0	13.	24.	0

Fiúk

Első mérés			Második mérés		
Rangsor	A tanuló matrix száma	Státusz	Rangsor	A tanuló matrix száma	Státusz
1.	6.	1.38	1.	2.	2.15
2.	2.	1.30	2.	11.	1.30
3.	27.	1.-		27.	1.30
4.	1.	0.61	3.	1.	0.61
5.	11.	0.53		21.	0.61
	21.	0.53	4.	20.	0.46
6.	5.	0.46	5.	6.	0.38
7.	20.	0.38	6.	15.	0.30
	23.	0.38	7.	12.	0.23
8.	12.	0.30		23.	0.15
9.	9.	0.23	8.	3.	0.15
	15.	0.23		5.	0.15
10.	3.	0.15	9.	9.	0.07
	29.	0.15	10.	29.	0

A táblázatokat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a leányoknál kiemelkedő presztizs-helyzetét a 17-es tanuló a második mérésben is megtartotta, sőt státusza 1.2-ről 1.4-re növekedett. Személyiségére jellemző az egészséges szomatikus szektor. Igen stabil,

megnyugtató családi környezet. Érzelmileg édesanyjához kötődik, aki pedagógus, és valószínűleg ő motiválja a gyermeket abban, hogy tanítónő szeretne lenni. Szociabilitását segíti magasfokú empátiás képessége. Tiszteletudó, kiegyensúlyozott, erős idegrendszerű típus. Vezetési stílusában a demokratikus jelleg dominál, és ezért társai kikérik tanácsát.

A második helyen a tanév alatt átrendeződött a helyzet. Az első mérésben a 10-es tanuló 1 státuszszámmal volt itt, míg a második mérésnél 0.73-mal a hatodik helyre esett vissza. A 22-es tanuló a harmadik helyről /0.86/ a második helyre jött fel /1.26/. A harmadik helyen az első mérésben a 16-os is ott szerepelt /0.86/; ő megtartotta ezt a helyet, de státusza 1.2-re növekedett.

Visszaesés a hetedik hely után található /26., 8., 30., 24./. Kerestük a választ, hogy milyen tényezők befolyásolták az átrendeződést. A kapcsolatteremtő tényezők véleményünk szerint a következők voltak: közös érdeklődés, hasonló életmód, illetve annak igénye, az átélt szituációkról azonos vélemény- és ítéletalkotás jöjjön létre, az átlagosnál többszöri egybeeséssel. Kiemelten vizsgáltuk azokat a társas maga-

tartási jellemzőket, amelyek modellként szolgálhattak azok számára, akik a tanulókat a presztizs-skálán preferáltan helyezték el. Kíváncsiak voltunk arra, hogy ezek a vonások mennyiben egyeznek meg az empirikus tapasztalatokkal és a tanári véleményekkel, elvárásokkal. Tekintélyt biztosított a megszerzett képesség és az ebből adódó magasszinvonalú teljesítmény. Ugyancsak követendőnek tartották azt a tanulót, aki kellő önuralommal rendelkezett, és ezt váratlan helyzetben is gyakorolni tudta. Ilyen eset volt a diákpárlamenten is, amikor a kulturált hangnem, a logikus okfejtés és a kellően megindokolt kérdések hozzájárultak a pozitív döntésekhez. Az u.n. magolós típus, vagy stréber tanuló nem nyerte el a társai szimpátiáját. A tanárok egyetértettek ezekkel a megállapításainkkal, azonban felhívták figyelmünket néhány, a külsőségekben jelentkező negatív tendenciára: a túlzott öltözködés, hajviselet, hangoskodó magatartás. Ezekkel egyetértettünk, és a következő év osztályfőnöki munkatervébe a társadalmi szerepek elsajátításának szükségességét javasoltuk, figyelembe véve az egyének jelenlegi státuszát.

A fiúknál a rangskálán szintén átrendeződés történt, a legszembetűnőbb a 2-es és a 29-es tanuló helye.

A 2-es tanuló az első mérésben második helyre került /1.30/; a második méréskor már megszerezte az első helyet, igen magas /2.15/ státusz számmal. Ez a tanuló testileg erősen fejlett, társai hallgatnak rá. Érdeklődik a műszaki újdonságok iránt, és a műszaki egyetemre akar menni. A fiúk műszaki ismereteit, pontos, határozott mozdulatait, és kiegyensúlyozott vezetői egyéniségét fogadták el. A 29-es tanuló mindkét rangsorban az utolsó helyre került.

Az első év tapasztalatai

A tanév elején végzett vizsgálatok - megfigyelés, családlátogatások, szociometriai felvételek stb. - a heterogén összetételű, szociálpszichológiai aspektusból csoportnak tekinthető osztályok indulási szintjén szándékozták meghatározni.

A csoportok tagjainak szocializálódási folyamatát befolyásoló tényezők feltárása és irányítása volt legfőbb teendőnk.

A szerepdifferenciálódás mint spontán lejátszódó csoportdinamikai folyamatot a szociometriai felmérésekkel tanulmányoztuk. Megállapítottuk, hogy a tanulmányi tevékenység - a csoportos foglalkozások hatá-

sára - lehetőséget biztosított a vezetői szerepek kialakulására. A 2-es, 17-es, 6-os, 10-es, 16-os, 7-es tanulók fokozatosan irányítókká váltak. A rokonszenvi választások jelzik a referencia csoportok kialakulását. Tanulmányi téren itt a felzárkóztató foglalkozásoknak, majd az orientációs köröknek volt szituációteremtő lehetőségük. Az első méréskor a kapcsolatok még megalapozatlan döntésekről tanuskodnak, így később átrendeződési folyamatok voltak érezhetők /26-os, 16-os, 30-as, 5-ös, 1-es tanulók/.

Szocializáció

A kezdeti akkomodatív alkalmazkodást - az előítéletek miatt - segíteni kellett.

Ennek igen hatásos módszerei voltak a közös mozi és színház látogatások, valamint a kirándulások.

Ilyen pedagógiai szituációk teremtése segítette elő az asszimilatív alkalmazkodás lehetőségét. Ilyenkor nyílt módunk a minta-nyújtás, normák és értékek elfogadtatására.

Beszélgetéseink oldott légkörben zajlottak erkölcsi kérdésekről /mi igazságos, mi nem, magánélet, közélet, szerőlem, nemi erkölcs, kölcsönös tisztelet és megbecsülés/.

A célzott beszélgetéseket segítették megfigyeléseink és a dokumentációk gyűjtése és folyamatos elemzése. Az 1-es tanuló, akinek akceptációs indexe 8, receptívitási indexe 7 és affiktív expanzitási mutatója 6-7, két mérést összehasonlítva növekedést mutat. Ön-jellemzésében így írt a tanév elején.

"Szenvedélyes beat-rajongó vagyok. Emiatt bizony sokszor elhanyagolom a tanulást. Szüleimnek általában engedelmeskedem. Butának nem tartom magam, de nem vagyok kimondottan lángész. Veszekedni nem szeretek, pedig ez jellemző az ilyen korú fiúkra. A lányoktól még idegenkedem egy kicsit...Nagyobb tervek eldöntésénél az 'arany középutat' szoktam választani, pedig nem mindig helyes ez a megoldás. Ellenségeim nincsenek tudtommal. Ha vitánk a fiúkkal, inkább hagyom, hogy 'a nagyobb fejek' döntsék el a vitát".

A 7-es tanuló ön-jellemzéséből: "Néha úgy érzem, hogy engem senki se ért meg. Ilyenkor szeretnék sirni, de nem tudok. Ilyen esetben mindig durcás arcot vágok. Időnként szórakozott és feledékeny vagyok, de az idősebbek mondják, hogy majd kinövöm".

Mindkét tanuló szociabilitása később javult, és társaik elfogadták őket különböző helyzetekben vezetőkné is.

Feladataink a második évre

- a/ A csoportkohézió erősítése érdekében több együttes tevékenységi lehetőséget kell biztosítani.
- b/ Fokozottan figyelni kell a mikrostrukturák referencia-csoporttá alakulásának folyamatát.
- c/ Fokozottan figyelni kell a periférikus helyzetben lévő tanulók /8, 26, 19, 30, 24/ szociabilitását. Ezt növelni kell ideiglenes megbízásokkal, szervezési feladatokkal.
- d/ Figyelni kell az indentifikációs folyamatokban az esetleges konformista tendenciákat, és törekedni kell az originalitás kibontakoztatására. /552/

Szociometriai felmérés a második évben

A szabadidei tevékenységre vonatkozó kérdésnél ezuttal nem határoztuk meg a választható személyek számát. Tudtuk, hogy ennek következtében a választások száma növekedni fog, azonban számunkra az volt fontos, hogy megtudjuk a viszonzott választások mennyiségét. Abból indultunk ki, hogy az osztály affektív strukturájának mutatói összehasonlítási alapul szolgálnak majd a harmadik év mérésekor, és a megváltozott

osztályszerkezet hatása így mérhető lesz a szociabilitás szempontjából.

Az adatok felvétele osztályfőnöki órán történt. Ekkor tájékoztattuk a tanulókat vizsgálatunk céljáról. Mivel a fakultatív oktatási kísérlet szerkezetét és kísérleti jellegét már ismerték /és egyébként is többféle felmérésben vettek részt/ érdeklődéssel hallgatták az eljárási módszereket, valamint azt, hogy hogyan készülnek a szociogramok és mit lehet leolvasni róluk. Így meggyőződhetek arról, hogy tényleg "egzakt" módszerekkel dolgozunk, és az adatokból leszűrt következtetések tudományos célokat szolgálnak. Ez a tájékoztatás fokozta a tanulók bizalmát az osztályfőnök és az adatgyűjtés iránt.

A harmadik mérés

Az adatokat matrix segítségével dolgoztuk fel, majd szociogramokat készítettünk, és kiszámítottuk a KB indexét is. A hálósociogram az első választások figyelembe vételével készült. A kérdés a fiúkat és lányokat természetesen izolációra kényszerítette. /Kivel aludnál egy sátorban?/ Ezt azért határoztuk el vizsgálati célnak, és azért tartottuk szükségesnek, hogy a mikrostrukturákat összehasonlíthassuk az elmúlt évi felmérés tapasztalataival.

A fiúknál két összefüggő lánc-alakzatot találtunk, amelyeknek azonban meghatározható centrumuk van. Ez a két nodus /2-es és 20-as tanuló/ már a korábbi felméréseken is centrális pozíciót foglalt el.

A lányoknál a 4-es tanuló köré csoportosult a tanulók egyik része, míg a 22-es, 17-es és 25-ös tanuló által bezárt háromszög kiegészült a 18-as és a 30-as osztálytárssal. Két baráti párt is találtunk. /7-es és 26-os, valamint a 16-os és 28-as tanulók./

A tanulók státuszát a korábban alkalmazott képlet segítségével $S_t = \frac{\sum R}{N-1}$ határoztuk meg.

Értékelésnél azonban - éppen a szabadidőre vonatkozó kérdéssel kapcsolatban - figyelembe vettük az osztály közvéleményt alakító tényezőket. Empirikus tapasztalataink szerint ugyanis ebben az időszakban a randevuzás-vagy ahogyan tanulóink mondják az "együttjárás"- az osztály csoportlégkörére nagy hatással volt.

Az osztály klubfoglalkozásaira vendégeket is hívhattak tanulóink. A táncos, zenés összejöveteleken tanúi lehettünk a fiúk és leányok alakuló baráti kapcsolatainak. A modern zene iránti rajongás volt a közös téma. Sajnos táncolni kevesen tudtak, s ezért a tánc-

tanulás, mint közös program kedvelt tevékenységi formává vált.

A tanulók rangsora a 3. mérés alapján

Helyezés	sorszám	státusz
1.	4.	0,58
2.	6.	0,55
	27.	0,55
3.	2.	0,51
4.	28.	0,48
5.	11.	0,44
	16.	0,44
6.	1.	0,37
	7.	0,37
	17.	0,37
7.	14.	0,34
	22.	0,34
8.	5.	0,31
	10.	0,31
	20.	0,31
9.	13.	0,27
	25.	0,27
10.	15.	0,24

Helyezés	sorszám	státusz
11.	8.	0.20
	30.	0,20
12.	12.	0,17
	21.	0,17
13.	9.	0,13
	18.	0,13
	23.	0,13
	26.	0,13
14.4	19.	0,10
15.	3.	0,03
16.	24.	0,--
	29.	0,--

A rangsor segítségével vizsgáltuk a szerepdifferenciálódás folyamatait. Ennek érdekében osztályfőnöki órán három közmondásról kértünk véleményt.

1. "Aki egyszer hazűdik, annak másodszor is hisznek".
2. "Rossz lelkiismeretnek mondják azt a lelkiismeretet, amely teljesíti kötelességét".
3. "Ne szólj szám, nem fáj fejem".

Az osztály domináns tagjai

A rangskálán: az 1-5. helyre azok a tanulók kerültek, akik két empirikusan is tapasztalható mikrostruk-

túra vezetőinek számítanak. A 2-es, a 6-os, a 27-es, és az 5-ös tanuló több szituációban is kölcsönösen választotta egymást. Ezek a fiúk irányító szerepet játszottak az osztály életében, ezért kerültek preferált helyzetbe.

A 27-es tanulót társai nagyon szerették, bár beszédhibás volt. Pozitív karakterisztikai jellemzői: az őszinteség, a segítőkészség, bátorság, kedvesség, voltak. A szólásmondásokról alkotott véleményét a 3. kérdéssel kapcsolatban így fogalmazza meg:

"Ez eléggé rossz taktika, ugyanis így saját magának tesz rosszat. Mert így egyrészt nem tud érvényesülni, másrészt akadályozza az emberi védelmi ösztön kialakulásában. Ezt úgy értem, hogy nem alakul ki ennél az embernél a közösségi, társadalmi beilleszkedés alapja. Mert, ha szól és tényleg 'fájni fog a feje', abból levonhatja a tanulságot az illető, és így máskor másféleképpen fog tenni és cselekedni". A közösségi beállítódást példázza társainak véleménye is. Így ír a 6-os tanuló: "Az ilyen elvet követő ember nem közösségi ember". Hasonló a véleménye a 2-es tanulónak: "Csak úgy ember az ember, ha bátran kimondja véleményét, és nem olvad a többi hallgató, nem fejfájásos ember közé". A 11-es tanuló álláspontja e kérdésben: "Az egyéni érdekeket nem szabad a közösségi érdekek

fölé helyezni, hanem mindkettőt összhangba kell hozni. Lehetnek kivételek, de ennek feltételeit a közösség szabja meg".

A személyközi kapcsolatok jellege a centrumhoz
kapcsolódó rétegekben

A körszociogram második mezője a rangskála 6-8. helyének felel meg. Az igen bonyolult hálózatot mutató szociogram jelzi a szociabilitás fejlődését. Ez a mező biztosítja a kapcsolatot a centrum és a periféria között /1, 20, 7, 22, 17, 10, 14, 5-ös tanulók/.

Idézet az 1-es tanulónak a 3. mondással kapcsolatos véleményéből: "Aki ezt a nézetet vallja, egyszerűen nem bír szembenézni az élet nehézségeivel. Az ilyeneket nevezhetjük gyáva embereknek. Nem merik megmondani az igazságot a saját jólétük érdekében. Általában ez a típus az, aki az 'arany középutat' szokta választani, és könnyen meg tud alázkodni az erősebb előtt. Ez a tanuló a korábbi méréseknél még a 4-5. helyen volt a rangsorban. Vezetői attitűdjére a határozottság és a szókimondás, őszinteség volt jellemző. Korábban idéztük az első évben írt önjellemzésének néhány részletét. Itt még ő választotta az 'arany kö-

zéputat'. Tanulmányi eredménye elég jól alakult, és a KISZ-ben olyan megbízást kapott, hogy lakhelyén vegyen részt a községi KISZ szervezet megerősítésében. A szervező munkában elért sikerei növelték önbizalmát. A feladat megoldásához szükséges volt korábbi frusztrált állapotának feloldása. Ez felelősségértének erősödésével fokozatosan bekövetkezett.

A 7-es leány tanuló önjellemzéséből is idéztünk korábban. Ő az első mérésakor még az 5., a második mérésakor már a 4. helyen volt, most a lányok között a 3. helyre került. Korábban zárkózott, sirásra hajlamos volt. A 3. kérdésről ilyen véleményt írt: "Ezt a mondást teljesen elítélem. Szerintem pont akkor fog fájni valakinek a feje, ha nem szól. Ennyire zárkózottnak nem szabad lenni. A véleménynyilvánítást mindenkitől elvárjuk. Ha viszont a véleményünk nincs biztos alapokra helyezve, vagyis csak dobálódzunk a szavakkal, gyakran ráfázhatunk". Ez a leány kollégista volt, ahol a közösségben vezetőnek választották. Részt vett a klubvezetőség munkájában is, mint szervező titkár. Ezek a tevékenységi területek pozitív módon alakították személyiségének szociális beállítódását. A centrumhoz jól kapcsolódó 20-as tanuló lakonikus rövidséggel így írt: "Jobb előbb szólni, hogy később ne fájjon".

Helyes irányba fejlődő értékorientációra vall a 17-es tanuló véleménye: "Ma már érvényét veszítette ez a mondás, mert társadalmunknak szüksége van minden véleményre. Régebben a kapitalista rendszerben és azelőtt is, aki nyíltan kimondta az igazságot, rosszul járt. A szocializmus építésében minden negatív és pozitív tapasztalatra szükség van".

Figyelemre méltó a 14-es tanuló véleménye, amely azt jelzi, hogy szociális irányultsága társaihoz viszonyítva még eléggé labilis. "Ha valaki nem mondja el, amit esetleg nem szabadna, később nem fogja a szidást hallani érte. Legjobb hallgatni, ha nem vagyunk biztosak a dolgunkban". Ennél a tanulónál is érzékelhető a családi környezet nevelési szempontból hátrányos hatása.

Szüleinek iskolai végzettsége 8 általános. Falun laknak saját házban. Közéleti szerepük nincs. Édesapja építőipari segédmunkás, édesanyja TSz tag. Szülői értekezletre nem jártak. Gyermeük iskolai munkája felől nem érdeklődtek. A tanuló az osztályfőnöki feljegyzések szerint: "Nagyon csendes, visszahúzódó, zárkózott, Saját bevallása szerint ingerlékeny. A közösségi életből alig veszi ki a részét. Ha konkrét munkát kap azt elvégzi, de nem kezdeményez, nem nyilván-

nit véleményt. KISZ-tag. I.osztályban ifivezető volt. Az osztályban bejáró felelős". Megállapítottuk, hogy az osztály~~ának~~nak ez a rétege pozitív módon kapcsolódik a centrumhoz, de határozatlanabb és így szívesen elfogadják társaik vezetési koncepcióit. Különböző szituációkban azonban jól alkalmazkodik a közösségi normákhoz és feladataikat elvégezték.

Az osztályban egy harmadik csoportot is találtunk, amely azonban kapcsolódik a második mezőhöz /25-ös, 13-as, 8-as, 12-es, 21-es és 30-as tanulók/. Ebben a csoportban már a vélemények dominancia hiányáról tanuskodtak. A 30-as tanuló dolgozatából idézünk, y 3. kérdésről alkotott véleményéből: "A közmondás igaz és nagyon találó, mert vannak olyan dolgok, amit ha elmondunk a másik társunknak esetleg megsértődik, vagy meg is haragszik". A 12-es tanuló határozottabb e kérdésben. "Ez a körülményektől függ, pl. az órákra helyes ez a közmondás, de ott ahol véleményt kell kinyilvánítani nem helyes". Ugyancsak dominancia hiányra vall a 21-es tanuló véleménye e kérdésről: "Ne szólj szám... ez nagyon káros mondás, sokszor e mögé bújnak az emberek, így próbálják az esetleges kellemetlenségeket elkerülni. Én igyekszem elmondani a véleményemet, de csak úgy, hogy az valóban

ne legyen másra nézve sértő, vagy tiszteletlen. Az okatlanul sértő és tiszteletlen magatartást, az indok nélküli véleménynyilvánítást nem tartom helyesnek". Zárjuk le az idézetek sorát a 25-ös tanuló álláspontjával: "Ez a közmondás kispolgári. Olyan emberek, akik nem sok vizet zavarnak ilyen véleményűek. Az igazi közösségi ember igazát minden további nélkül elmondja és még a feje sem fájdul meg, legtöbb esetben". Osztályfőnöke erről a tanulóról így ír: "Aktív, de nem kezdeményező, nagyon segítőkész, osztályfőnöki órákon bekapcsolódik a munkába. KISZ tag, funkciója nincs, de mind ~~az~~ osztályban, mind az alapszervezetben minden rábízott munkát elvállal és elvégez. Sokat segített a könyvtár rendezésében". Ezt a csoportot tanári konzultációkon "vezetetteknek" neveztük. További feladatunknak a pályaválasztási döntés segítségét tartottuk velük kapcsolatban.

A 26-os, 19-es, 23-as, 18-as és 3-as tanulók csoportja

Ők is rendelkeznek kölcsönös kapcsolatokkal. Szerepük a csoportkohézió alakulásában azonban inkább végrehajtó jellegű.

A 26-os tanuló affektív és konatív szektoráról így ír az osztályfőnök: "Általában jókedélyű, de nem harsány, életkori sajátosságaiból adódóan néha ideges, ingerlékeny, ilyenkor goromba környezetéhez. Megbízható, de nem túl vállalkozó".

A 19-es tanuló szülei pedagógusok. Az ő viszonylag periférikus helyzetére is magyarázatot adott a tanári konzultáció és az osztályfőnöki vélemény: "Szélsőséges; érzékeny, de mások érzékenységét nem veszi tekintetbe. Lelkesedő, de a kivitelezésben nem feltétlenül megbízható. Ingerlékeny, ami hangoskodásban, vitatkozásban, esetenként durva sértésekben is megnyilvánul. Akaratereje gyenge, viszont makacs. A közösségben nagyon aktív, társai mégsem szeretik előbbi tulajdonságai miatt. /Kiránduláson nem akartak vele egy szobában aludni./ Az osztály klubdélutánokon aktív, minden közös programjában részt vesz. Osztályfőnöki órákon gyakran szerepel. Véleményét mindig nyíltan, őszintén megmondja. Politikai világnézeti érdeklődése kialakulóban".

A 9-es tanuló az 5-össel állt kölcsönösségi viszonyban. Fizikailag gyengébb felépítésű. Érdeklődik a matematika és a fizika. Otthon szívesen foglalkozik elektromos szerelési munkákkal. Kapcsolatuk egyik

motivuma, hogy az 5-ös tanuló személyiségjegyei /bátorság, határozottság és főleg a lányoknál elért sikerei/ modelálló hatással voltak rá. Társai szeretik, de szervezőképességének hiánya miatt nem szívesen választják társnak feladataik megoldásához.

A perifériára került tanulók

A 14. helyen van a 19-es tanuló, aki a körszociogramon is periférikus helyzetbe került. Ő a 3. kérdésre kitérő választ ad: "Szerintem lehet igaz is, meg részben nem is". Társaival nem tud közvetlen kapcsolatot teremteni. Ennek a negatív személyiségvonásnak okait a szülői ház légkörében találtuk meg. Apja kereskedő volt, majd hivatalba került. Iskolai végzettsége alacsonyabb volt, mint a beosztottjaié, ezért zárkózott, gyanakvó lett. Édesanyja mindent elkövetett, hogy a család anyagi helyzetét javítsa. Ez a kiegyensúlyozatlan légkör okozta ezt a negatív attitűdöt.

Az utolsó helyre került a rangskálán a 24-es és a 29-es tanuló. Ők már a korábbi mérésben is ezt a státuszt foglalták el.

A 24-es tanuló a 2. kérdésről figyelemre méltó véleményt adott: "Nem biztos, hogy egy ember, akiről azt

állítjuk, hogy rossz lelkiismeretű, valóban az-e? Mert pl. hiába dolgozik valaki jól az alapszervezetben, vagy hiába jó a tanulásban, ha ez csak látszat. Viszont belül csupa rossz van benne. Pl. osztálytársait kiközösíti, vagy állandóan gúnyolja, mert az nem tud úgy tanulni mint ő, vagy nem KISZ-tag. Az a véleményem, hogy nem minden ember olyan, amilyennek mutatja".

Ezt a projektált véleményt egybevetettük empirikus tapasztalatainkkal is. Nagyon gyenge tanulmányi eredményt mutatott és irreális önértékelése, képességeinek túlbecsülése hozta a gimnáziumba. /A harmadik évfolyamból kimaradt./

A 29-es tanuló is utolsó helyre került a rangskálákon. Az okok felderítését itt a családi háttér elemzésével kezdtük. Éde apja egy ~~egy~~ egyveres testület tagja volt. Szívinfarktus következtében váratlanul meghalt. Testvérei nem voltak. Édesanyja már férje halála előtt is nagyon elkényeztette gyermekét. Ez a helytelen nevelési módszere később is folytatódott. A gyerek önző, nagyzó és megbízhatatlan lett. Szeretett volna minden szituációban központi helyre kerülni, de a közösség érdekében munkát nem vállalt. A 3. kérdésről ez a véleménye: "Ez a szólás nem az u.n. 'szókimondó

Katák' jelszava. Ezek az emberek félnek a következményektől, ami rájuk vár az egy két mondat kiejtése után. Ezt a félelmet helyben kell orvosolni, meggyőzni az illetőket az alaptalan félelemről. E félelem mellé konokság is párosulhat, ami csak még nagyobb nehézséget idéz elő".

Ez a kissé zavaros vélemény jelzi a tanuló kognitív szférájának ellentmondásosságát.

Az osztály rétegződése

1. Az osztályban négy réteget lehetett megkülönböztetni, amelyek között azonban szoros interperszonális kapcsolat található.
2. Az affektív struktúra feltárása bizonyítja a csoportkohézió erősödését,

$$KB = 28,11 \%$$

Az előző évhez viszonyítva emelkedett!

3. A közösséggel szembeni predispozíciók /attitűd/ a vezető típusoknál modelálló jellegűek.
4. A pedagógiai szituációk és a közösség által adott feladatok elvégzésének módja azt bizonyították, hogy a különböző jellegű csoporttevékenységi formák növelték a tanulók szociabilitását.

5. A fakultatív tantárgycsoportos oktatási forma szerkezeti felépítése a hagyományos gimnáziumi struktúrával szemben több /a csoportkohéziót fejlesztő/ tevékenységi formát biztosít.

Az előkészítő szakasz lezárása

A fakultatív tantárgycsoportos oktatási kísérlet sajátos szerkezeti felépítése - mint ezt már hipotézisünkben is kiemeltük - az egyén társas alkalmazkodásának fejlődését jobban segíti mint a hagyományos gimnáziumi képzés.

A kísérleti terv az I.-II. osztály időszakát "orientációs szakasznak" nevezte. /Ágoston, 1977/ Témánk szempontjából e szakasz olyan szervezeti egységeit vizsgáltuk meg, ahol tanulóink személyiségformálódása ideiglenes vagy viszonylag állandó jellemű csoportokban történt.

Kompenzáló foglalkozások

"Mindenkire kiterjedő, a gyakorlati oktatást is magába foglaló általános képzés folyik, szervesen beépített felzárkóztató foglalkoztatásokkal mind a két osztályban, annak érdekében, hogy az általános művelt-

séghez elengedhetetlenül szükséges ismeretekből és készségekből megfelelő, lehetőleg azonos szintű tudáshoz juttassunk minden tanulót. Ez biztosítja az egyenlő esélyeket a szakosodáshoz is. Ennek előfeltétele, hogy az általános iskolából hozott tudás színvonalát objektív méréssel állapítsuk meg a tanév elején minden tárgyból. A hiányosságokat kompenzáló foglalkozások a tanórán kívül, s egész kis /3-4 fős/ csoportok részére is megszervezendők, de csak annyi időre, ami alatt a hiányok pótlása megtörténik".

/Ágoston-Orosz, 1973/

A felzárkóztató foglalkozásokról a tanulóktól kértünk véleményeket. Az 1-es tanuló közszéki iskolából jött. Képesítés nélküli nevelők és tanították. A gimnáziumban közepes szintet ért el. Szerinte a felzárkóztató foglalkozásokon nem kell szégyenkezni, ha valamiről még nem hallott az ember.

A 7-es tanuló, aki szintén közszéki iskolából érkezett és kollégista, érdekesen fogalmazott: "A korrepetálásra a buták és a lusták járnak. Én mindig arra gondolok, hogy kompra az ül, aki át akar menni a folyón. A kompenzáló foglalkozás is olyan mint a komp, csak akkor megy, ha van jelentkező. Itt tehát nem nézik le a másikat - a városiak sem".

Tanári vélemények szerint a felzárkóztató foglalkozások rendszere jó lehetőséget biztosít arra, hogy a valamilyen ok miatt /betegség, huzamos hiányzás, nehezebb megértés stb./ hiányokkal küzdő tanulók az osztályhoz felzárkózzanak.

Történelemből - mivel a tantárgy tanítását a középiskolában lényegében előlről kezdik, és az általános iskolai ismeretekre nem építhetnek olyan mértékben, mint az idegen nyelvek, vagy a matematika - a foglalkozások nagyon fontosak. A foglalkozásokon rendszeresen vagy alkalmanként résztvevők aránya az iskola igazgatósága szerint a következő:

Tantárgy	Rendszeresen	Alkalmanként
Magyar nyelv	23 %	16 %
Történelem	12 %	40 %
Orosz	20 %	47 %
Matematika	24 %	50 %
Biológia	8 %	20 %
Kémia	20 %	50 %
Földrajz	15 %	30 %

Az első két évben megtartott felzárkóztató foglalkozások összesítő kimutatása

Tantárgy	1974-75	1975-76
	I.évf.	II.évf.
Magyar nyelv	38 %	11 %
Történelem	18 %	8 %
Orosz	41 %	4 %
Matematika	69 %	10 %
Biológia	13 %	--
Kémia	72 %	10 %
Földrajz	34 %	3 %

A szintfelmérő dolgozatok illetve a témazárások eredményei alapján vonták be a tanulókat, ha hiányosságokat találtak az ismeretek önálló alkalmazásában, összefüggések felismerésében, következtetések, törvényszerűségek levonásában.

Az interakciók természetesen egy konfliktus helyzetben lévő, vagy átmenetileg frusztrált állapotú tanulók között gyorsan létrejöttek. Egymást jobban megismerték, gátlásaik oldódtak. Fejlődött empátiás képességük is. Ezek a kapcsolatok előnyösebbnek bizonyultak, mint a tanulópári szervezések, mert itt nem éreztek egymással szemben hátrányos helyzetet a tanulók.

A tanulók orientálása, pályaválasztási összefüggések

A kísérleti terv szerint az előkészítő szakasz egyik feladata a tanulók orientálása.

Szükségszerűségét fejlődéslélektani megfigyelések igazolják. /Duró-Kelemen-Radnai, 1970/. 14 éves korban még határozott pályaválasztási érdeklődésről csak nagyon kevés tanulóval kapcsolatban beszélhetünk. A serdülő tele van ellentmondásokkal.

Az általános iskola vége felé tapasztalják a nevelők, hogy a gyermek milyen sokat fejlődött gondolkodásban, alkalmazkodóképességben. A szülőnek ilyenkor kell nevelési módszereit felülvizsgálni. Gyermekeiket vitapartnerként elfogadva, azok véleményét értékelve közös döntések alapján kerülhet sor valamilyen továbbtanulási lehetőség megválasztására. A szülői ház és az iskola kapcsolatára mindig szükség van, de ebben az időszakban talán a legfontosabb. Ezt a szakirodalom is alátámasztja. /Kiss, 1978/

A kísérlet orientációs időszaka tehát komplex osztályfőnöki szervező munkát igényelt, hogy a sokirányú motiváló tevékenység helyes döntéshez vezessen. Az osztályfőnök összekötő kapocs volt a szülők és az iskola között. Koordinációs tevékenységét segítették

szaktanárok által vezetett orientációs személyi lapok és orientációs körök vezetőinek feljegyzései.

Az orientációs körök szervezése

Az első év második félévétől, három féléven keresztül szerveztek az iskolában orientációs köröket. A foglalkozások időtartama heti 2-2 óra volt és 13-14 hetes programot használtak a vezetők. A vizsgált évfolyamban vettek részt:

- irodalmi olvasmányok
- nyelvművelés
- történelmi olvasmányok
- orosz nyelvi gyakorlat
- német nyelvi gyakorlat
- angol nyelvi gyakorlat
- matematikai feladatmegoldó
- fizika-kémia gyakorlatok
- biológia-kémia gyakorlatok
- földrajzi terepgyakorlatok.

Az orientációs körök programja a ~~s~~aktárgyi feladatok mellett a személyiség megismerésének céljait szolgálta. Mintaként bemutatjuk Dr. Papós Mihály és Dr. Farkas István kísérleti programját.

1. Miután adottságok, hajlamok tevékenységekben nyilvánulnak meg és a képességek is tevékenységben fejlődnek - a társadalomtudományi, illetve a történelemtudományi, illetve a történelemtudománnyal kapcsolatos adottságok feltárása közben olyan aktív tevékenységre készítessük a tanulókat, amit konkrétan mérni is lehessen.
2. E történelmi tárgyú foglalkozásoknak fontos feladata még a tanulók figyelmének és érdeklődésének a felkeltése is. Ezért igyekeztünk a tematikus tervet úgy összeállítani, hogy abban a központi helyet elfoglaló forrásanyag feldolgozása mellett egymás mellé rendelt szerepet kapjanak az Iskola-rádió adásainak feldolgozásai, illetve ezeknek közvetlen feldolgozása a forrásfeldolgozás menetébe. Helyet kapjanak a történelmi dokumentumfilmek és a témába vágó diafilmek, szervesen beépítve egy-egy foglalkozás anyagába. Ezek egyrészt mint hangulatkeltek az érdeklődés felkeltése szempontjából nélkülözhetetlenek. Másrészt nem hanyagolható el a tényanyagközlő szerepük sem, azok a visszacsatolásoknál a konkrét mérésnek szolgáltatnak alapot.

3. A forrásfeldolgozó foglalkozások - bármennyire oldják is fel a beledolgozott magnó, dia és filmanyagok, betétek - mégis csak intellektuális, befogadó jellegűek. Ezeket a kereteket kívántuk kiszélesíteni kifejezetten gyakorlati foglalkozásokkal, mint pl. múzeumi, régészeti kiállítások megtekintésével, levéltári látogatásokkal, önálló régészeti szakelőadások és leletek bemutatásával, valamint egy-egy ásatás színhelyének megtekintésével, egy felkért szakember vezetése mellett.

Az orientáció hatékonyságának érdekében a kísérlet vezetői tanárokat kérték fel tantárgytükrök készítésére. Ezekben a munkákban a tantárgyak eredményes tanulásához szükséges képességek csoportosításával adták meg a főbb pedagógiai szempontokat, de pszichológiai aspektusokat is felhasználtak. /Érzékelés, észlelés, emlékezés, figyelem, képzelet, gondolkodás, emocionális tényezők, akarat, érdeklődés/. Tanácsokat adtak a képességek megnyilatkozási formáinak megfigyeléséhez. /Kiselőadás, korreferátum, bibliográfia készítése, tesztek stb./ A tantárgytükrök segítségével - megfigyelések eredményeként - tudtak javaslatot tenni a tanulóknak az orientációs körök, majd a tantárgyblokk megválasztására.

Az orientációs tevékenység pedagógiai pszichológiai értékelése

A szaktanárok feljegyzéseket vezettek a tanulókról, amelyeket félévenként lezártak. Ezeknek összesítését az osztályfőnök végezte el évvégén. A feljegyzéseket tematikus egységek lezárása után végezték. A lapon a pszichikus tulajdonságok /érzékelés, figyelem, emlékezet, képzelet, gondolkodás, érdeklődés, akarat/ rovataiban háromfokú rangskálával jelölték észrevételeiket:

3: átlagon felüli: kiváló

2: közepes, átlagos

1: gyenge, átlagon aluli.

A tanulói képességek regisztrálásában további differenciálást tett lehetővé, ha a nevelők a rangszámokon kívül betűjeleket is alkalmaztak. Pl.: az értékelésnél: V = vizuális, A = auditív, képzeletnél: A = alkotó, R = reprodukció stb. Az orientációs személyilapokat a félév utolsó hetében a nevelők értékelték, majd egy összesítőbe vezették be a kapott adatokat. Ez a feljegyzési módszer nem vált be. Túlságosan komplikáltnak bizonyult. A nevelők nem vezették rendszeresen. /Utólag készítették emlékezetből./ A

pszichikus tulajdonságok megismertetésére továbbképzés nem volt.

A második évben ezért ezeket a feljegyzéseket már nem vezették, hanem a szaktanárok félévkor és évvégén szöveges "értékelést" készítettek minden tanulóról. Ez képezte a tantárgyblokk választáshoz szükséges tanácsadás alapját.

Néhány osztályfőnöki javaslat a tanulók orientálásához

4.számú tanuló:

Tanulmányi és egyéb munkáját nagyon pontosan és lelkiismeretesen végzi. A tanulást sajátjának tekinti; örömmel és önállóan tanul.

A fizikai munkában is kitartó, pontos.

Érdeklődése nyelvi jellegű; ez pályaválasztásának iránya is. A nyelvek tanulásában segíti pontos emlékezete. Probléma-megoldó képessége e területen jó, önálló és gyors.

Az idegen nyelvi blokkban való továbbtanulását javasoljuk.

7.számú tanuló:

Egyenletes szorgalommal, szívesen, önállóan, de nem teljes energiával tanul. Társadalmi és fizikai munkában megbízható, de nem kiemelkedő.

Érdeklődésének középpontjában az idegen nyelvek /angol, orosz/ állnak. Jó nyelvérzéke van, bátran alkalmazza - néha pontatlan, felületes - ismereteit. Logikai készsége, lényeglátása nemcsak az idegen nyelvek, hanem a természettudományos tárgyak tanulásában is megnyilvánul. Mindkét körben jó eredményeket ért el. Pályaválasztási szándéka és egyéni érdeklődése alapján az idegen nyelvi blokkba javasoljuk.

8.számú tanuló:

A tanuláshoz és a munkához való viszonyát az egyenletes színvonalú teljesítmény jellemzi. Közepes képességű, az ismeretek megszerzésében és alkalmazásában segítségre szorul mind a társadalomtudomány, mind a természettudományos tantárgyak területén.

Oroszból és angolból jobbak az eredményei, mivel e két nyelv áll érdeklődése középpontjában, és ezek tanulásához nővérétől kapott segítséget és kedvet is. Pályaválasztása még nem kiforrott. Egyéni érdeklődését és a nyelvek tanulásában elért jobb eredményeit figyelembe véve az idegen nyelvi blokkba javasoljuk.

18.számú tanuló:

A munkához való viszonyát érdeklődése determinálja: a humán tárgyakat /magyar, történelem/ örömmel és jó eredménnyel tanulja, lelkes ifivezető, tagja az irodalmi színpadnak és tehetséges szavaló. A reál tárgyak nem érdeklik, ezeket nem is tanulja. A fizikai munkában is állandó biztatásra van szüksége.

Képzelete élénk: gyorsan, de nem elég megfontoltan alkot véleményt. A humán tárgyakat önállóan, egyenletesen és nagy szorgalommal és kedvvel tanulja. Irodalmi feladatait ötletesen, az iskolai anyagot kiegészítve oldja meg.

Pályaválasztási szándéka érdeklődésének megfelelő /pedagógus/.

Társadalomtudományi tantárgycsoportba javasoljuk.

19.számú tanuló:

A tanulást fontosnak tartja, de szorgalma nem egyenletes. Tanulmányi munkáját csak segítséggel képes gyenge közepesre elvégezni. A tanult anyag áttekintésére, az ismeretek alkalmazására nem képes. A megtanult anyagot gépiesen adja vissza. A fizikai munkában is lassú.

Mivel sem a humán, sem a reál tárgyak területén nem eléggé eredményes, ezért egyéni irányulása alapján az idegen nyelvi blokkba javasoljuk.

20.számú tanuló:

A munkához való viszonyát a kényelemszeretetből fakadó lassúság jellemzi. A középiskolai tanulást azért választotta, hogy időt nyerjen a pályaválasztáshoz. A fizikai munkát nem szereti, társadalmi munkát is keveset végez. Jó felfogóképességű, önállóan tanuló, hullámzó szorgalmú. Megszerzett ismereteinek alkalmazására, összefüggések felismerésére mindkét tantárgycsoportban képes.

Pályaválasztása még nem stabilizálódott.

Kivánságát figyelembe véve a társadalomtudományi blokkba irányítható.

21.számú tanuló:

A munkához való viszonyát és teljesítményét döntően befolyásolja érdeklődése. Egy évig szakmunkásképzőbe járt, azután jelentkezett gimnáziumba, mert irodalommal szeretne foglalkozni. Ujságírónak készül, ez motiválja egész tanulási tevékenységét. Tagja az iskolai ujság szerkesztőbizottságának.

Az irodalom tanulásában önállóságra törekszik, feladatait ötletesen oldja meg, ismereteit szakirodalom olvasásával bőviti. KISZ megbízás alapján irodalmi műsort állított össze, és rendezett. A természettudományok és a nyelvek területén ismeretei hiányosak. Ezek pótlására nem nagyon törekszik. A fizikai munkában lassú. Érdeklődése és teljesítménye alapján társadalomtudományi tantárgycsoportba javasoljuk.

25.számú tanuló:

A fizikai munkát és a tanulást szívesen és kitartóan, egyenletes szorgalommal végzi. A fizikai munkában gyors, megbízható, ügyes. Szellemi munkát kitartó figyelemmel, nagy erőfeszítéssel, közepes eredménnyel végez.

Ismeretszerzésére a mechanikus bevézés mellett az önállóságra való törekvés is jellemző. Hátrányos helyzetű, gyenge alapokkal rendelkezik, de nagy akarat-erővel, fokozatosan pótolja hiányosságait. Pályairányulása: pedagógus.

A humán tárgyakban elért - valamivel jobb teljesítménye és egyéni irányulása alapján-e blokkba javasoljuk.

29.számú tanuló:

A tanulást és a fizikai munkát közepes erőfeszítéssel, kényelmesen, gyenge-közepes eredménnyel végzi. Gyakori ösztönzésre és ellenőrzésre van szüksége ahhoz, hogy társaitól ne maradjon le. Társadalmi- és KISZ-munkát viszont lelkesen vállal és felelősséggel végzi. Ismeretei a legtöbb tantárgyban hiányosak. Önállóságra törekszik, de gondolatmenete kusza, zavaros. A reál tárgyak tanulásában erőteljes irányításra és segítségre szorul.

Pályaválasztási szándéka még nem stabilizálódott, de - képességeit túlértékelve - tovább akar tanulni. Egyéni érdeklődése és viszonylag jobb osztályzatai alapján társadalomtudományi blokkba irányítjuk.

Következtetések:

1. Az előkészítő szakasz a tanulók adottságainak és a már kialakult képességeinek feltárására alkalmasabb a hagyományos oktatási szervezetekben adódó lehetőségeknél, mert itt:
 - minden tanár feljegyzéseket vezetett a tanulókról /orientációs személyi lap, szöveges értékelés tantárgyakként/

- az orientációs körök lehetőséget biztosítottak a személyiség intellektuális szektorának intenzív fejlesztéséhez /ismeretek nyújtása, tudásvágy fokozása, érdeklődés felkeltése, alakítása, készségek, jártasságok kialakítása/.
- 2. A változatos foglalkoztatási formák, önálló és csoportos kutató munkák a szerep differenciálódási folyamatok segítették.
A különböző szerepekből adódó feladatok teljesítése pedig feltételezi a közvetlen környezethez való viszonyulások sokrétűségét. /Duró, 1972/
- 3. Az előkészítő szakaszban alakultak ki azok a mikrostrukturák, amelyek vonatkozási /referencia/ csoportokként elfogadó vagy elítélő reagálásai formálták a fejlődő egyén viselkedését, s ezen belül önmagára vonatkozó értékeléseit. /Murányi, 1974/
- 4. A mintául választott osztály csoportszerkezetének szociometrikus vizsgálati adatai szerint a csoportkohézió a különböző foglalkozási formák hatására gyorsan erősödött. A kialakult mikrostrukturák az első évben követték a kompenzációs és orientációs foglalkozások változásait. A második évben azonban központi maggal rendelkező csoportos-

lások voltak megfigyelhetők, amelyek azonban gyorsan és dinamikusan rendeződtek át egy-egy feladat megoldásakor. A szerepdifferenciálódási folyamatok empirikus tapasztalatok szerint, preferált kapcsolatokat hoztak létre a csoportban. Ezek a kapcsolatok azonban nem vezettek elszigetelődéshez.

5. Az osztályokban tanító nevelők kapcsolatai szervezettebbé váltak a nevelési feladatok megoldásában. /Megszűnt a tantárgyi "sovinizmus"/ Az osztályfőnök koordináló szerepe megnőtt.

Az egyes tanulók fejlődéséről kialakított kollektív vélemény adott alapot a tantárgyblokk megválasztásához.

V. A tanulók személyközi viszonyainak változásai
a tantárgycsoportos foglalkozások rendszerében

A két előkészítő - orientáló - év után vizsgált évfolyamunk osztályainak összetétele megváltozott. A formális osztálystrukturák átrendeződtek. Változtak az osztályfőnökök is annyiban, hogy csak a tanulók kis százaléka került olyan osztályba, ahol osztályfőnökével együtt maradt.

Előző osztály	III.A.	III.B.	III.C.
II.A.	10	6	11
II.B.	12	9	9
II.C.	5	9	11
Osztályismétlő ill. más iskolából át- helyezett	1	1	1
Ö s s z e s e n:	28	25	32

A II.A. osztályfőnöke vette át a III.C. osztályt.
A II.B. osztályfőnöke irányította a továbbiakban a
III.A. osztály munkáját, míg a II.C. osztályfőnöke
a III.B. osztályt vette át.

Az osztálystruktúra vizsgálatánál számolnunk kellett az osztályszerkezetbe illeszkedő tantárgyblokkal is.

Osztály	blokk	t a n t á r g y
III.A.	A.	magyar-történelem-idegennyelv
	B.	idegennyelv-idegennyelv-anyanyelv
III.B.	C.	matematika-fizika /2 csoport/
III.C.	D.	biológia-fizika-kémia
	E.	ügyintéző

A hivatalos osztályszerkezet tehát itt tért el lényegesen a hagyományos rendszertől. Vizsgálatunkat a személyközi kapcsolatok alakulásának feltárásával folytatjuk.

A tanulók nagyobb részét személyesen is ismertük, és az osztályfőnöki összesítő adatok alapján információk is bőségesen álltak rendelkezésünkre, ezért a harmadik év első felében csak megfigyeléseket végeztünk. Ennek alapvető szempontja az aktív mag és az osztály többi rétegeinek egymáshoz való viszonya volt. Már az első hetekben észrevehetővé vált a mintánkul választott osztályban, hogy a 4-es, 8-as és a 14-es tanuló, akik a korábbi osztálystruktúrában központi helyzetben voltak, itt is kezdeményező csoporttá alakultak. Többen csatlakoztak hozzájuk. Információt cseréltek a tanárokról. Elsősorban az osztályfőnök vezetési stílusa, követelményei és következetessége volt a beszéd-

téma. Hasonló érdeklődést tanúsítottak a tanulók a továbbtanulási szándékukkal egybeeső tantárgyakat tanító tanár személyisége és tanítási módszerei iránt. Így aránylag gyorsan kialakult egy kommunikációs háló alapja. Szüneti és szabadidei beszélgetések során megtudtuk, hogy ez a háló milyen irányba közvetíti az információkat és kik azok, akik mint egy "rövidhullámú átjátszó állomás" felerősítik a kapott híreket. /19, 26, 20-as tanulók/. Pl. Több évre visszamenőleg felderítették, hogy melyik tanárnak hány tanítványát vették fel felsőoktatási intézményekbe, milyen teszteket használnak és ezek mennyiben hasonlítanak a korábbi felvételi vizsgák anyagához stb.

A kapott információkat úgy értékeltük, hogy az egyes csoportosulások között megindult a kapcsolatok felvétele és ennek a tanulás, mint pozitív motiváció az alapja.

Ez a kommunikációs háló alkalmasnak bizonyult az osztályba érkezett új tanulók megfigyelésére. A személyes kapcsolatok rendszerének, stílusának, hangnemének kialakulását szintén nyomon követhettük.

Megjegyezzük, hogy a kísérlet újszerűsége a tanulóknak rengeteg kérdést vetett fel. Így az osztályfőnökök nagyon közel kerültek a tanulókhoz.

Igen érdekesen alakult a tanulók kapcsolata korábbi osztálytársaikhoz. Megfigyeltük, hogy KISZ-Klub-foglalkozásokon régi osztálytársaikkal is baráti kapcsolatot tartanak. Meghívják őket saját rendezvényeikre, terveztek közös kirándulást stb. Kezdetben nem tudtuk kellő pontossággal megállapítani, hogy új osztályaink csoportokra széteső halmazok csupán, nagy közösségekké formálódnak?

A közösséggé fejlődés szakaszai

1. A harmadik osztályban már alapvető követelményeket nem kellett támasztani a tanulókkal szemben, hiszen a korábbi éveikben ezen a fejlődési szakaszon már átestek.
2. A rétegződés folyamata már az első napokban megindult. A mintául választott osztályban az osztályfőnök régi tanulóit /25, 7, 4, 21, 14, 8, 20-as/ képezték az aktív központi csoportosulást. Ezek a tanulók közös érdeklődésük, hasonló céljaik miatt igen jó segítői voltak az osztályfőnöknek. Bár az első napokban a különböző osztályokból érkezett tanulók laza szerkezetű, elkülönült csoportokba rendeződtek, ezek a mikrostrukturák elfogadták a központi csoport vezetését, és így érintkezési

körökről beszélhetünk. /Hagyományok, szokások átvétele. Pl. klubdélutánok, kirándulások, mikulási ajándékozások, később "leányok-fiúk napja" stb./

3. Ebben a szakaszban ezeket a csoportokat nevezhetjük "aktív-tartalék"-nak. Megjegyezzük azonban, hogy ezek a megállapítások csak a kezdeti /szeptembertől-decemberig tartó/ időszakra érvényesek. A személyes kapcsolatok rendszere az interakciók hatására átrendeződött a későbbiekben, bár a felosztás alapján a közösséggé formálódás megtörtént. /Ágoston 1970/
4. Találtunk néhány visszahúzó, /46-os, 18-as, 29-es tanuló/ jóindulatú, de nehezebben alkalmazkodó gyereket. Ezeknél a gyengébb tanulmányi eredmény és a még mindig fennálló pályaválasztási bizonytalanság okozott dominancia hiányt.
5. Nem volt osztályunkban olyan tanuló, aki visszahúzó erőként hatott volna. A vizsgált évfolyam C osztályában működött ügyintéző blokk. Igen nagy vitát váltott ki az ide járó tanulók gyenge tanulmányi eredménye és viszonylagos "céltalanságuk". Véle-

ményünk szerint ennek nem az osztályszerkezetek megváltozása volt az oka, hanem:

- a gyengébb képességű tanulók kerültek ide
- megalapozott továbbtanulási szándékuk nem volt
- többen férjhez akartak menni /az érettségi után/
- a számszerű eredmények helyett az iskolai végzettségért dolgoztak.

Véleményünk szerint, ha az eredeti osztályközösségben maradnak, ők képezték volna a "visszahúzó csoportot". Megítélésükre alkalmatlan az osztályok közötti összetett verseny, mert bármilyen értékelés mindenképp rangsorokat készített és ehhez vezet, tehát ahol a tanulmányi munka a domináns, a gyengébb képességű résztvevők csoportja passzív álláspontra helyezkedik.

A kísérlet elemzése, tudományos értékelése arra hivatott szervek feladata, de véleményünk szerint az akkori évfolyam hibás megítélése abból a helytelen pedagógiai gyakorlatból ered, amelyre Duró /1972/ mutatott rá:

"Ebből a szempontból különösen figyelmet érdemel az a körülmény, hogy a személyiség és közösség kölcsönös kapcsolatának kérdése rendszerint igen ellentmondáso-

san jelentkezik a pedagógiai gyakorlatban. Ennek a magyarázatát megítélésünk szerint nem annyira a közösségi nevelés - pedagógiai tapasztalatokból jól ismert és vizsgálatokban eléggé feltárt - bonyolultságában, többrétűségében és dinamikájában kell keresni, hanem sokkal inkább a személyiség és a közösség viszonyának értelmezése terén jelentkező hangsúlybeli eltolódásban. E tendencia leginkább "a közösségben, a közösséggel és a közösség számára" történő nevelés közismertté vált makarenkói tételének egyoldalú leszűkítésében nyilvánul meg.

Ennek egyik jelentkezési formája a személyiség túlzott előtérbe állítása, amikor az egyes tanulók szinte kizárólagosan mint sajátos individuális személyiségjegyeket reprezentáló és a kollektiva tevékenységtől mesterségesen elszigetelt egyének jelennek meg. Ez óhatatlanul a sokat hangoztatott egyéni bánásmód pedagógiai elvének indokolatlan dominanciájához vezet a nevelésben. A pedagógus gyakorlati személyiségtanulmányozó munkájában pedig az egyének megismerésére korlátozza a figyelmét. Ennek következménye az a gyakorlat, hogy az osztályfőnöki napló anyagában olykor évekre visszamenően alig található más, mint a szűkebb értelemben vett 'feljegyzések a tanulókról', amelynek kétségtelenül lehet információs és pedagógiai jelentő-

sége, érvényességi köre azonban erősen leszűkül akkor, ha a megismerésére irányuló munkában a kollektiva csupán az egyén tevékenységének 'keretéül' illetőleg 'háttéréül' szolgál. A hangsúlyeltolódás másik megjelenési formája az, amikor egyoldalúan a közösségre koncentrálódik a figyelem, és szinte teljesen háttérbe szorul, elmosódik a tanulók személyisége. Az ilyen beállítódású 'közösségi nevelés' úgy tekinti a tanulókollektívákat, mint az oktatás és nevelés alanyainak mechanikus összességét, olyan egészet, amely egyesíti magában a különböző individuális jellegzetességeket tükröző egyéneket. Ennek következtében a tanulók sokoldalú tanulmányozása és megismerése - amely egyik elengedhetetlen feltétele az eredményes pedagógiai tevékenységnek - 'uniformizálódik', és magában rejti az 'elszemélytelenedés' veszélyét". /Duró 1972/

Szociometria felvétel

Az empirikus adatok birtokában a második félévben /márciusban/ elvégeztük a negyedik szociometria felmérést. Három kérdést tettünk fel a tanulóknak: a/ Tanulmányi tevékenység. b/ Munkaszituáció, c/ Szabadidős program.

A szavazólapokat úgy módosítottuk, hogy az első két kérdésben három választási lehetőséget biztosítottunk, a harmadikban pedig nem határoztuk meg a választható személyek maximumát. Valamennyi kérdésnél a tanulók korábbi osztálytársaikat is választhatták.

A mintának választott osztályban a második év után a III. osztályban csak 12-en maradtak, ezért az osztályfőnökök engedélyével a többi osztályból a felvétel idejére visszajöttek azok a tanulók, akik már a három felmérésben részt vettek.

Igy mindenki az eredeti sorszámát kapta, míg a III.A. osztály új tanulóit 31-46-ig számoztuk.

Az adatok felvétele után matrixot majd szociogramot készítettünk az első és a második kérdésre adott válaszok alapján. A harmadik kérdés adatait külön táblázaton összesítettük, a könnyebb áttekinthetőség érdekében.

A körszociogram az akceptációs index rangsorolásával készült. A centrumban 9-13 szavazattal a második, illetve a harmadik körbe 5-8 és 0-4 szavazattal lehetett bekerülni. A lányokat körrel, a fiúkat háromszöggel jelöltük. A más osztályba járó /meghívott/, de választott tanulókat a körön kívül helyeztük el és betűvel /B és c/ jelöltük jelenlegi osztályukat. Ezuttal csak a kölcsönös választásokat tüntettük fel.

A szociogram hat mikrostrukturát jelzett, amelyek azonban egymással kapcsolatban voltak. A 4-es, 7-es, 21-es, 25-ös és a 40-es tanuló került a centrumba. Közülük a 40-es korábban nem járt ebbe az osztályba. Kapcsolatai /35, 33, 36/ korábbi osztálytársaihoz kötik, de kétszeres kölcsönös választás alapján jelzi a 25-ös tanulóhoz való preferált viszonyát, aki a korábbi osztály tagja volt. Hasonló a helyzet a 21-es tanulónál, aki törzstag volt, de kölcsönös kapcsolatai /31, 39/ egy olyan mikrostrukturához kapcsolják, amelynek tanulói újonnan érkeztek /33, 44, 43, 45, 41, 42, 34, 38/. A 4-es, 8-as, 14-es csoportosulás a 7-es tanulón keresztül kapcsolódik az ujakhoz. A 20-as, 25-ös, 1-es, 29-es és 4-es, 8-as, 14-es tanulók kapcsolódnak régi társaikhoz. Ez a kapcsolat azonban nem izolálja őket jelenlegi osztályuktól. Ez a bonyolult hálózat igazolta empirikus tapasztalatainkat, amely szerint a közösség szakaszos fejlődésében, növekedett a tanulók szociabilitása.

A korábban megfigyelt szerepdifferenciálódási folyamatok itt is folytatódtak. A 25-ös tanuló a korábbi státuszhelyzetén javított, mert akkor a 3. körbe /közel a perifériához/ helyezkedett el, most a centrumba került. Korábbi preferált kapcsolatai a 22-es

és a 17-es tanulóval még megtalálhatók, de a 40-eshez fűződő kettős kölcsönös választása indentifikációját jelzi. A szociogramon magányos a 46-os és a 18-as tanuló. Kölcsönös kapcsolatuk nincs. Ez nem jelenti azt azonban, hogy változó szituációban nem kapcsolódtak volna be a csoportmunkába.

A kiszámított kölcsönösségi koeficiens is csak a munka illetve a tanulmányi kérdésre vonatkozik és így is meglepően magas, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy ebben az időben az osztály tanulói még csak két hónapja voltak együtt.

$$KB = \frac{43}{178} \cdot 100 = 24,15 \%$$

A szabad időre vonatkozó kérdés feldolgozásakor kapott affektív expanziós indexek igen magas számszerű eredményeket adtak /4-29/. A kigyűjtött adatok szerint a régi társakkal kapcsolatokat tartanak.

/Ez évfolyam rendezvényeken is tapasztalható volt./

Az volt azonban a lényeges számunkra, hogy az új osztályközösség tagjai dinamikus átrendezésre képes kapcsolatokat alakítottak ki. Ez a dinamikus közösség nyitott volt. Ezt igazolja az a tapasztalat, hogy más osztályba járó társaikkal is gyakori interakciós kapcsolatokat tartottak fenn. A negyedik évben a helyzet

nem változott lényegesen. A továbbtanulási szándék a kapcsolatokat viszonylag stabilizálta, de nem alakultak ki klikkek, vagy magános, illetőleg visszahúzó típusok.

Összehasonlító vizsgálat /1979-ben/

A József Attila Gimnázium Igazgatósága engedélyezte, hogy 1979 márciusában a jelenlegi harmadik osztályokban szociometriai felmérést végezzünk a korábbi módszerrel. Ezek az osztályok és a fakultatív tantárgycsoportos szervezeti keretben működtek és jelenleg is működnek.

A szavazólapokon ugyanazok a kérdések szerepeltek, mint 1977-ben. Osztályfőnöki órákon az osztályok főnökei ismertették a mérés célját és a tennivalókat. A kapott adatok segítségével matrixot készítettünk, majd körszociogramon ábrázoltuk a kölcsönös kapcsolatokat. A harmadik kérdést /Kit hívnál meg névnapodra?/ külön táblázatban összesítettük.

A III.A. osztálynál egy laza szerkezetű osztálystruktúrával találkoztunk, ahol egy tanuló /13-as/ került a centrumba. Kisebb csoportok és magánosok is találhatóak. A 13-ashoz csatlakozik a 29-es, 24-es,

27-es, 14-es, 9-es, 3-as. Mikrocsoportok: 5-ös, 12-es, 2-es és a 11-es, 4-es, 7-es, valamint a 16-os, 25-ös és a 15-ös. A 30-as, 6-os, 18-as, háromszöghöz kapcsolódik a 20-as tanuló. Két baráti párt találunk még /10-es és 1-es, valamint 15-ös, 23-as tanulók/. A többieknek nincsenek viszonzott választásaik /26, 21, 17, 19, 28, 8/.

A III.B. osztályban csak két magányos tanulót találtunk /23,6/. Két jó szerkezetű csoport mellett két baráti párt is mutat az osztály szociometriai térképe.

Az osztályfőnök véleménye szerint a tanulók - bár tanulmányi téren nem tartoznak a legjobb osztályok közé - az őszi társadalmi munkákon és az osztályrendezvényeken nagyon aktív együttműködésről tettek tanúságot.

A III.C. osztály is jól strukturált központi maggal rendelkező szerkezetet mutatott. A lányok egy baráti páron és két magányos tanulón kívül egy láncalakzatot mutatnak, amelyen domináns csomók találhatóak. A szóbeli megbeszélések, amelyeket az osztályfőnökkel folytattunk, alátámasztották ezeket a mért adatokat.

Mindhárom osztályban kiszámítottuk a KB indexét is, hogy összehasonlítsuk a korábban mintául választott osztály adataival.

KB indexek:

1977	1979		
III.A.	III.A.	III.B.	III.C.
24,15 %	22,38 %	26,31 %	23,75 %

A szabadidő eltöltésére vonatkozó kérdés affektív expanzitást reprezentáló indexeinek alsó és felső határértékei.

1977	1979		
III.A.	III.A.	III.B.	III.C.
4 - 29	3 - 18	4 - 32	4 - 15

VI. Összefoglalás

Témaválasztásunkat az a lehetőség inspirálta, hogy egy olyan pedagógiai kísérletnek lehattunk résztvevői, amely a gimnáziumi képzés átalakítását kívánta elősegíteni. A kísérlet eredményességét az a tény is igazolja, hogy 1979 szeptemberétől az ország összes gimnáziumában áttérnek a fakultatív tantárgycsoportos oktatási formára. A kísérleti modell egyik új és vonzó eleme volt a tervszerű, tudatos, szervezett pályaaorientálás, amelynek eredményeként a tanulók a II.osztály végén tantárgyblokkot választottak. Igen jelentős új elem volt a pedagógiai munkában, hogy a korábbinál nagyobb lehetőség nyílt a tanulók adottságainak, képességeinek felismerésére, fejlesztésére. Kitűnő alkalmat biztosítottak erre a képzési kísérlet első és második évében kötelező gyakorlati tevékenységek, a felzárkóztató foglalkozások, és az egyéb iskolai elfoglaltságok /önképzőkör, tanulmányi versenyek, osztályfőnöki órák, KISZ-foglalkozások, kirándulások stb./ /Csiszár 1977/. Igen lényeges új elemként említhetjük az orientációs foglalkozásokat is, melyek a már meglévő ismeretek alkotó alkalmazását segítették elő. A tevékenységi körök lehetőséget adtak a tanulóknak adottságaik, képességeik felismerésére önmaguk

kipróbálására. Ezzel fejlődött önismeretük is. A tantárgycsoportokban végzett munka pedig ennek eredményeként nagyobb érdeklődéssel és szorgalommal, következőképp eredményesebben folyt. A tanári munkának korábban is szerves része volt a tanulók megfigyelése, feljegyzések vezetése. A kísérlet keretei több lehetőséget, rendszerességet, és azonos szempontokat biztosítottak. A félévenkénti "osztályfőnöki összesítők" az osztályfőnöki munka új lehetőségét adták. Az osztályfőnök "szerepe" megváltozott. Irányítója és egyben koordinátora lett az általa vezetett osztállyal kapcsolatos nevelési tevékenységnek.

Problémafelvetésünkkel, amely a tanulók személyközi kapcsolatainak fejlődésével foglalkozott, az osztályfőnöki munkának ilyen új típusú megközelítéséhez akartunk csatlakozni. Elméleti megfontolásainkat a pedagógiai pszichológia és a szociálpszichológia területéről meritettük.

Vizsgálatunkban számoltunk azzal a megállapítással, hogy a közösségi tevékenységnek nem egységes a hatása tanítványainkra. Ennek oka, hogy a kollektiva erősen tagolt csoport, s az egyén részvételét a közösségi tevékenységben döntően befolyásolja, hogy milyen

helyet foglal el a közösség szerkezetében. Miután az egyes tanuló társaihoz mért helyzete és személyisége némileg eltér a másiktól, így többé-kevésbé, de eltér egymástól tevékenységük is. Joggal mondhatjuk tehát, hogy a közösségi tevékenység az egymáshoz illeszkedő, szerves egységet képező egyéni tevékenységek sorozatában valósul meg. /Hunyadi Györgyné 1977/ Ezért szükségesnek véltük az osztályközösség szerkezetének feltárását is.

A közösség pszichikus szerkezetét, rétegződését, különböző tényezők alakítják: a közösségi pozíciók, tanulmányi eredmény, tevékenységi színvonal, a kollektívában eltöltött idő és a spontán baráti csoportosulások. Minden csoportban előbb-utóbb rokonszerző-ellen-szerző kapcsolatok szövődnek. A tagok "választják" egymást, egyoldalúan vagy kölcsönösen. Az interakciók során /B.M. Foss 1972/ a tagok különböző funkciókra specializálódnak. Ez spontán lezajló csoportdinamikai folyamat. /Lewin 1975/

A tanulóközösségekben az alapvető pozitív és negatív rétegek mellett még sokféle rétegződés, rangsor alakul ki. Az affektív struktúra mellett rangsor alakul ki az intellektuális fejlettség, sportbeli teljesítmény, fizikai erőnlét, művészi, gyakorlati képessé-

gek stb. alapján. Az osztályok valamennyi tanulójának megvan a helye ezek valamelyikében. Ugyanaz a személy egyidejűleg azonban több csoportnak is tagja /család, KISZ, sportkör, sportszakkör stb./. Amelyikhez azonban önmaga megítélését és attitűdjeinek kialakítását vonatkoztatja, az szociális magatartásában kiemelt szerepet kap: referencia-csoport lesz számára.

Igy alakítottuk ki hipotézisünket: Mivel az egyes személyiségszektorok fejlődése és a tevékenység kölcsönhatásában állnak egymással, és az egyéni tevékenység a közösségben, a közösségi tevékenységben zajlik, a tantárgcsoportos oktatási kísérlet által biztosított szervezeti keretek a hagyományos osztálystruktúráknál jobban fejlesztik a tanulók kapcsolatteremtő képességét. /Szociabilitás/ Feltételeztük továbbá, hogy a szerepdifferenciálódási folyamatok a változatos foglalkoztatási lehetőségek hatására felgyorsulnak, és így a csoportkohézió /Pataki, Hunyadi 1972/ a tanulók közötti intenzív kapcsolattartás következtében növekszik.

A mintaként választott osztályban általánosan jellemző tendenciaként jelentkezett a magas társas hatékonysággal rendelkező vezető irányítású szociális szerveződés. E kimagasló szociabilitású tanulók /2-es,

4-es/ már a szerveződés első periódusában preferált helyzetbe kerültek. A kialakult mikrostrukturákban a vezetői stílus dominálónan "demokratikus" beállítódású volt, és biztosította a csoport tagjainak autonómiáját képességeiknek maximális kibontakoztatásához, és alkotó tevékenységük fejlesztéséhez. A rétegdinamikai jellemzőket vizsgálva bebizonyosodott, hogy a központba helyezett tanulók stabilizációja mellett a korábban perifériára szorult tanulók is közeledtek a centrum felé. Mutatta a kohézió erősödését a kölcsönös választások számának növekedése is. /Bonyolult "csillag" alakzatok jöttek létre az osztály "szociometriai térképén"./ A harmadik osztályban, amikor a tantárgycsoportoknak megfelelően viszonylag új osztályközösségek alakultak a korábban felgyorsult szerveződési periódushoz hasonlóan az újjászerveződés időtartama jelentősen csökkent. Ennek okait abban láttuk, hogy azonos érdeklődésű és azonos pályairányultságú tanulók kerültek egy osztályba. Véleményünk szerint a tanulók a korábbi években már megismerték egymást a kompenzáló, illetve az orientáló foglalkozásokon. Szerintünk itt olyan személypercepcióról van szó, amely már a második évben rangsorokban is értékelhető volt. Hozzájárult ehhez az a lehetőség is, hogy az előkészítő szakaszban a siker és kudarc-élmények olyan intim légkörben zaj-

lottak le, amely a tanulók helyes önismeretét, önértékelését fejlesztette~~ék~~. Kapcsolódik ehhez a kérdéskörhöz a szerepdifferenciálódás is, mint spontán lejátszódó csoportdinamikai folyamat. A kialakult rangsorok viszonylagos stabilitása a második évben volt megfigyelhető. A harmadik évben pedig tapasztalható volt a szerep megtartására való tudatos törekvés. Vizsgálataink alapján állithatjuk, hogy a harmadik és negyedik osztályban a közös cél és az egyéni érdek közös céllá válik, illetőleg optimálisan közeledik egymáshoz. Így a közös tevékenység hatásfoka a kollektív beállítódás szabályozójaként funkcionált. Az újjászerveződött osztályok kohéziójának tanulmányozása céljából vizsgálatunknak ezt a részét két év múlva, 1979 márciusában a jelenlegi III. osztályokban megismételtük. Hipotézisünk helyességét igazolja, hogy a kapott kölcsönösségi indexek és az affektív expanzió mutatói hasonlóak a korábbiakhoz. A személyközi kapcsolatok fejlődését bizonyítja a szabadidői tevékenységben választott partnerek nagy száma is, annak ellenére, hogy a tanulók már nem egy osztályba járnak. /Melléklet/

Záró következtetések

A témául választott problémakör vizsgálatának fejlesztése több irányban is indokoltnak látszik. Kutatási tervünknek megfelelően csak osztályfőnöki aspektusból próbáltuk vizsgálni a tanulók személyközi kapcsolatainak fejlődését, az osztály kohéziójának alakulását, a tanulói személyiség fejlesztésének lehetőségeit. Munkánk közben meggyőződünk arról, hogy a fakultatív képzés a hagyományosnál kedvezőbb feltételeket biztosít a tanulók interperszonális kapcsolatainak fejlődéséhez, mivel a változatos foglalkoztatási formák gyakorló helyei a munkakapcsolatok kialakításának. Ez éreztette hatását a harmadik osztályokban és feltételezésünk szerint segíteni fogja az életpályán a társadalmi fejlődésből eredő területi, szakmai és munkahelyi mobilitás következtében szükséges közösségi beilleszkedésüket. A szervezett pályorientációs tevékenység fokozza az önismeret alakulását. Az életcél kialakítása kedvezően befolyásolta az érdeklődés szükséges specializálódását. Legfontosabbnak tartjuk azt a tényt, hogy az osztályban a tanulás mint érték pozitív módon befolyásolta a személyközi kapcsolatok fejlődését. Adataink azt bizonyítják, hogy a tanulási helyzetekben növekedett a kapcsolatok

száma, és az érintkezés hangnemére, stilusára is hatással volt a közös cél által determinált, közös tevékenységi forma. A tanulókról zárójellemzéseket készítettünk. Ezekből kitűnik, hogy tanítványainkban igen magasfokú kooperatív készség alakult ki, amelyet áthat a közösségi tendencia. Kutatásaink folytatását tervezzük. Tanulóinktól információkat várunk, hogy továbbtanulásuk vagy munkábaállitásuk után kontrollként hasznosíthassuk az ő tapasztalataikat.

VII. Mellékletek

Vizsgálati terv

A vizsgálat célja	A vizsgálálat ideje	Módszerek
Az osztály empirikus karakterének feltárása	I.évf.	<u>Megfigyelés:</u>
	II.évf.	1. <u>Célja:</u>
	III.évf.	- az osztályformálás
	IV.évf.	szervezetének tanulmányozása
		- empirikus uton észlelhető csoportosulások /érintkezési körök/
		- baráti csoportosulások
		- aktív mag és az osztály többi rétegeinek egymáshoz való viszonya
		- érintkezés, hangnem, stílus domináló tendenciái

A vizsgálat célja	A vizsgálá- lat ideje	Módszerek
		2. <u>Határidők, eszközök</u>
		a/ Őszi mezőgazdasági munka
		b/ Félévi értekezlet
		c/ Tavaszi kirándulás
		d/ Évvégi értékelés /Pályaválasztó mo- tivumok keresése/
		Eszközök
		- családlátogatások
		- feljegyzések a ta- nulókról
		- tanári konzultációk
		- esettanulmányok
		- osztályfőnöki jelen- tések
		3. <u>Megfigyelési adatok</u>
		egybevetés a kvantifi- kált mérési eredmé- nyekkel
		4. <u>Az anyag ellenőrzése</u>

A vizsgálat célja	A vizsgálat ideje	Módszerek
A tanulói összetétel vizsgálata, mint a dinamikus karakterisztika egyik alapvető aspektusa	I.évf.	<u>Adatfelvétel</u> a tanulói
	szept.30.	összetételről
	ill.ki-	- létszám
	egészi-	- származási kategóriák
	tés vál-	/szoc.összetétel/
	tozás	- a szülők foglalkozás
	esetén	szerinti megoszlása
	III.évf.	- a szülők vagyoni hely-
	első	zete
	félév	- lakóhely szerinti meg-
		oszlás
		<u>Anyaggyűjtés</u>
		- továbbtanulási doku-
		mentumokból
		- kikérdezés
		- családlátogatási
		tapasztalatok
		- szülői értekezletek
		- kollégiumi foglal-
		kozásokon való rész-
		vétel

A vizsgálat célja	A vizsgá- lat ideje	Módszerek
<u>A közösségi</u>	I.évf.	
<u>struktúra vizs-</u>	szept.	
<u>gálata</u>	ápr.	
- közösségi meg-	II.évf.	
biztatás szerin-	III.évf.	
ti rétegeződés	IV.évf.	
- rokonszenvkap-		
csolatok		Szociometriai felmérés feltételezett reális választás alapján
- vélt pedagógiai		
rétegeződés		rangsorolás, csopor- tokba sorolás, korrek- ciós foglalkozások, orientációs körök ta- pasztalatainak elemzése
<u>A szerkezeti ol-</u>		
<u>dalak össze-</u>		
<u>függése</u>		
- tanulmányi ré-		kérdőíves felmérés szo-
tegeződés és		ciometriai felvétel
rokonszenv-		szerkezeti elemzés
/szociometriai/		

A vizsgálat célja	A vizsgál- lat ideje	módszerek
<p>szerkezet össze- függése</p> <p>- pályaválasztási szándék és az orientációs körök hatása a partnerkapcso- latokra</p> <p>- Az osztály formá-III.évf. lis szerkezeté- nek változása milyen hatással volt a személy- közi kapcsola- tokra</p>	<p>évenként</p>	<p>Többszempon- tú kérdőívek alkalmazása</p> <p>Szociometriai felmérés</p> <p>- funkció jellegű kérdés - értékelő választ kívánó kérdés - a csoportlégkört jel- lemző kérdés feltevése</p> <p>matematikai-statisztikai adatfeldolgozás, struktúra elemzés</p>
<p>Valamennyi szer- kezeti oldal összefüggésének vizsgálata</p> <p><u>A közösségi beállí- I.</u> <u>tódás vizsgálata a III.</u> <u>fakultációs rend- IV.</u> szer keretei között évf.</p>		

A vizsgálat célja	A vizsgál- lat ideje	Módszerek
A céltudatos adott- ság képesség fej- lesztése, szemé- lyiség formálás rendszeres hatá- sai		
- a tanulók vé- leményének vizsgálata		empirikus uton
- a közösségi kö- vetelmény rend- szeres vizsgálata		- tájékozódás nyílt kérdésekkel
- értékorientáció, csoportnyomás vizsgálata		- jellemzések készítése - megfigyelés, kérdőívek
- a tanulók kö- zösségi maga- tartásának vizsgálata		pedagógiai helyzetteremtés - közösségi feladattudat vizsgálata - tájékozódás az állandó megbízatásokról - információigény és informálódás közügyek- ben

A vizsgálat célja	A vizsgál- lat ideje	Módszerek
		- társadalmilag hasznos munka szervezése
<u>Az osztály for-</u> <u>mális szerkeze-</u> <u>tének megválto-</u> <u>zása a</u> harmadik évben.	III.évf.	Szociometriai vizsgálat - a választható szemé- lyek számát nem korlátozzuk - más osztályokból is választhat a tanuló társat a feltett kér- désekben megadott szituációkhoz
A személyiség harmonikus és céltudatos fej- lesztésének új körülmények közötti vizs- gálata		- a vertikális KISZ szervezet empirikus vizsgálata személyes részvétellel
A pályaválasz- tás és a fakul- tativ tárgyak összefüggése, motivumok ke- resése	IV.évf.	- kérdőívek - pályatükrök - a továbbtanulási szán- dék és a tanári véle- mények egybevetése - az érettségi után az elhelyezkedés, tovább- tanulás vizsgálata

4.a.osztály

1.cs.	2.cs.	3.cs.	Tantárgycs.	Pályaválasztás
1. o.	a.	a.ny.	id.ny.	Tanítóképző
2. t.	a.ny.	m.i.	id.ny.	Ált.isk.t.-m.t.
3. m.i.	a.	t.	mb-i.ny.	Ford.tolm./a/
4. m.i.	a.	a. ¹⁵	id.ny.	Ford.tolm./o/
5. m.i.	t.	a.ny.	m-t-i.ny.	Jog
6. m.i.	a.ny.	t.	m-t-i.ny.	Tanítóképző
7. t.	a.	m.i.	m-t-i.ny.	Ált.isk.t./m-t/
8. t.	a.ny.	id.ny.	m-t-i.ny.	Ker.főiskl
9. o.	a.	a.ny.	id.ny.	Ford.tolm./o/
10. o.	né.	a.ny.	id.ny.	K.isk.t./o-né/
11. m.i.	a.ny.	t.	m-t-i.ny.	Tanítóképző
12. m.i.	t.	a.ny.	m-t-i.ny.	K.isk.t./m-t/
13. m.i.	t.	a.ny.	m-t-i.ny.	Ált.isk.t./m-népm/
14. o.	a.	a.ny.	id.ny.	Óvónő
15. m.i.	a.	t.	m-t-i.ny.	Id.ny.lev./a-fr./
16. m.i.	t.	f.	m-t-i.ny.	Ált.iks.t./m-t/
17. m.i.	t.	a.ny.	m-t-i.ny.	K.isk.t./m-t/
18. o.	né.	a.ny.	id.ny.	K.isk.t./o-né/
19. mat.	t.	k.	m-t-i.ny.	Ált.isk.t./m-t/
20. o.	né.	a.ny.	m-t-i.ny.	Ált.isk.t./né-te/
21. más iskolából			m-t-i.ny.	Ált.isk.t./M-könyvt/
22. t.	né.	m.i.	m-t-i.ny.	Jog
23. o.	a.ny.	t.	m-t-i.ny.	Ált.isk.t./m-könyvt/

4.b.osztály

	1.cs.	2.cs.	3.cs.	Tantárgycs.	Pályaválasztás
1.	mat.	k.	fi.	Mat-fi.	Gépipari ü.mérn.
2.	fi-k.	mat.	k.	Mat-fi.	Vegyésszmérnök
3.	mat.	k.	fi.	Mat.-fi	Élm.ip.ü.mérn.
4.	fi-k	mat.	k.	Mat-fi.	Szerv.vegy.m.
5.	mat.	fi.	k.	Mat-fi.	Ált.isk.t./mat-f/
6.	mat.	a.	fi.	Mat-fi.	Köz.isk.t./mat-f/
7.	fi-k.	mat.	fi.	Mat-fi.	Táv.k.ü.mérn.
8.	mat.	k.	fi.	Mat-fi.	Köz.isk.t./mat-f/
9.	mat.	k.	fi.	Mat-fi.	Köz.isk.t./mat-f/
10.	mat.	fi.	k.	Mat-fi.	Táv.k.ü.mérn.
11.	mat.	fi.	k.	Mat-fi.	Ált.isk.t./mat-f/
12.	fi-k.	t.	k.	Mat-fi.	Vegyésszmérnök
13.	o.	né.	fi.	Mat-fi.	Ált.isk.t./m-o/
14.	m.i.	a.	fi.	Mat-fi.	Tanítóképző
15.	fi-k.	mat.	a.ny.	Mat-fi.	Ált.isk.t./mat-é/
16.	b-k.	mat.	fi.	Mat-fi.	Táv.k.ü.mérn.
17.	mat.	né.	fi.	Mat-fi.	Matematikus
18.	mat.	né.	fi.	Mat-fi.	köz.isk.t./mat-f/
19.	mat.	k.	fi.	Mat-fi.	Villamosmérnök
20.	mat.	k.	fi.	Mat-fi.	Matematikus
21.	o.	mat.	fi.	Mat-fi.	Köz.isk.t./mat-fi/

133

4.c.osztály

	1.cs.	2.cs.	3.cs.	Tantárgycs.	Pályaválasztás
1.	t.	f.	a.ny.	fi-b-f.	Ált.i.t./f-te/
2.	b-k.	fi.	f.	fi-b-f	Agrármérnök
3.	b-k.	f.	b.	fi-b-k	Védőnő
4.	fi-k	mat.	b.	fi-b-k	Orvos
5.	fi-k	t.	f.	fi-b-f	Ált.i.t./f-a/
6.	b-k	fi.	b.	fi-b-k	Orvos
7.	b-k	fi.	b.	fi-b-k	Orvos
8.	b-k	fi.	b.	fi-b-k	Orvos
9.	o.	f.	k.	fi-b-f.	Ált.i.t./f-te/
10.	o.	mat.	a.ny.	fi-b-f	Tanítóképző
11.	b-k	mat.	fi.	fi-b-k	Tanítóképző
12.	m.i.	a.ny.	t.	Ügyintéző	Tanítóképző
13.	b-k.	fi.	b.	fi-b-k	Orvos
14.	b-k.	fi.	b.	fi-b-k	Kertészmérnök
15.	b-k.	mat.	fi.	fi-b-k	Élm.üzemmérnök
16.	más iskolából			fi-b-f	Katonatt./repülő/
17.	b-k.	fi.	b.	fi-b-k	Gyógyszerész

Rövidítések magyarázata:

Orientációs körök, tantárgyak:

m.i.	= magyar irodalom
a.ny.	= anyanyelv
m.	= magyar
t.	= történelem
o.	= orosz
a.	= angol
né.	= német
fr.	= francia
mat.	= matematika
fi.	= fizika
k.	= kémia
b.	= biológia
f.	= földrajz
te.	= testnevelés
é.	= ének
r.	= rajz
id.ny.	= idegen nyelv
m-t-i.ny.	= magyar-történelem-idegen nyelv
mat.-fi	= matematika-fizika
fi-b-f.	= fizika-biológia-földrajz
fi-b-k	= fizika-biológia-kémia

Osztályfőnöki zárójellemzések a tanulók
személyiségéről

B.A./4/

Tanítóképző

Izlésesen berendezett saját házzal rendelkező szülők egyetlen gyermeke. Édesapja szellemi dolgozó, édesanyja rokkant-nyugdíjas. A tanuló mindkét szülővel jó kapcsolatot tart fenn.

Megjelenése megnyerő, ápolt, csinos. Fejlődése során gerincpanaszokkal kezelték, ezért orvosi javaslatra rendszeresen tornázik.

Tanulmányai során ismereteinek köre egyre bővült, ebben segítette emlékezetének megbízhatósága. A tanult anyagot viszonylag pontosan reprodukálja, de a bevéséshez többszöri ismétlésre van szüksége. Tanulása elsősorban verbális jellegű, csak miután önmaga számára is elismételhető szinten bevészte az anyagot, tér rá az ismert és az új közötti összefüggések keresésére. Önálló gondolatai is vannak, de nem jellemző rá az elmélyülésre való törekvés.

Figyelme kitartó. Ez összefügg a mechanikus tanulás segítségével kialakított akarati tulajdonságaival.

A tartós ingerület állapotokat nehezen türi: sokszor ideges izgulós. Sokat foglalkozik önmagával, tudatosan törekszik önmaga megismerésére, egyes tulajdonságai megfigyelésére. Szívesen beszélget társaival, azoknak jövőjéről és ilyenkor következtetéseket von le önmaga számára, esetleg a róla alkotott véleményeket is igyekszik megtudni.

Érzelmi élete lehetővé teszi, hogy társaival együtt végezzen hasznos, a közösség érdekeit szolgáló munkát, kirándulások gazdasági ügyintézése, az osztálypénztár kezelése, építőtáborban részvétel.

A munkához való szubjektív viszonyára jellemző a megbízhatóság, az egyenletes színvonal. Interperszonális kapcsolatait a kooperációs segítőkészség motiválja. Barátnője van, de azért nem zárkoznak el a társaskapcsolatok kialakítása elől sem. Mások érdekeit figyelembe véve intézi közösségi megbízatásait, társai ezért bízták meg az ODB gazdasági felelősi funkciójával.

A pedagógus pályát a humán tárgyak iránti vonzalom motiválta elsődlegesen. Érdeklődésének szélesebb körét jellemzi, hogy a fakultatív tantárgycsoportos oktatási kísérlet keretében a két idegen nyelv, anyanyelvi blokkot választotta, és jó eredménnyel tanulta

az angol és az orosz nyelvet is. Továbbtanulásra való jelentkezését az a tény is befolyásolta, hogy a Tánítóképző Főiskolán lehetősége nyílik orosz nyelvi tudásának elmélyítésére. Mivel világnézete is emberközpontú beállítottságú, így pályaválasztása helyesnek mondható.

Cz.M./7/

/JATE, orosz fordító-tolmács/

Szülei termelőszövetkezeti tagok, két kisebb testvére van. A szülők nevelési szisztémája a követelményrendszeren alapszik. A gyerekek részt vesznek a házkörüli munkákban. A tanuló kollégiumban lakik, de hetenként hazajár, és ilyenkor ő is bekapcsolódik a közös munkába. A családi légkörre jellemző a szigorú takarékoság és az életkorok eltolódása miatt a gyermekek korai önállósodása.

Tanulmányi eredménye - különösen a választott tárgyakból - kiemelkedő. Az OKTV megyei fordulójában elért eredményéért jutalomból nyelvi táborban vett részt a Szovjetunióban. Emlékezőtehetsége igen megbízható: idegen szavakat, nyelvi fordulatokat pontosan tanul és jó kiejtéssel ad vissza. Figyelmét kitűnően koncentrálja a megtanulandó tárgyra, természetesen elsősorban az érdeklődési körébe tartozó orosz nyelv

és irodalom tárgykörében. Önállóan, gondolkozva tanul, de szükség szerint alkalmazza a szó szerinti tanulást is. Meglévő ismereteit új helyzetben jól használja. A nyelvi tábor tanúsága szerint az élő beszédet hallás útján is gyorsan tanulja.

Nem lehet besorolni a klasszikus idegen ~~nyelvi~~ szerű típusok közé, mivel egyes feladatok végzésében szangvinikus, viszont teherbíró képessége igen erős és tartós. Megjelenése gondozott, szerény, egyszerű, de választékos öltözködésű. Beszédmodora halk, de érthető, kedves. Testalkata életkorának megfelelő, egészséges. Testnevelési órákon szívesen mozog, kézilabdázik.

Érzelmi élete sokszínű és kiegyensúlyozott, nehezen irritálható. A sikerélmények új lendületet adnak neki. Intellektuális, erkölcsi és esztétikai érzelmei korához képest igen fejlettek. Nagyon örül az új ismeretek megszerzésének, lelkesedik az értékes eszményekért, művészetért. Ezen a téren nagy hatással volt rá a Szovjetunióban tett tanulmányút.

Állóképessége jó, mind az önként vállalt, mind a reá bízott feladatokban igyekszik pontos munkát végezni.

Szorgalma példamutató, sokszor erejét túlfeszítve éjszaka is tanul. Igazi belső fegyelmezettséggel rendelkezik. Egész viselkedése jól kontrollált.

Közösségi magatartásának alapvető jellemzői: jó társas kapcsolatok, a szülők és idősebbek iránti tisztelet és a tudásából fakadó tekintély társai előtt. Népszerűségének szintje igen magas. Négy évig kollégiumban lakott, és itt a közösségi munkában olyan eredményt ért el, hogy társai - a szociometrikus vizsgálatok tanúsága szerint a legtöbb szituációban partnerként választják, ezért a szociogramon centrális helyzetben van. Közlékeny, könnyen kapcsolódó, szervezőképessége jó.

Életcélja pályaválasztásának megfelelő. Világnézete pozitív irányú fejlődést mutat: a tanítási órákon felvetett kérdései és állásfoglalásai azt tükrözik, hogy olvasmányai és az általa választott tevékenységi formák segítségével szocialista eszménykép kialakítására törekszik.

N.M./18/

/Tanárképző Főiskola magyar-népművelés/

Édesapja tanárképző főiskolát, édesanyja tanítóképzőt végzett. Mindketten tagjai az MSZMP-nek, édes-

anyja iskolájának alapszervezet titkára. Egy fiútestvére van. Nevelését főleg édesanyja irányítja, aki nagyon reálisan ítéli meg leányát és következetesen próbálja hibáit javítani. Viszonyuk őszinte, közvetlen. Saját összkomfortos, szépen berendezett családi házuk van. Az otthoni légkör harmónikus, a gyermekek gondtalan tanulása biztosított.

Jó testi felépítésű, alacsony termetű, csinos, gondozott tanuló. Betegségekre nem hajlamos, érzékszervi fogyatékosága nincs. Idegrendszeri típusában közelít a szangvinikushoz. Jellegzetes tempója a gyorsaság és a mozgékonyság.

Figyelme jól koncentrált, felfogóképessége gyors. Mivel érdeklődése a humán tárgyak irányába specializálódott, ezért más tárgyak tanulásában teljesítménye nem egyenletes.

Intellektuális szektorának jellemzője, hogy törekszik az értelmes tanulásra. Keresi az összefüggéseket a már megismert és az új anyag között. Emlékezete megbízható. Emlékképei segítségével ~~ketetek~~ kreatív jellegű. Ez különösen a műelemzések területén mutatkozik meg, ahol az emberi kapcsolatok és az egyes személyek értékorientációjáról meglepően egyéni véleményt alkot.

Affektív szektorára elsősorban az identifikációs képesség a jellemző. Több szavalóversenyen indult /József A. Szavalóverseny/, és előadasmódjában az átélés volt a domináló. Van humorérzéke, derű és optimizmus jellemzi. Könnyen lelkesedik; a kudarcok letörlik ugyan, de rövid idő alatt új célokat tűz ki, és ezek új erőfeszítésekre készítetik.

Igen jó kapcsolatteremtő képességgel rendelkezik. Közösségi beállítódású, jó kooperációs segítőkészséggel. Inkább a vezetési vágy jellemzi, és néha ez túlzott szereplési vágygal párosul. Interperszonális kapcsolatai pozitív jellegűek, mivel szívesen vállal külön feladatokat is a közösség érdekében. Tagja a KISZ-nek, ifjúvezető munkát végzett. Részt vett az iskola irodalmi színpadának és irodalmi szakkörének a munkájában is. Tagja volt az iskolaujság szerkesztőbizottságának. Világnézeti kérdések érdeklik, állásfoglalásai: pozitívak.

Erős akaratú, de önuralmát még önfegyelmeléssel és önmegfigyeléssel fejlesztenie kell. Így kiküszöbölheti a pontatlanságot, ami felelősségtudatának mértékét negatív irányban befolyásolja. KISZ-munkát volt általános iskolájában ifjúvezetőként végez. 1975-ben Balotaszálláson építőtáborban vett részt.

Pályaválasztása már évekkel ezelőtt stabilizálódott. Vele született adottságainak és az azokból ki-fejlődött képességeinek a választott hivatás megfelel. Sokoldalú érdeklődése: a váratlan szituációkban új, meglepő reakciói bizonyítják, hogy tudatosan készül életcéljának megvalósítására.

R.J. /20/

/Tanárképző Főiskola magyar-történelem/

Szülei iskolai végzettsége 8 általános. Édesapja tagja az MSZMP-nek. A család anyagi helyzete kiegyensúlyozott, saját családi házuk van. A tanuló, egyik öccsével együtt, kollégiumban lakik, de hetenként hazajár szüleihez. A családban az anyához kötődik jobban, aki iskolai előmenetelét is ellenőrzi.

Fizikailag egészségesen fejlett. Nem versenyszerűen ugyan, de rendszeresen járt ökölvívó edzésre. Idegrendszerére a "lassú, de kiegyensúlyozott" megállapítás a jellemző. Idegrendszeri teherbíró képessége igen erős, nehezen irritálható.

Közösségi magatartásának jellemzője: szociometriai helyzete a centrum felé orientálódik. Nyugodt magatartása társai szinpátiáját eredményezi.

Emlékező tehetsége megbízható, nemcsak speciális területeken, hanem egyéb tevékenységi formákban is.

Felfogóképessége nem túl gyors, de biztos. Figyelemkoncentrációja fejleszthető, bár jelenleg ábrándozó típus.

Tanulására jellemző, hogy önállóan, gondolkozva tanul, keresi az összefüggéseket régi és új ismeretei között; a megismert törvényszerűségeket képes alkalmazni. Alkotó szintű fantáziája van, de ezt a tulajdonságot csak megfelelő szituációkban használja.

Érdeklődése humán jellegű, ezért ezeket a tantárgyakat könnyen és jó hatásfokkal tanulja. Kellő irányítással képes általánosításra, összefüggések, törvények felismerésére, a lényeg megragadására. Ismeretszerzésének motivumai az ismeretgyarapítás, az események, az emberi kapcsolatok történeti szemléletű vizsgálata.

Ézelmi élete kiegyensúlyozott; pozitív érzelmei dominálnak.

Viszonylag könnyebben lelkesedik, mint lehangoltság, vagy elkeseredés uralkodna el rajta. Jól bírja a kudarcokat, ezek új erőfeszítésre serkentik. Humorérzéke lényegre tapintó, de nem jellemzője a szereplési vágy.

KISZ-munkát KISZ csoportvezetőként végzett. 1975-ben Polgárdiban, 1977-ben Biatorbágyon építőtáborban dolgozott.

Életcélja önértékelésének következtében alakult ki, és ezért választja a pedagógus pályát. Világnézete a természettudományos ismeretek elmélyítésével fejleszthető.

Személyiségpotenciáljára jellemző, hogy külső körülmények hatására többre képes, bár életcélja az utóbbi évben belső motivációként nagyobb erőfeszítésekre ösztönözte.

R.G. /21/

/JATE, magyar-történelem/

Édesanyjával, nagymamájával és kereső foglalkozással rendelkező bátyjával él együtt. Szülei elváltak, édesapja nem törődött nevelésével. A csonka családban harmónikus légkör és a tanuló számára kedvező helyzet alakult ki. A nagymama sokat foglalkozott a gyermekkel. Édesanyja, aki 1948 óta párttag, és a Munkaérdemrend bronz fokozatát is elnyerte, eszmei fejlődésére volt nagy hatással.

Testi felépítése arányos, vékony testalkatú. Mivel korábban egy évig szakmunkás tanuló is volt, a fi-

zikai munkában teherbirása egyenletes. Idegrendszere erős, kiegyensúlyozott.

Figyelemkoncentrációja jó. Az érdeklődés körének megfelelő tevékenységekben tartós irányultsággal képes egyéni céljainak elérésére. Igen sokat olvas, az iskolai és a városi könyvtáron kívül a szegedi Somogyi-könyvtárat is látogatja. Nem csak szépirodalmat, de szakkönyveket és folyóiratokat is forgat.

Megismerési szférájára jellemző, hogy emlékezete alkalmas arra, hogy az olvasott irodalmi anyag segítségével önállóan oldjon meg feladatokat. Korábban érdeklődése az újságírás irányába motiválta. Több írása megjelent a Csongrád Megyei Hírlap makói mutációjában. Volt olyan elképzelése, hogy az újságíró pályát választja, később azonban - a mai magyar irodalom tanulmányozásának hatására - a tanári pálya felé orientálódott.

Érzelmi reakciói kiegyensúlyozottak. Jellemző hangulatai a derű és az optimizmus. Intellektuális, erkölcsi, esztétikai érzelmei gazdagok. Világnézeti, politikai kérdésekben állásfoglalása önálló. Véleményének kialakításában segítségére van egyrészt az a képessége, hogy gondolkodása logikus, keresi az összefüggéseket, másrészt az, hogy mindig érdekelte az emberi kapcsolatok és viszonyok alakulása.

Választott tantárgyait gyorsan tanulja. Nem magol, hanem kapcsolatot keres régi és új ismeretei között, majd ennek segítségével önálló következtetést von le. Ez az oka annak, hogy feleletei egyéniek, szubjektív jellegűek, a személyes élmények és a több oldalú nézőpont felhasználása jellemzi. Véleményalkotásának viszonylagos lassúsága megfontoltságra vezethető vissza.

Kooperatív képessége igen fejlett. Társai között népszerű, mert náluk idősebb, és tudása, tapasztalatai vezetőjükké teszi őt.

Megbízható és pontos. Tagja a KISZ-nek és minden közösségi munkában lehet rá számítani. ODB kultur- és tanulmányi felelős: a klubdelutánokat /Ady emlékműsor/ szervezéssel és aktív részvétellel segíti. Tagja az iskolaujság szerkesztő bizottságának és az egyes számokban írásaival is jelentkezik.

Pályaválasztása jó, mivel a szükséges érdeklődés és irányultság már korán megnyilvánult a tanulónál, és így tudatosan készül későbbi élethivatására.

Sz.I./25/

/Tanárképző Főiskola magyar-történelem/

Édesapja építőipari segédmunkás, iskolai végzettsége 5 elemi. Édesanyja termelőszövetkezetben növénytermelő. Egyetlen gyermekük nevelését mindkét szülő figyelemmel kíséri. A tanuló inkább édesanyjához kötődik. Hátrányos helyzetűnek mondható, mivel periférikus /helyzetű/ általános iskolából jött, és a szülők gyermekük tanulását nem tudták segíteni. Saját munkával szép házat építettek, nagyon sokat dolgoznak, így a tanuláshoz szükséges körülményeket megteremtették, de a gyermek szellemi előrehaladását pozitív irányba befolyásolni nem tudták.

Testi felépítése korának megfelelő; arányos, gondozott, csinos. Kronikus betegsége nem volt.

Figyelemkoncentrációja jó. Figyelem-tartósságát - megfelelő önkontrollal - igen magas szintre emelte. Ehhez kapcsolódott rendkívül erős akarata, az általa kitűzött célok elérése érdekében. Középiskolai tanulmányainak kezdetén tapasztalta, hogy anyagismerete és általános tájékozottsága hiányos. Ennek speciális területei az írásbeli kifejezőkészség, a stílus és a nyelvhelyesség. Ez a felismerés motiválta arra, hogy

különösen sokat foglalkozzék a magyar és történelem tárgyakkal. Részt vett korrepetálásokon, gyakorolta a helyesírást, igyekezett minél többet olvasni, hogy így is javítsa szóbeli és írásbeli kifejezőkészségét.

Emlékezete megbízható; mégis megszokásból, és a kellő önbizalom hiánya miatt tanulási módszere verbális, a felidézés folyamatában azonban már önállóan átstrukturálja az anyagot. A megtanult anyag megőrzése közben keresi az összefüggéseket a régi és az új ismeretek között, majd a következtetések levonása és a törvényszerűségek felismerése után beépíti azokat feleleteibe, vagy egyéb produktumaiba. Így vált lehetővé, hogy a négy év alatt a középiskolai tananyagot jól elsajátította. Még meglévő hibáit ismeri, de minden lehetőséget megragad - tanári, tanulótársi segítség, valamint főiskolai előkészítő tanfolyamok tesztlapjai - azok kiküszöbölésére.

A közösséghez való viszonya pozitív. Igen jó az identifikációs képessége. Tagja a KISZ-nek, de nem vállalt vezetői funkciót, ami a tanulmányi téren jelentkező nagy elfoglaltsággal nem pedig a rátermettség hiányával magyarázható. Társai szeretik. Szívesen vesz részt közös munkaakciókban. Különösen jó munkát végzett az iskolai könyvtár rendezésében és a mezőgazdasági munkákban.

Pályaválasztása több éves tudatos felkészülés eredménye. Történelmi tanulmányaira épülő világnézeti érdeklődése, pozitív véleményalkotás és állásfoglalása is a választott hivatásra való alkalmasságát támasztja alá.

B.É./31/

/JATE, angol fordító-tolmács/

Édesapja 1976 novemberében meghalt, édesanyja tanítónő. Két testvére már önálló keresettel rendelkezik. Szépen berendezett, összkomfortos lakásuk van. Az édesanyja és lánya közötti kapcsolat harmonikus. A tanuló nagyon szerette édesapját, akinek elvesztése mély nyomot hagyott benne. Édesanyja hosszú évek óta a pedagógus szakszervezet városi-járási bizottságának vezetőségi tagja.

Határozott fellépésű, csinos, jól öltözött leány. Testi felépítése arányos, nőies. Szervi fogyatékoságai nincsenek. Idegrendszerének teherbíró képessége labilis.

Extrovertált típus. Temperamentuma szangvinikus, de ezt megfelelő önmegfigyeléssel ellensúlyozza. Jellegzetes tempója a gyorsaság; mozgása határozott, de harmónikus.

Figyelme nem elég kitartó, de azokban a tárgykörökben amelyek érdeklik, tartós figyelemkoncentrációra is képes. Idegen szöveget pontosan és jó stilusérzékkel fordít magyarra, a fordítás megfelel a magyar nyelv követelményeinek is.

Emlékezete megbízható, azonban szóbeli előadásmódja javításra szorul. Sokszor elemzően ugyan, de túlzottan elmerül a részletek tanulmányozásában. Lényeglátása így igen lassú, de képes általánosítható következtetések levonására. Sokat olvas klasszikus és mai irodalmat is. A művészetekhez való pozitív viszonyát segítette kialakítani az a tény, hogy zenei általános iskolába járt. Értékes lemezgyűjteménye és magnófelvételei segítségével gyakran hallgat klasszikus és modern zenét. Több éve tagja a városi Művelődési Központ népi táncsoportjának is.

Érzelmi életére jellemző a kedvesség, a humor és az örömeérzék. Pesszimizmusra nem hajlamos, agresszivitás nem jellemzi. Akaratereje tette lehetővé számára, hogy az idegen nyelvi érdeklődés mellett a művészetekben is jártasságot szerezzen.

Szociabilitása igen magas fokú. Jellemzi az együttműködési készség: jó kapcsolatai vannak a különböző közösségekben. Társai szeretik; ezzel is magyarázható, hogy a Cser József alapszervezet titkára

volt. Vezetői rátermettsége van: meg tudja fogalmazni társainak érdekeit, és azokat magáévá téve - megfelelő hangon - közvetíti a felettes szervekhez. Külön munkák elvégzésére is szívesen vállalkozik - különösen a klub élet területén, ahol szervező munkáján kívül önálló műsorszerkesztéssel is eredményesen próbálkozott. Nyáron két ízben /1975, 1977/ volt építőtáborban Hódmezővásárhelyen, illetve Gorzsán.

Lelkesíthető típus; szenvedélyesen állást foglal az emberi és a társadalmi haladás ügye mellett, a fiatalokat érintő politikai kérdésekben. Erkölcsi érdeklődése fejlett, ilyen vitákban önálló véleményt alkot, és azt bátran ki is mondja.

Pályaválasztása veleszületett adottságai~~wak~~, és az azokból kifejlesztett képességeknek megfelelő. Rendelkezik olyan önkontrollal, hogy a választott hivatásra megfelelő koncentrálttsággal készüljön, de képességei még más pályacsoportok megismerésére is alkalmassá teszik.

J.E. /35/

/Tanárképző Főiskola, magyar-történelem/

Rendezett családi körülmények között élő tanuló. Egy tizéves fiútestvére van. Édesanyja szerény, halk-

beszédü, kedves asszony. A tanuló testi felépítésében is hasonlít rá. Magatartásformáinak kialakulásában valószínűleg az anya szerepelt modellként.

A tanuló szociabilikus szektorára jellemző a megfelelő erőállapot és teherbíró képesség. Veleszületett, vagy szerzett testi fogyatékosága nincs. Idegrendszere erős, kiegyensúlyozott. Jellemző rá a teherbíró képesség és az azzal kapcsolatos figyelemkoncentráció. Kudartűrése jó, átmeneti letörések csak rövid ideig befolyásolják, viszont a későbbiekben sokkal nagyobb erőfeszítésekkel oldja meg feladatait. Ebben motiválja baráti köre is, akikkel szemben kismértékű kisebbségi érzése befolyásolja.

Ha a megismerési szektort vizsgáljuk, megállapítható, hogy érdeklődése jellegzetesen központi és állandósult: a magyar és a történelem tantárgy irányában orientálódik. Már az általános iskolában is sokat olvasott. Jó emlékező képessége segíti abban, hogy irodalmi ismereteit iskolán kívüli szituációkban is alkalmazni tudja.

Az úttörőmozgalomban őrsvezetőként tevékenykedett, majd az iskolai KISZ szervezetben is rendezvények szervezésében, társadalmi munkában aktívan dolgozott. Nyáranta /1975, 1976, 1977/ Gorzsán dolgozott építőtáborban.

Világnézetének fejlettségi foka összefügg ítéletalkotó képességével, amit olvasmányai segítségével fejlesztett. Különösen a mai magyar irodalmat szereti. Keresi a kapcsolatokat, összefüggéseket. Kreatív gondolkodásmódra vall az a tény, hogy fantáziája segítségével a törvényszerűségeket és következtetéseket újszerű helyzetekben is alkalmazza. Segít ebben jó rajzkészsége is.

Olvasmányai alapján többször vet fel társadalmi, politikai-filozófiai kérdéseket, amelyekről beállítódásának megfelelően helyes véleményt alakít ki.

Affektivitására jellemző indulati kiegyensúlyozottsága. Érzelmi reakciói a derű és az optimizmus ~~vagyában~~ mutatnak. Pesszimizmus, lehangoltság csak ritkán jelentkezik nála, ezt az ~~az~~ban önfegyelemmel kedves és közvetlen magatartásával kompenzálja.

Önuralma jó, türelmes és megbízható. Felelősségtudata pozitívan jellemzi a munkához való viszonyát. Közösségi magatartására jellemző a kooperációs segítőkészség. Vezetésre alkalmas különösen akkor, ha önálló feladattal bízzák meg.

Pályaválasztása szerencsés. A személyiségét jellemző intellektuális, affektív és szociatív szektorok indokolják helyes döntését.

P.O./40/

/Külkereskedelmi Főiskola angol-francia levelező/

Rendezett családi körülmények között élő tanuló, akinek szülei értelmiségi munkakörben dolgoznak. Édesapja tagja az MSZMP-nek. Egy nála fiatalabb fiútestvére és a nagymama adja a család teljes képét. A családon belül elfoglalt helyére az anya és a nagymama iránti vonzalom a jellemző. A családi légkör a két dolgozó szülő sokirányú elfoglaltsága ellenére jól szervezetten harmonikus. Így a tanuló megtalálja az önálló munka /takarítás, bevásárlás/ és a családon belül reá bsztott feladatok végzésének örömét is.

Szociálikus szektorára jellemző a harmónikus testi felépítés, jó teherbíró képesség, edzettség. Idegrendszere erős, nem fáradékony. Temperamentuma a sangvinikushoz közelit. Figyelme jól koncentrált és kitartó az érdeklődésének megfelelő tevékenységek folyamatában.

Tanulási tevékenységét temperamentuma befolyásolja, és így az általa választott tantárgyakat nagy vehemenciával igyekszik tanulni. Jellemző rá a többirányú érdeklődés is, bár ezek a megnyilvánulásai nem mindig stabilizálódtak.

Emlékezete igen alkalmas a kreatív gondolkodásmód kialakítására. Sokat olvas, főleg szépirodalmat, és olvasmányait beépíti az általa választott cél eléréséhez szükséges gyakorlati tevékenységbe is. Szívesen tanulja az idegen nyelveket, megszerzett tudását szeretné a gyakorlatban is alkalmazni /élő beszéd/, erre azonban a jelen körülmények között nem volt lehetősége.

Affektív expanzitása igen magas hányadost mutat. Rendszeresen részt vesz a KISZ szervezet rendezvényein, annak munkájában, általános iskolás kora óta tagja a népi táncsoportnak. Érzelmi reakciói kiegyensúlyozottnak mondhatók, de ha olyan cél manipulálja, ami kisebb csoportok, vagy személyek befolyásolásával áll összefüggésben, lelkesedése gyorsan fellángol.

Csinos és esztétikus külső megjelenésén nemcsak az azonnali élmények olvashatók le, hanem arckifejezésével, magatartásával társait is befolyásolni tudja.

Jellemző rá a hangulati derű és az optimizmus. Ennek segítségével alakítja interperszonális kapcsolatait. Mivel kreatív módon gondolkodik és memóriája jó, pozitív rokonszenvi kötődéseit mind a további ismeretszerzés, mind pedig az ismeretek átadásában felhasználja.

Akaratereje érdeklődéséből fakadó beállítódásait is befolyásolja. Ezért a választott cél önuralomra,

szorgalomra serkenti. Példa erre a latin és az angol nyelvi középiskolai tanulmányi versenyen való részvétele, és az, hogy magánuton francia nyelven tanul.

Világnézeti és erkölcsi kérdések foglalkoztatják. Ezek megoldásához összefüggéseket keres az irodalom és a művészetek különböző ágainak /zene, képzőművészet/ tanulmányozásával is.

Pályaválasztása reálisnak mondható, mert személyisége, adottságai és az eddig kialakult képességei élethivatásában fontosak, és különösen jól hasznosíthatók akkor, ha a választott pályával kapcsolatos tevékenysége során kooperatív lehetőségei adódnak.

B.I./43/

/Tanárképző Főiskola magyar-történelem, tanítóképző/

Édesanyja meghalt. Édesapja - akinek középiskolai végzettsége van - másodszor is megnősült. Ez először törést okozott a régi családi közösségben, de az együttélés folyamán a tanuló és nevelőanyja közötti kapcsolat kedvezően alakult. Ez a folyamat egyik motivuma lett a tanuló pályaválasztásának, akire egyébként is jellemző az igen jó kapcsolatteremtő képesség.

Tanulmányi eredménye a pályaválasztással adekvát.

Magatartása és szorgalma kiegyensúlyozott és átgondolt. Ez annak az eredménye, hogy a tanuló idegrendszere erős, teherbirása hosszantartó, megfelelő időbeosztású munka végzésére teszi alkalmassá. A közelmúltban ugyan - anyagcsere zavarok miatt-kisebb műtétet hajtottak végre rajta, ennek pszichikai hatása /esetleges trauma/ azonban nem érződik.

Érdeklődésének polarizáltságára jellemző, hogy részt vett a "ki tud többet a Szovjetunióról?" vetélkedőn, itt csapatával eredményesen szerepelt, ezért jutalomból a Szovjetunióba utazhatott.

Szabad idejének jelentős részét lefoglalja az Uttörőmozgalomban való aktív részvétel. Ebben segíti a már említett szociabilitása, és az a fajta intelligenciája, hogy a gyermekek által létrehozott új és számára ismeretlen szituációkat gyors és kiegyensúlyozott gyakorlati lépésekkel oldja meg.

Általános attitűdjére jellemző, hogy a kötelező munkán kívül az önmaga által megszabott célokat rendkívüli következetességgel és szorgalommal végzi el. /Fél év alatt két jegyet javított matematikából./

Közösségi magatartását az őszinteség és nyíltság jellemzi. Mivel közelebb áll az extrovertált tipushoz,

ezért az uttörőmozgalomban végzett ifivezetői tevékenysége színes, és a romantikára hajlamos gyerekek számára különösen vonzó /akadályversenyek, titkosírás stb./.

Önértékelése kissé az alulértékeltség felé hajlik, mivel alkati adottságait nem tartja kielégítőnek, bár ápolt, kedves megjelenésű leány.

Személyiségének irányulására jellemző a közösségi aspektus. A közösségben élő ember természeti és társadalmi helyét és szerepét tudományos szándékkal vizsgálja; világnézete életkorához pozitív, politikai tájékozottsága jó.

Pályaválasztása megalapozott; a tantárgyi tudás átadására alkalmas, mert fellépése jó, beszéde tiszta, világos, bátor és határozott. Választott szakjait /magyar és történelem/ képességeinek megfelelően, erős akarattal tanulja.

A szabadidőre vonatkozó kérdésre adott válaszok,
osztályok szerinti megoszlása, 1977 március

A tanulók sorszám	Osztályok			Össze- sen	Ebből osz- tálytárs volt 2 évig
	A.	B.	C.		
1.	5	1	3	9	6
2.	5	10	4	19	15
3.	4	1	6	11	7
4.	12	8	9	29	26
5.	0	5	1	6	6
6.	0	4	0	4	4
7.	18	3	5	26	17
8.	14	6	5	25	17
9.	1	5	1	7	7
10.	7	10	5	22	19
11.	5	3	9	17	12
12.	2	5	5	12	10
13.	9	9	6	24	23
14.	7	1	4	12	11
15.	1	6	3	10	10
16.	11	7	5	23	22
17.	8	4	9	21	16
18.	5	0	1	6	3
19.	12	4	4	20	15
20.	8	4	4	16	12

A tanulók sorszama	Osztályok			Össze- sen	Ebből osz- tálytárs volt 2 évig
	A.	B.	C.		
21.	7	3	2	12	9
22.	10	4	9	23	18
23.	0	2	2	4	3
24.	1	0	5	6	4
25.	6	5	6	17	15
26.	12	2	5	19	14
27.	2	9	4	15	12
28.	9	7	6	22	18
29.	2	4	3	9	9
30.	7	2	5	14	12
31.	7	1	1	9	
32.	5	5	2	12	
33.	6	1	2	9	
34.	19	2	3	24	
35.	4	3	4	11	
36.	7	1	2	10	
37.	18	2	6	26	
38.	14	1	3	18	
39.	15	1	2	18	
40.	8	6	3	17	
41.	9	1	2	12	
42.	13	0	0	13	
43.	9	1	4	14	
44.	12	3	0	15	
45.	4	1	4	9	
46.	7	1	1	9	

A 3. kérdés alapján történt választások osztályok
szerinti megosztása /1979.március/

III.A. osztály

A tanulók sorszám	o s z t á l y			Összesen
	A.	B.	C.	
1.	5	1	2	8
2.	9	0	1	10
3.	3	2	0	5
4.	5	3	0	8
5.	9	2	5	16
6.	5	2	3	10
7.	14	2	2	18
8.	5	5	2	12
9.	4	3	0	7
10.	7	2	0	9
11.	14	1	2	17
12.	4	2	3	9
13.	5	0	2	7
14.	7	2	0	9
15.	4	0	4	8
16.	13	0	3	16
17.	4	0	4	8
18.	6	2	3	11

A tanulók sorszáma	osztály			Összesen
	A.	B.	C.	
19.	1	1	1	3
20.	9	1	1	11
21.	6	1	1	8
22.	2	2	0	4
23.	5	0	4	9
24.	4	1	2	7
25.	4	2	1	7
26.	0	0	0	0
27.	6	0	1	7
28.	7	2	0	9
29.	2	2	3	7
30.	5	2	1	8

III.B.osztály

A tanulók sorszám	osztály			Összesen
	A.	B.	C.	
1.	0	5	1	6
2.	1	14	1	16
3.	0	13	1	14
4.	2	20	5	27
5.	0	3	1	4
6.	0	6	0	6
7.	0	7	1	8
8.	1	7	1	9
9.	2	15	4	21
10.	2	8	2	12
11.	2	4	1	7
12.	3	25	4	32
13.	3	5	2	10
14.	0	13	4	17
15.	0	0	0	0
16.	0	8	1	9
17.	3	4	4	11
18.	2	3	0	5
19.	2	15	3	20
20.	3	8	2	13

A tanulók sorszama	osztály			Összesen
	A.	B.	C.	
21.	3	1	1	5
22.	3	5	2	10
23.	4	4	2	10
24.	1	5	0	6
25.	0	8	1	9
26.	3	21	3	27

III.C.osztály

A tanulók sorszama	osztály			Összesen
	A.	B.	C.	
1.	2	2	2	6
2.	0	1	6	7
3.	2	2	4	8
4.	2	3	1	6
5.	5	2	5	12
6.	5	2	2	9
7.	1	3	11	15
8.	0	2	3	5
9.	4	3	4	11
10.	2	2	2	6
11.	0	0	8	8
12.	2	1	6	9
13.	2	0	8	10
14.	2	0	8	10
15.	3	0	7	10
16.	1	0	6	7
17.	0	0	4	4
18.	5	2	2	9
19.	0	2	2	4
20.	1	0	9	10

A tanulók sorszáma	osztály			Összesen
	A.	B.	C.	
21.	0	0	5	5
22.	0	2	5	7
23.	3	0	4	7
24.	0	3	3	6
25.	4	3	3	10
26.	0	3	1	4
27.	0	1	9	10
28.	0	2	4	6
29.	0	7	2	9
30.	4	1	8	13
31.	6	2	7	15
32.	0	0	5	5
33.	4	0	5	9
34.	0	3	1	4

Irodalom

- Abercrombie M.L.J.: A kiscsoportok, Új távlatok a pszichológiában /Szerk.Foss B.M./, Gondolat, Budapest, 1972. 483-498.p.
- Ágoston Gy.: Neveléstudomány, Tankönyvkiadó, Budapest, 1970. 319.p.
- Ágoston Gy.-Orosz S.: Kísérleti terv a gimnáziumi képzés szerkezetének átalakítására, MTA Pedagógiai Kutatócsoport /Kézirat/, Szeged, 1973.
- Ágoston Gy.-Bánfalvi J.: Kísérlet a gimnáziumi képzés szerkezetének átalakítására három Csongrád megyei gimnáziumban, Pedagógiai Szemle, 1977.évfolyam, 2.szám.
- Allport G.W.: Az előítélet, Gondolat, Budapest, 1977, 34-40.p.
- A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1971-1975, Kossuth Könyvkiadó, 1978. 292-313.p.
- Bábosik I.: Az erkölcsi tudatosság szerepe a magatartás szabályozásában, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975. 235.p.
- Bakonyi P.: Fakultatív oktatás, Köznevelés, 1975. XXXI.évfolyam, 11.szám, 11-12.p.

- Bencédy J.: A közoktatás továbbfejlesztése, Az alakuló ember /Szerk.: Lux Alfréd/, Gondolat, Budapest, 1976. 5-14.p.
- Bergmann E.-Blumfeld Gy.-né: Pszichológia az iskolában, Tankönyvkiadó, Budapest, 1976. 103.p.
- Biró K.: Erkölcsi tudatossági szintvizsgálatok, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. 239.p.
- Buda B.: Az empátia - a beleélés lélektana, Gondolat, Budapest, 1978. 220-227.p.
- Clauss G.-Hiebsch H.: Gyermekpszichológia, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964.
- Csiszár I.: Az orientálás folyamata a fakultatív tantárgycsoportos képzési kísérletben, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae Sectio Paedagogica, Series Specifica, Szeged, 1977. 21-52.p.
- Daróczi S.: Társadalmi - politikai nevelés középiskolás korban, Akadémiai Kiadó, Budapest, 419.p.
- Dankowska M.: Négyszemközt, Móra Könyvkiadó, Budapest, 1974. 300.p.
- Duró L.: A személyiség-megismerés hivatástudat-alkító hatásának vizsgálata, Magyar Pszichológiai Szemle, 1967. 4.szám. 513-526.p.

- Duró L.: A személyiség erkölcsi tulajdonságainak és interperszonális kapcsolatainak néhány összefüggése, Magyar Pszichológiai Szemle, 1972. 2.szám, 211-217.p.
- Duró L.: Személyiséglélektani kutatások a Leningrádi Herzen Pedagógiai Főiskolán, 1977. /Kézirat/
- Duró L.: A tanulóközösség pedagógiai pszichológiai megismerése /Kézirat/, 1978.
- Földesi T.: Erkölcscről mindenkinek, Móra Könyvkiadó, Budapest, 1978. 237.p.
- Fraisse, P.: A kísérleti pszichológia gyakorlati kézikönyve, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975. 343-348.p.
- Gáspárné Zauner É.: Mondásválasztás mint személyiség-vizsgálat, Magyar Pszichológiai Szemle, 1965. XXII.évfolyam, 84-92.p.
- Geréb Gy.: Eljárásmód a tanulók önismeretének és emberismeretének kísérletes vizsgálatára, Különlenyomat a Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményeiből, 1967. 167-177.p.
- Geréb Gy.: Az iskola pszichés klimájáról, Tankönyvkiadó, Budapest, 1970. 90.p.
- Gottl F.: A József Attila Gimnázium Munkaterve, /Kézirat/ 1975.

- Hajtman B.: Bevezetés a matematikai statisztikába,
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.
- Harsányi I.: A tanulók megismerése, Tankönyvkiadó,
Budapest, 1978. 95.p.
- Hiebsch H.-Vorwerk M.: Bevezetés a marxista szociál-
pszichológiába, Kossuth Könyvkiadó,
Budapest, 1967. 331-347.p.
- Horváth Gy.: Személyiség és öntevékenység, Tankönyv-
kiadó, Budapest, 1978. 13-21.p.
- Hunyadi Gy.-né: Kollektivitás az iskolai osztályokban,
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977. 203.p.
- Kalmár M.-Lendvainé Aba I.: Társaskapcsolatok
mikroszkóp alatt, Tankönyvkiadó, Budapest,
1975. 7-137.p.
- Kántás L.-Kántás V.: A spontán társas szerkezet
vizsgálatának felhasználása a közösségi
nevelésben, Pedagógiai Szemle, 1965. XV.
évfolyam, 3.szám, 248-261.p.
- Kelemen L.: A pedagógiai pszichológia alapkérdései,
Tankönyvkiadó, Budapest, 1967. 71-74.p.
- Kiss Á.-Timár J.: Szakemberellátás-munkaerőstruktúra,
Társadalmi Szemle, 1970. 6.szám, 25-38.p.
- Kiss T.: Az énkép kialakulása és fejlődése, Tan-
könyvkiadó, Budapest, 1978. 143.p.

- Koczkás I.: Adatok egy kollégiumi közösség erkölcsi szintjének pszichológiai vizsgálatához, Különlenyomat a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményeiből, Szeged, 1977. 171-173.p.
- Kolominszkij J.L.-Rozov A.J.: A tanulók közötti kapcsolatok vizsgálata szociometriai módszerekkel, Szociometria az iskolában /Szerk. Illés Lajosné/, Tankönyvkiadó, Budapest, 1971. 5-18.p.
- Kósáné O.V.-Járó K.-Kalmár M.: Fejlődéslélektani vizsgálatok, Tankönyvkiadó, Budapest, 1975. 22-55.p.
- Kretschmer E.: Temperamentumok, Tipustanok és személyiségvonások /Szerk.Halász-Marton/, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1978. 41-57.p.
- Kovaljov A.G.: Személyiséglélektan, Tankönyvkiadó, Budapest, 1974. 498.p.
- Lewin K.: Csoportdinamika, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1975. 513.p.
- Makarenko A.Sz.: Művei I.V.kötet, Akadémiai-Tankönyvkiadó, Budapest, 1955.
- Mérei F.: Közösségek rejtett hálózata, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971. 402.p.

- Montmollin G. - Lambert R. - Pages R. - Flament C. -
Maisoneuve J.: Szociálpszichológia, Akadémiai
Kiadó, Budapest, 1973. 429.p.
- Murányi M.: Az értékorientációk fejlesztése, Tankönyv-
kiadó, Budapest, 1974. 118.p.
- Northway M.L. - Weld L.: Hogyan készítsünk szociometriai
felmérést? Szociometria az iskolában /Szerk.
Illés Lajosné/, Tankönyvkiadó, Budapest,
1971. 23-83.p.
- Pataki F. - Hunyadi Gy.: A csoportkohézió, Akadémiai
Kiadó, Budapest, 1972. 267.p.
- Pataki F.: Társadalomlélektan és társadalmi valóság,
Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1977. 362.p.
- Petrikás Á.: Az osztályközösség nevelése, Tankönyv-
kiadó, Budapest, 1968.
- Petrusek M.: Szociometria, Közgazdasági és Jogi
Könyvkiadó, Budapest, 1972. 387.p.
- Ribárszki Gy.: A József Attila Gimnázium Munkaterve
1974. /Kézirat/
- Riesz B.: Társaskapcsolatok összehasonlító vizsgálata
az általános iskolai tanulóknál,
Acta Academiae Paedagogicae Szegediensis,
1971. 307-311.p.
- Rubinstein Sz.L.: Az általános pszichológia alapjai,
I.-II. kötet, Akadémiai Kiadó, Budapest,
1964. 1103.p.

Salamon J.: Fejlődéslélektan, Egyetemi jegyzet, Budapest, 1966.

Szalai B.-né: Szociológia /Kézirat/ Budapest, 1973.

Szegedi Nyári Egyetem 1977, Pedagógia 14. TIT kiadvány
/Kézirat/

Széchy É.: A közösségi nevelés útjai a középiskolában,
Tankönyvkiadó, Budapest, 1967. 207.p.

Szlavina L.Sz.: Cél és szándék a tanulók tevékenységé-
nek motiválásában, Pedagógiai szociál-
pszichológia /Szerk. Pataki Ferenc/,
Gondolat, Budapest, 1976. 616-638.p.

Szokolnyikov J.P.: A köznevelési rendszer tökéletesi-
tésének néhány aspektusa a fejlett szocia-
lizmus viszonyai között, Pedagógiai Szemle,
1978. XXVIII.évfolyam, 12.szám 1075.p.

Tyitarenko A. - Farkas E. /szerk./ Eszmény, erkölcs,
etika, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 267.p.

Vastagh Z.: A közösség munkájának és a gyermekek
kölcsönös kapcsolatainak összefüggése,
Pedagógiai Szemle, 1967. 7-8.szám,
615-632.p.

Veszprémi L.: Szociálpszichológiai jellemzők "vezető"
választásakor 10-14 éves tanulóknál,
Különlenyomat a Juhász Gyula Tanárképző
Főiskola Tudományos Közleményéből, Szeged,
1975. 207-217.p.

Vorwerg M.: A közösség szociálpszichológiai vizsgálata,

Tankönyvkiadó, Budapest, 1973. 149.p.

Welker O.: A gimnáziumi fakultatív oktatásról,

Köznevelés, 1975. XXXI. évfolyam, 35.szám.

7.p.

Zdravomiszlov A.: A szociológiai kutatások módszertana,

Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 45-60.p.

Január	Február		Március	Április
7 14 21 28	4 11 18 25	H	3 10 17 24 31	7 14 21 28
1 8 15 22 29	5 12 19 26	K	4 11 18 25	1 8 15 22 29
2 9 16 23 30	6 13 20 27	Sz	5 12 19 26	2 9 16 23 30
3 10 17 24 31	7 14 21 28	Cs	6 13 20 27	3 10 17 24
4 11 18 25	1 8 15 22 29	P	7 14 21 28	4 11 18 25
5 12 19 26	2 9 16 23	Sz	18 15 22 29	5 12 19 26
6 13 20 27	3 10 17 24	V	29 16 23 30	6 13 20 27
Május	Június		Július	Augusztus
5 12 19 26	2 9 16 23 30	H	7 14 21 28	4 11 18 25
6 13 20 27	3 10 17 24	K	1 8 15 22 29	5 12 19 26
7 14 21 28	4 11 18 25	Sz	2 9 16 23 30	6 13 20 27
1 8 15 22 29	5 12 19 26	Cs	3 10 17 24 31	7 14 21 28
2 9 16 23 30	6 13 20 27	P	4 11 18 25	1 8 15 22 29
3 10 17 24 31	7 14 21 28	Sz	5 12 19 26	2 9 16 23 30
4 11 18 25	18 15 22 29	V	6 13 20 27	3 10 17 24 31
Szeptember	Október		November	December
1 8 15 22 29	6 13 20 27	H	3 10 17 24	1 8 15 22 29
2 9 16 23 30	7 14 21 28	K	4 11 18 25	2 9 16 23 30
3 10 17 24	1 8 15 22 29	Sz	5 12 19 26	3 10 17 24 31
4 11 18 25	2 9 16 23 30	Cs	6 13 20 27	4 11 18 25
5 12 19 26	3 10 17 24 31	P	7 14 21 28	5 12 19 26
6 13 20 27	4 11 18 25	Sz	18 15 22 29	6 13 20 27
7 14 21 28	5 12 19 26	V	29 16 23 30	7 14 21 28

Kedves 8. osztályos tanulók!

Biztosítsátok jövőtöket!
Tanuljatok szakmát!

Jelentkezzetek
állattenyésztő és baromfi-
feldolgozó, mezőgazdasági
és élelmiszeripari tanulónak.

Küldjétek jelentkezési lapjaitokat a Gyomai Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakmunkásképző Intézetbe! (Hősök útja 40.) Tanulmányi idő 3 év.

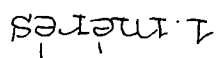
Oktatott szakmák:

Baromfitenyésztő, baromfihús-feldolgozó és állattenyésztő (szarvasmarha-tenyésztő, juh-tenyésztő és sertéstenyésztő) szakmában. Minden szakmában a gyakorlati oktatás az iskola szervezésében gyakorlógazdaságban (tanüzemben) történik. Tanulóink évenként egy hónap fizetett szabadságot kapnak. Tanulmányi idő alatt pedig állami ösztöndíjban részesülnek. Az iskolában és diákotthonban könyvek, folyóiratok, rádió, televízió, lemezjátszó, társasjátékok és különböző szakkörök biztosítják a tanulást és szórakozást.

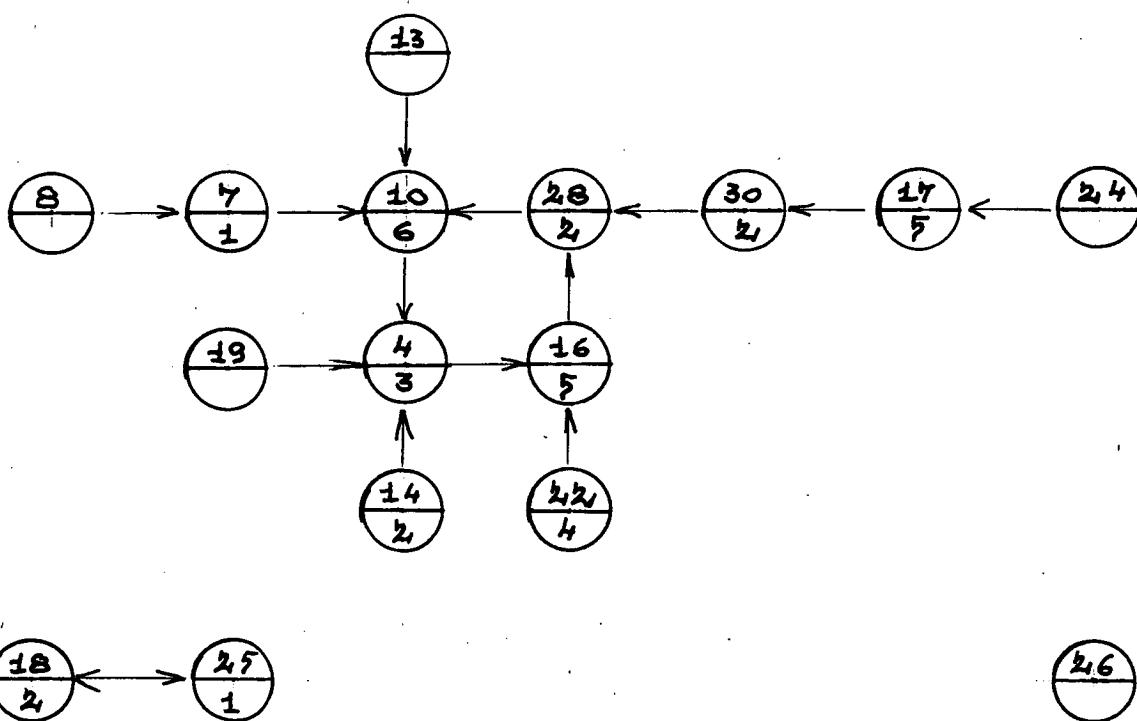
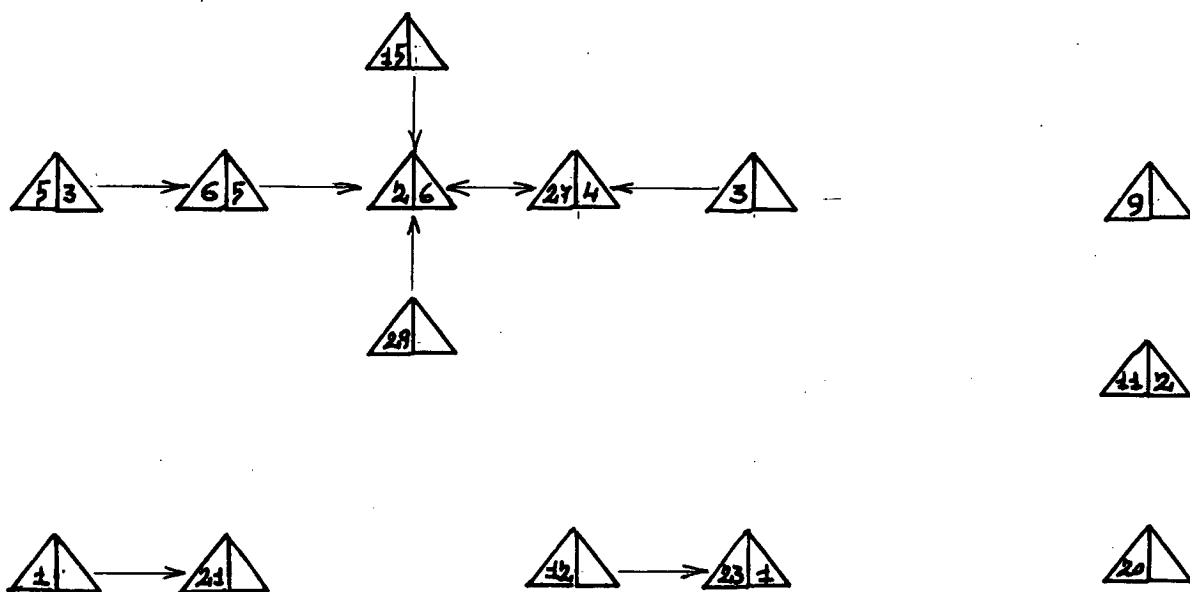
Felvételi előnyben részesülnek azok a tanulók, akik termelőüzemmel társadalmi tanulmányi ösztöndíjat kötnek.

Fiatalok! Szép dolog iparszerű állattenyésztésben és az élelmiszeriparban dolgozni, mely egyre nagyobb állami és egyéni jövedelmet biztosít. Korábban végzett növendékeink 2000–4000 Ft-ot keresnek havonta, beosztástól függően.

8. osztályos tanulók! Küldjétek jelentkezési lapjaitokat iskolánkhoz!

Tanulmányi munka

Jelölések :

leány

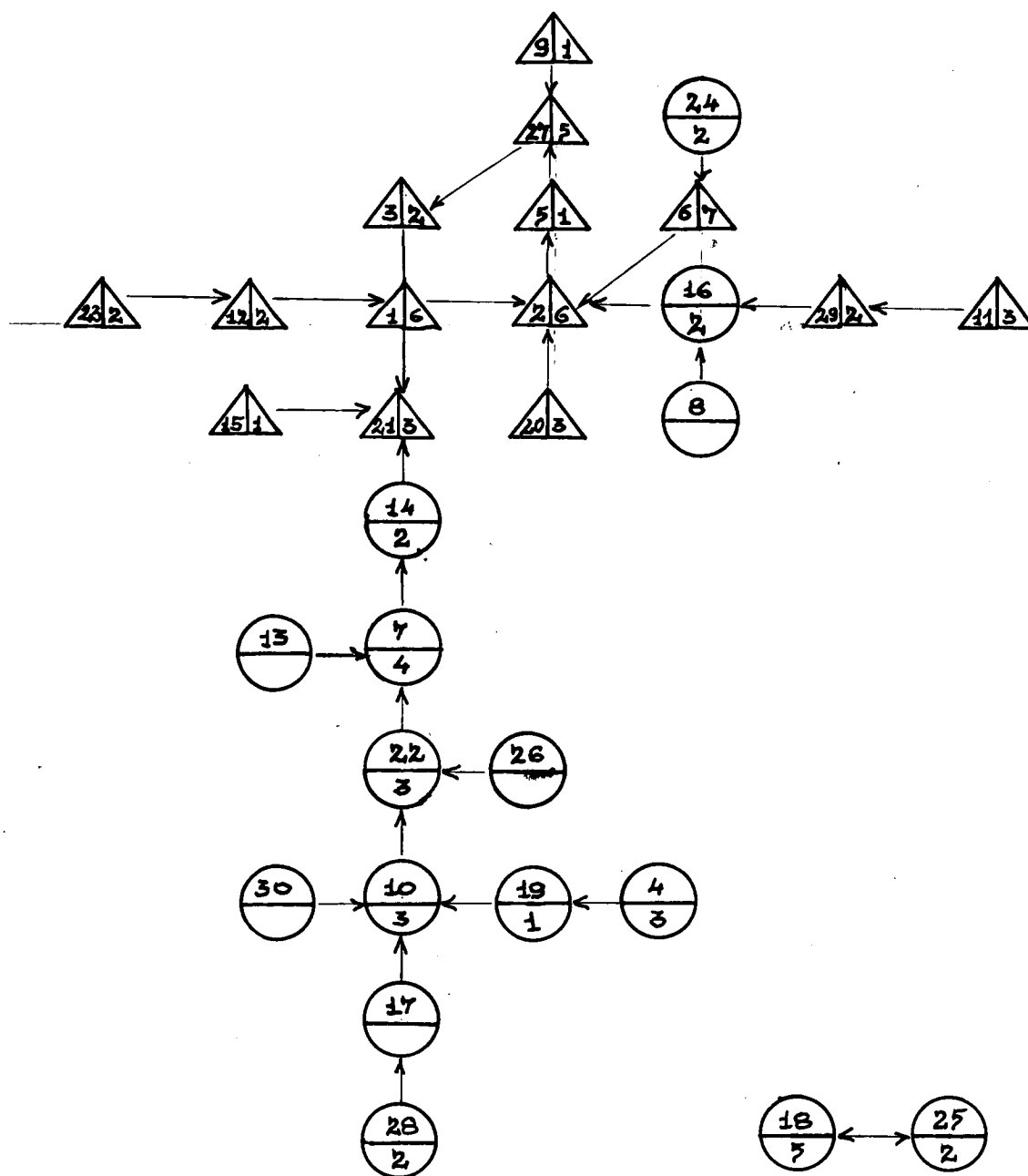
fiú

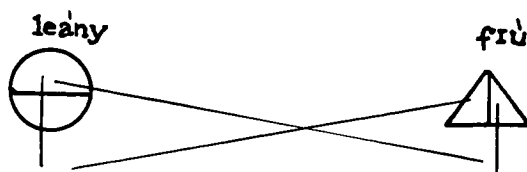
tanuló sorszáma

a kapott szavazatok sz.

Munka

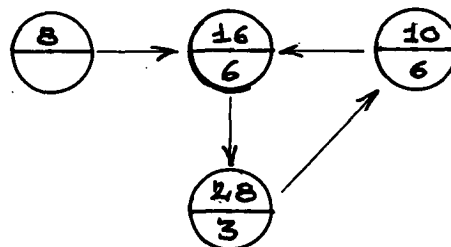
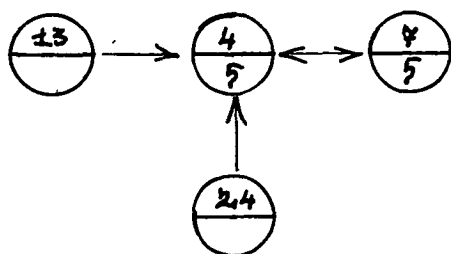
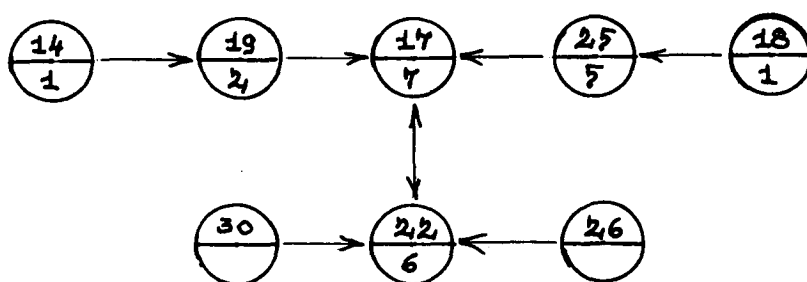
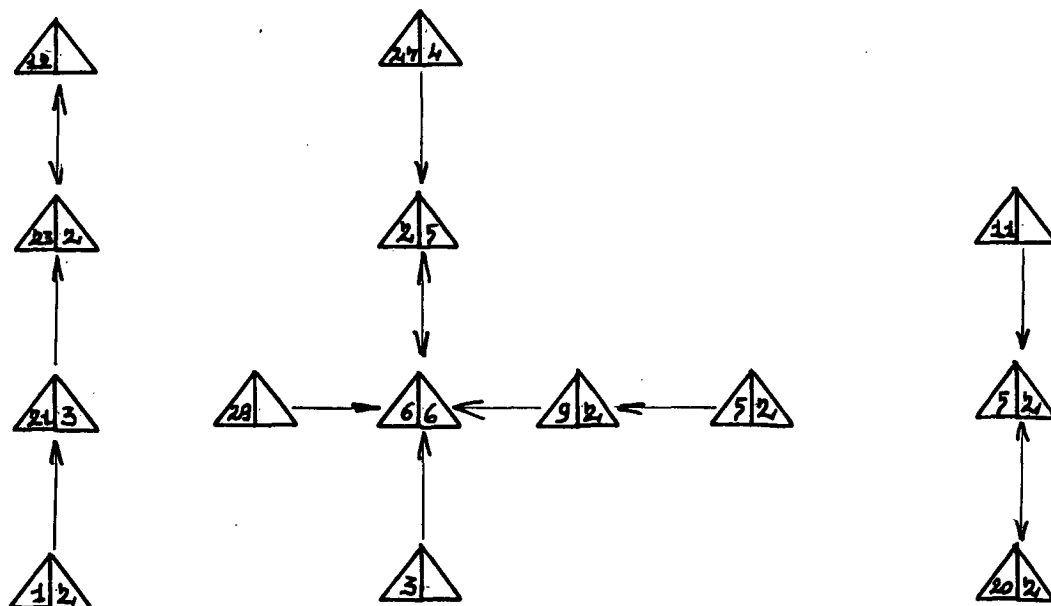
Jelölések:

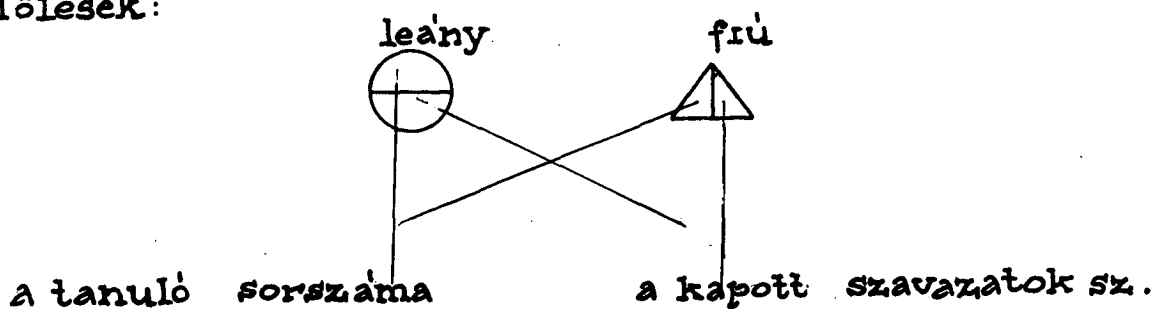
a tanuló sorszáma

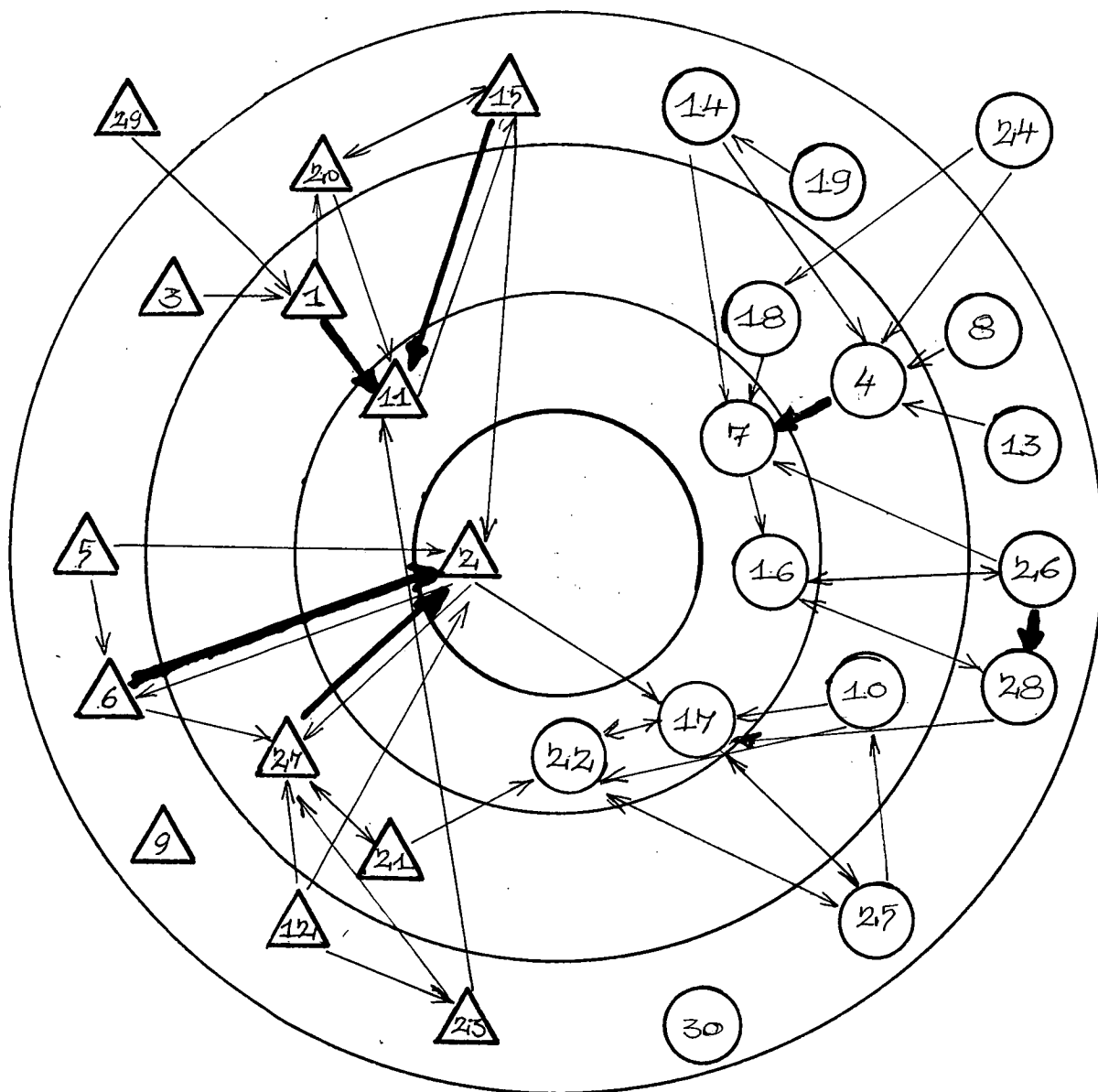
a kapott szavazatok sz.

Szabadidő

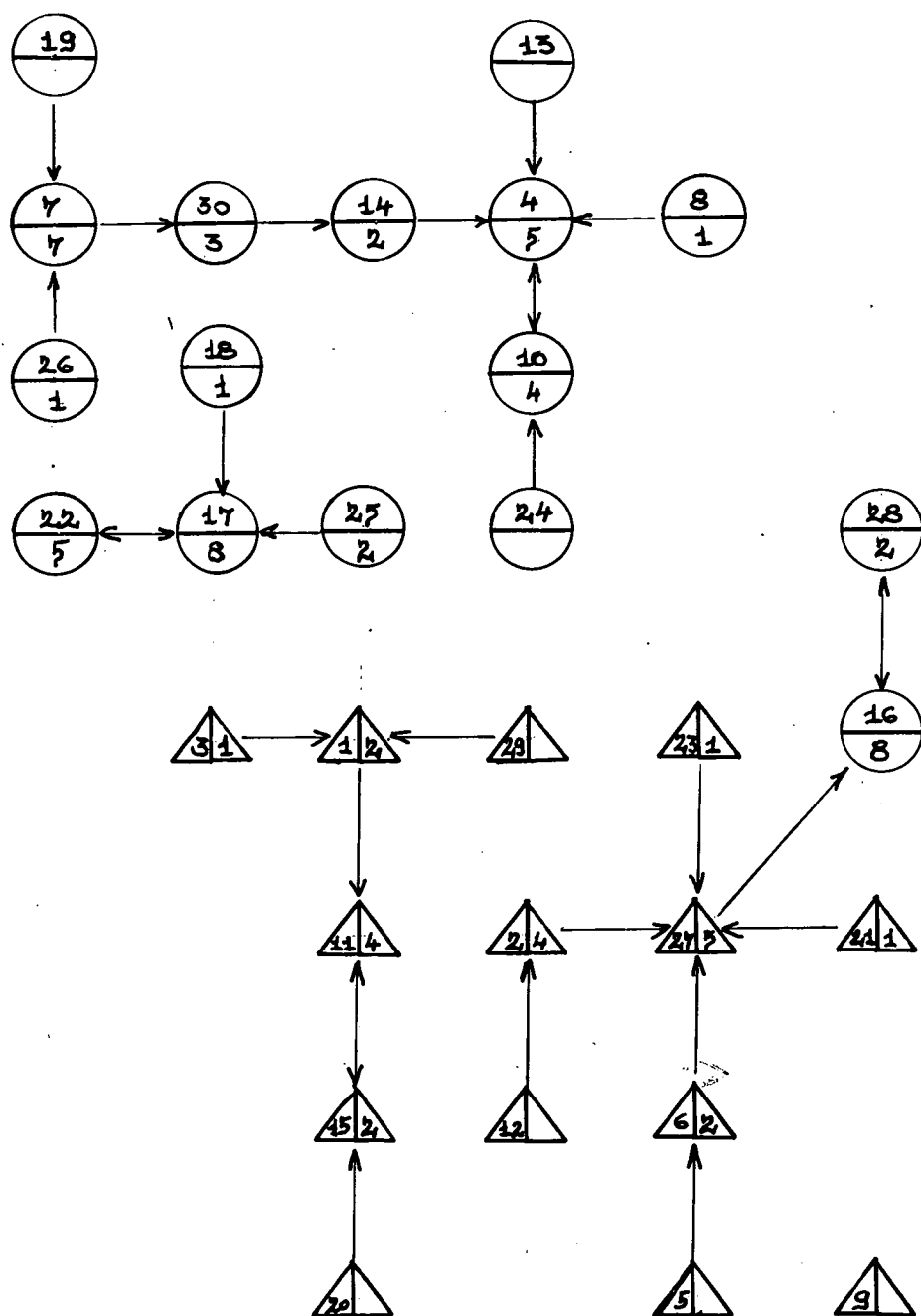

Jelölések:

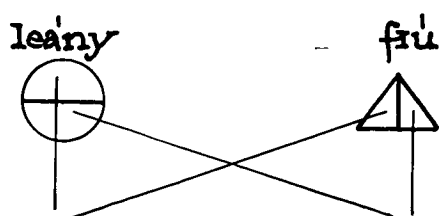

Tanulmányi munka

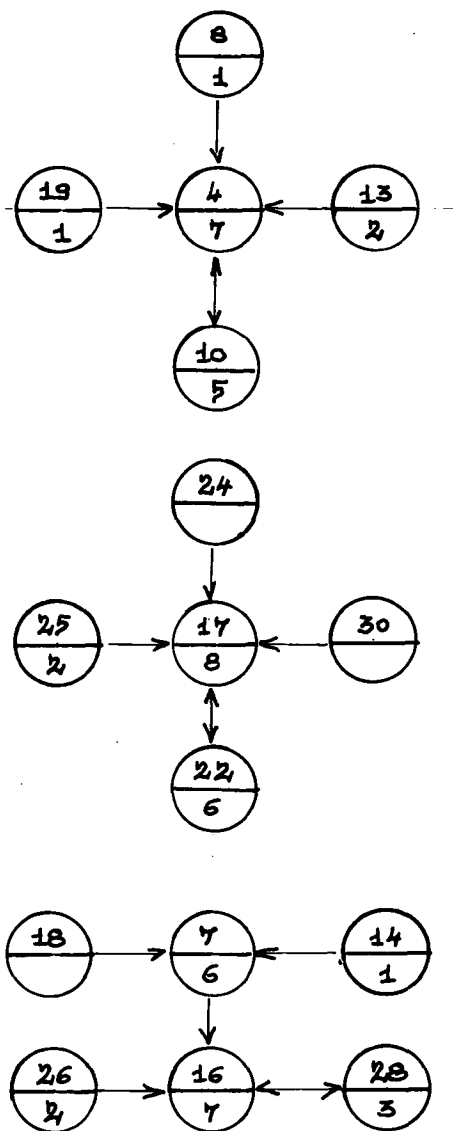
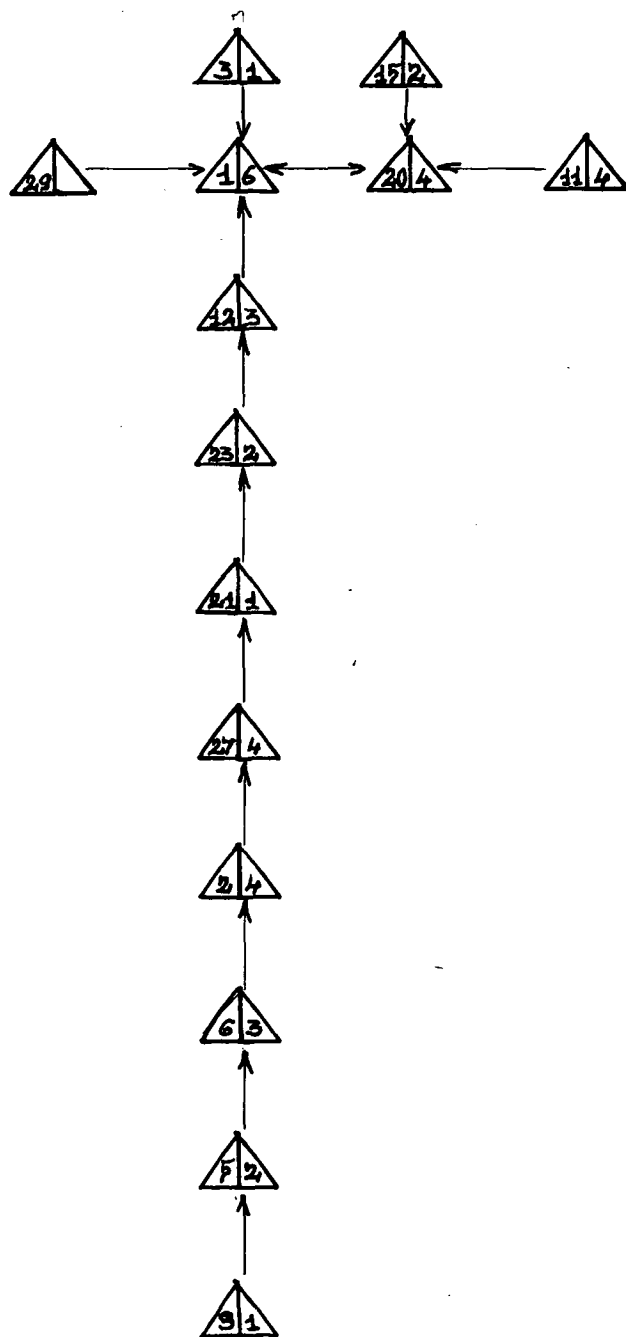

Jelölések :

a tanuló sorszáma

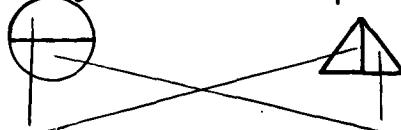
a kapott szavazatok sz.

Jelölések:

leány

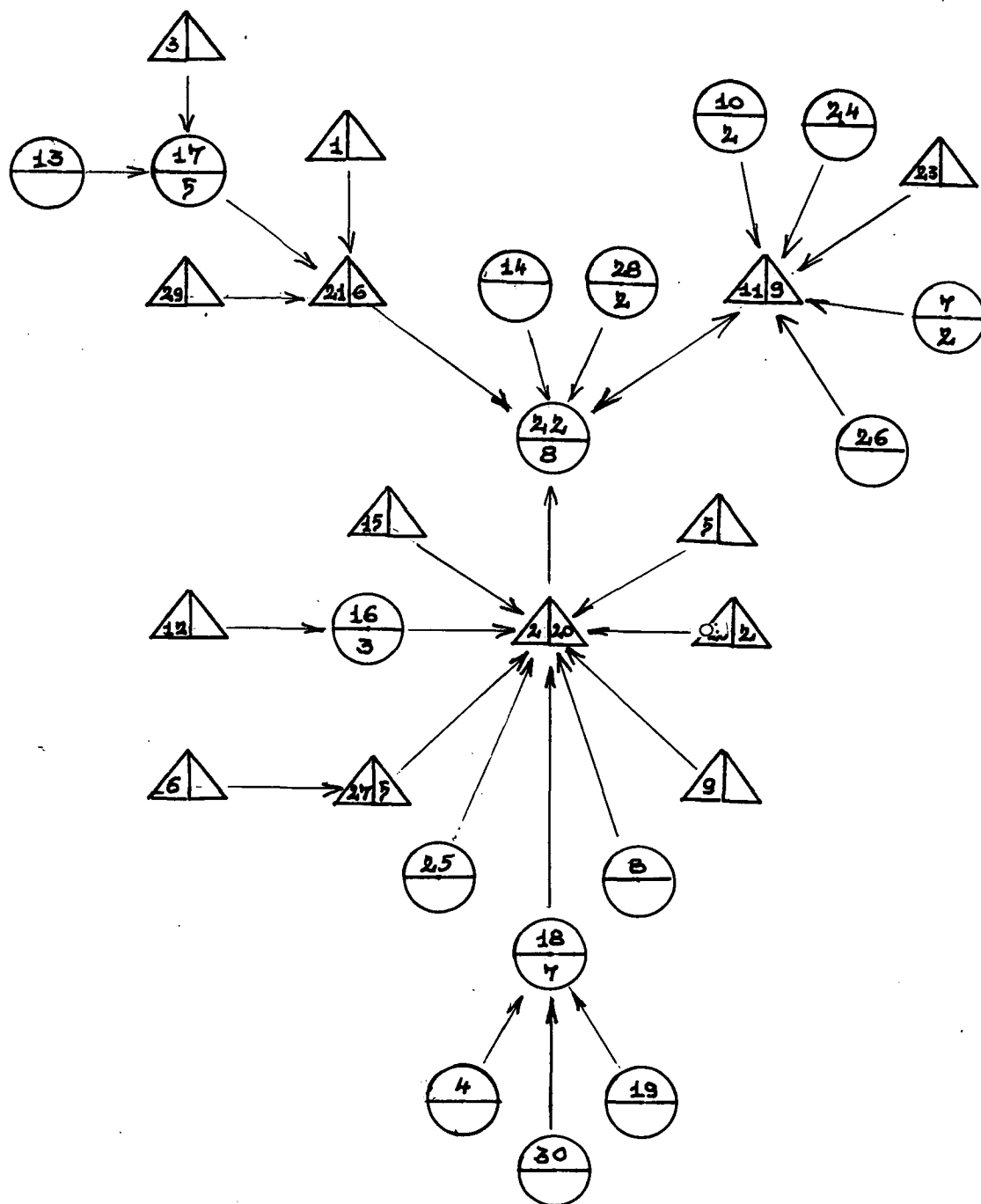
fiú

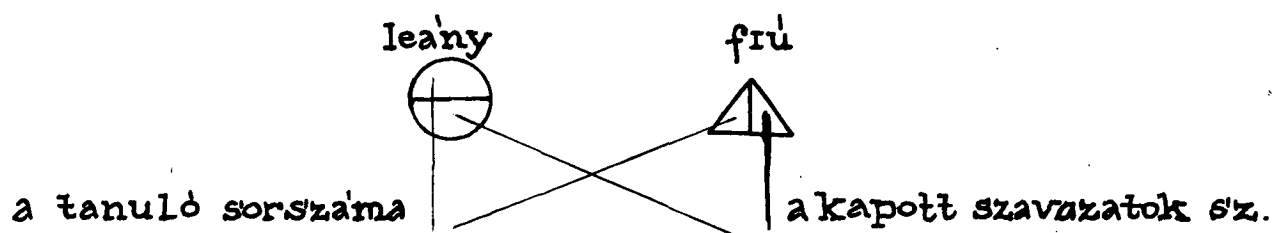
a tanuló sorozama

a kapott szavazatok sz.

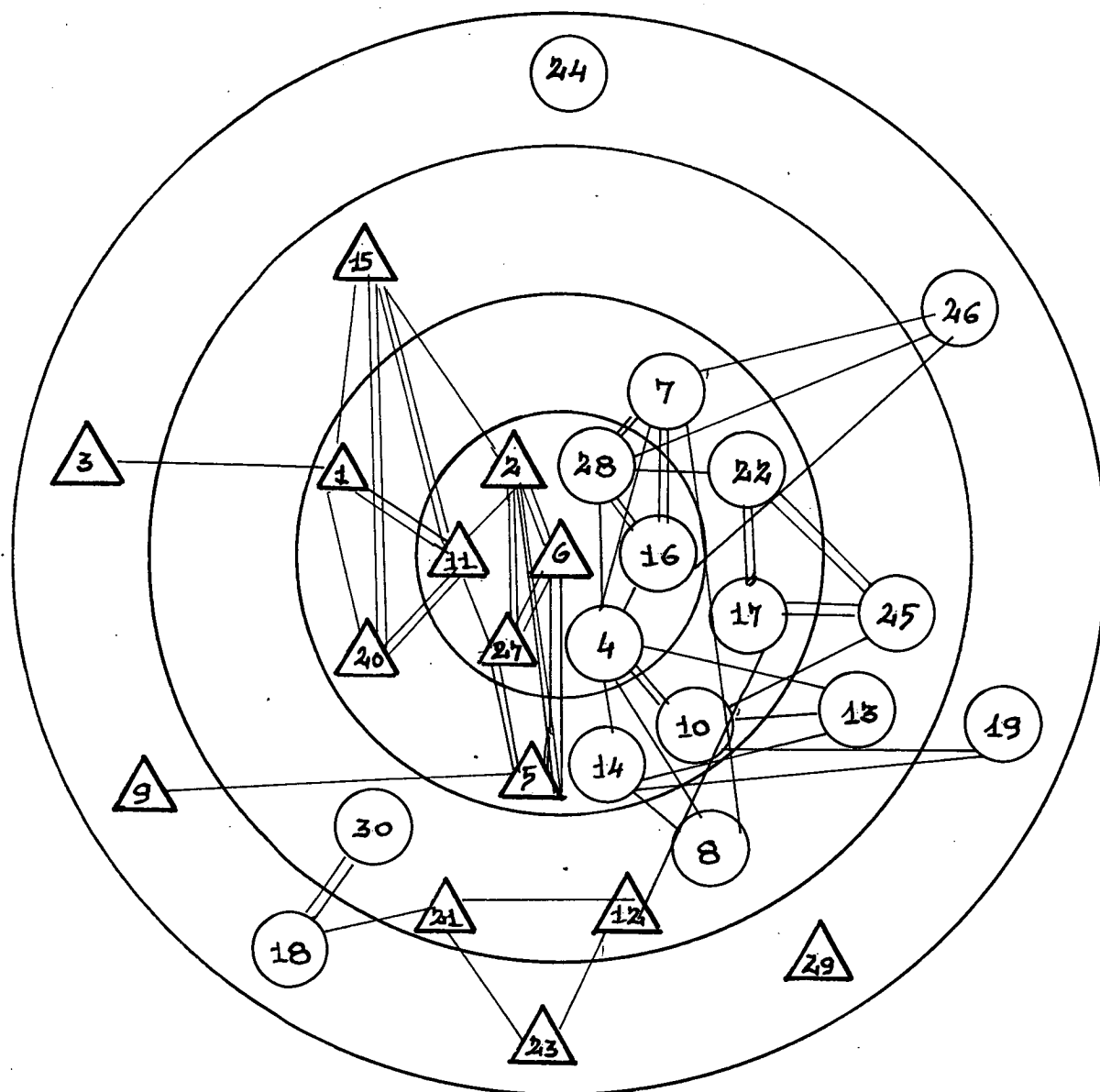
Politikai jellegű kérdés

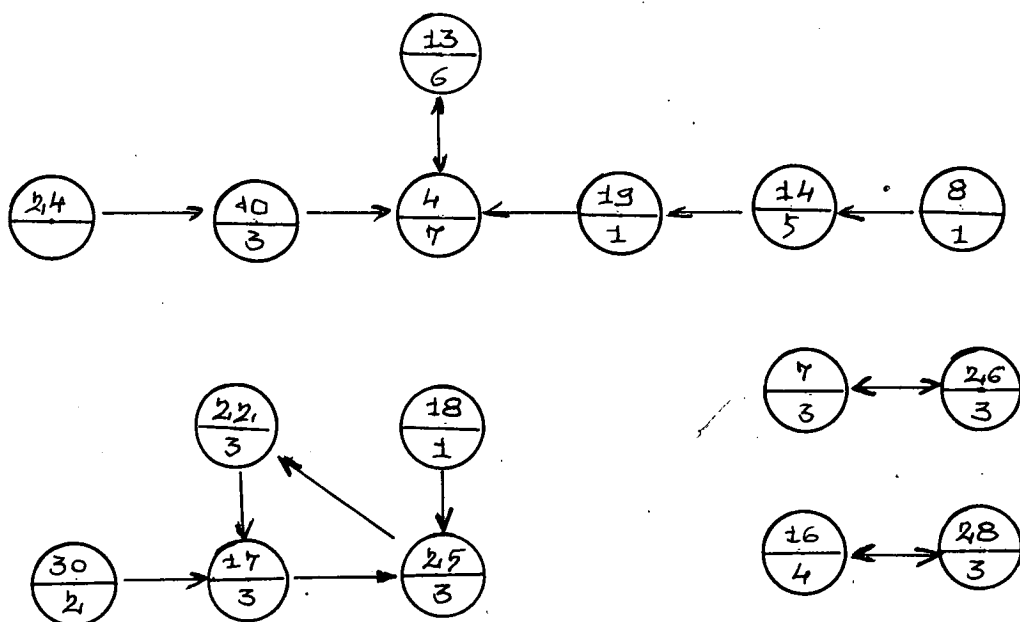
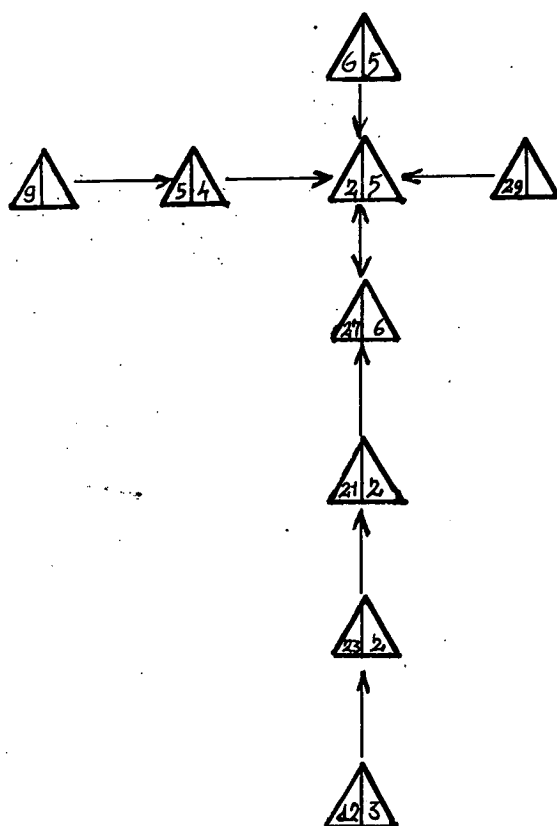
Jelölések:

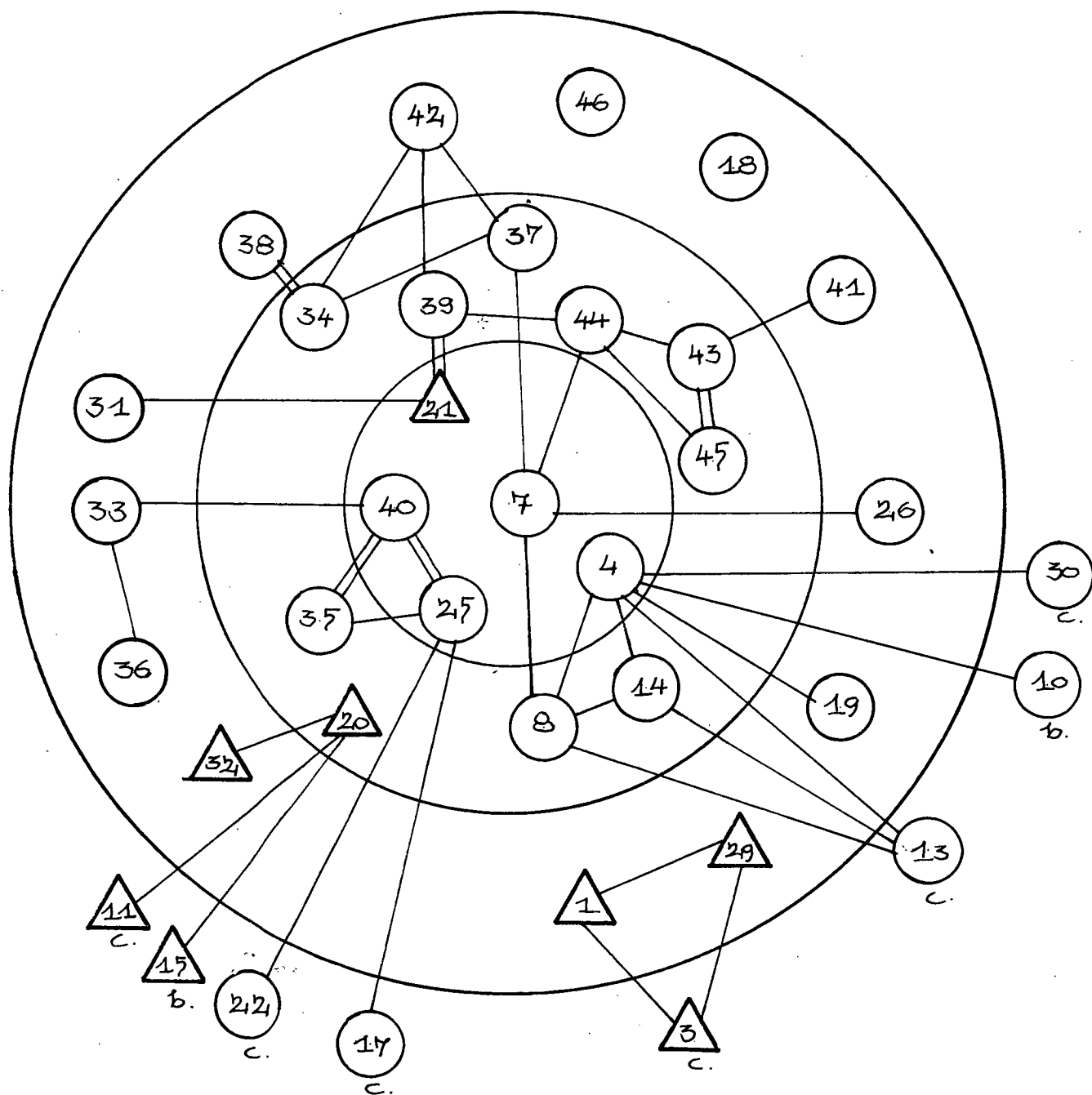
3.1 mètres

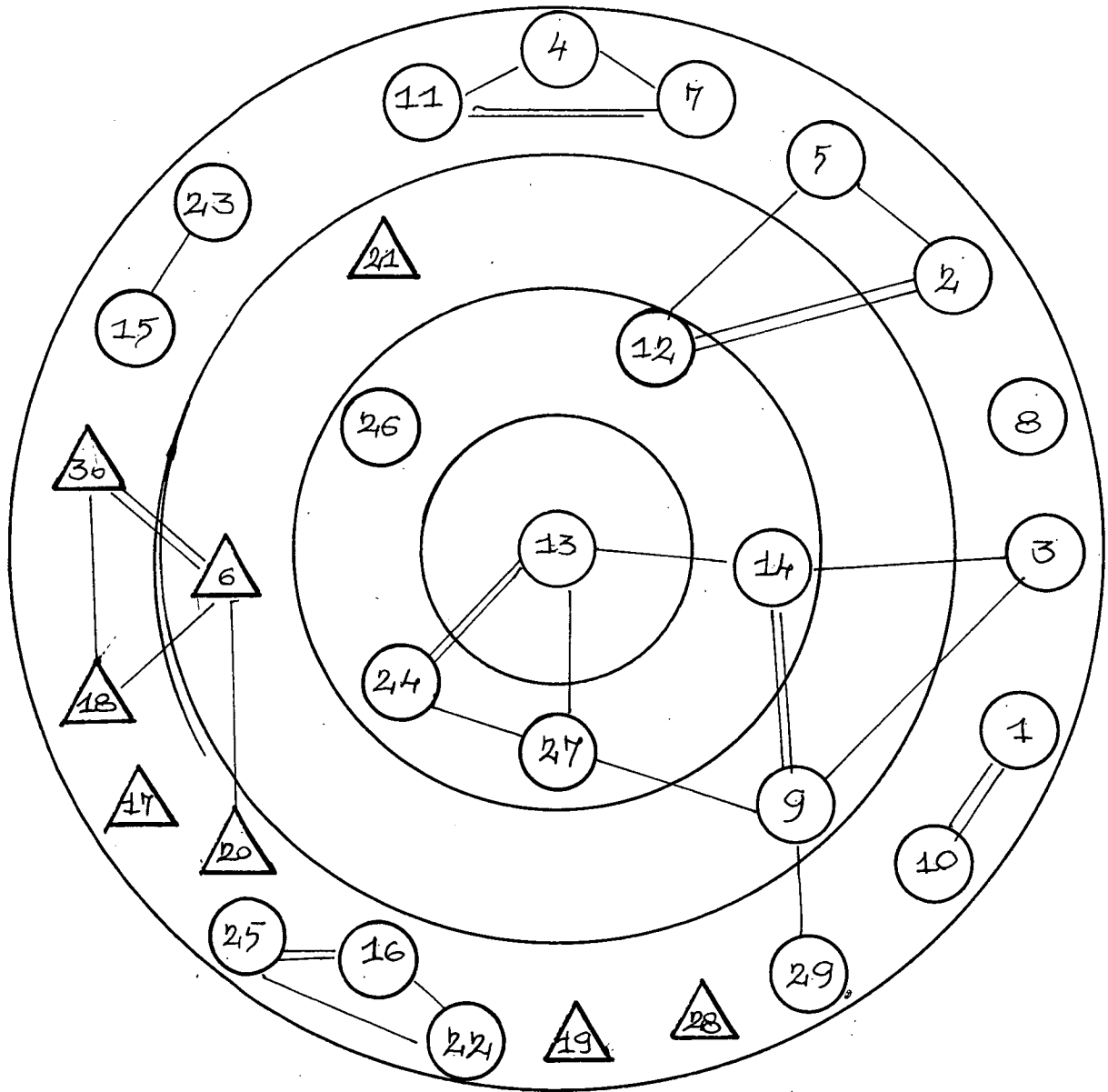
3. mères

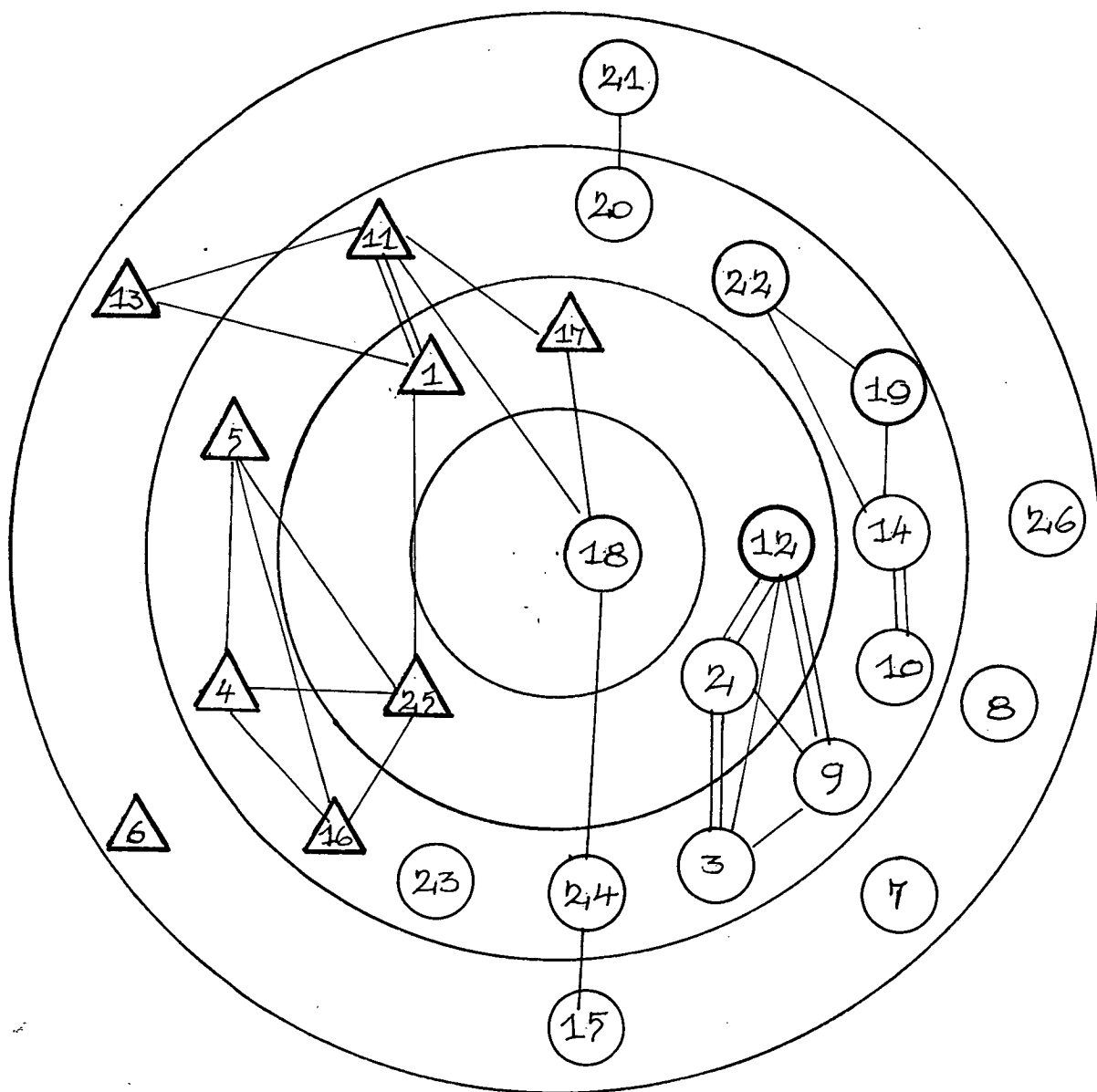
1977 mārcius

1978-79 II. félév [mārcius]

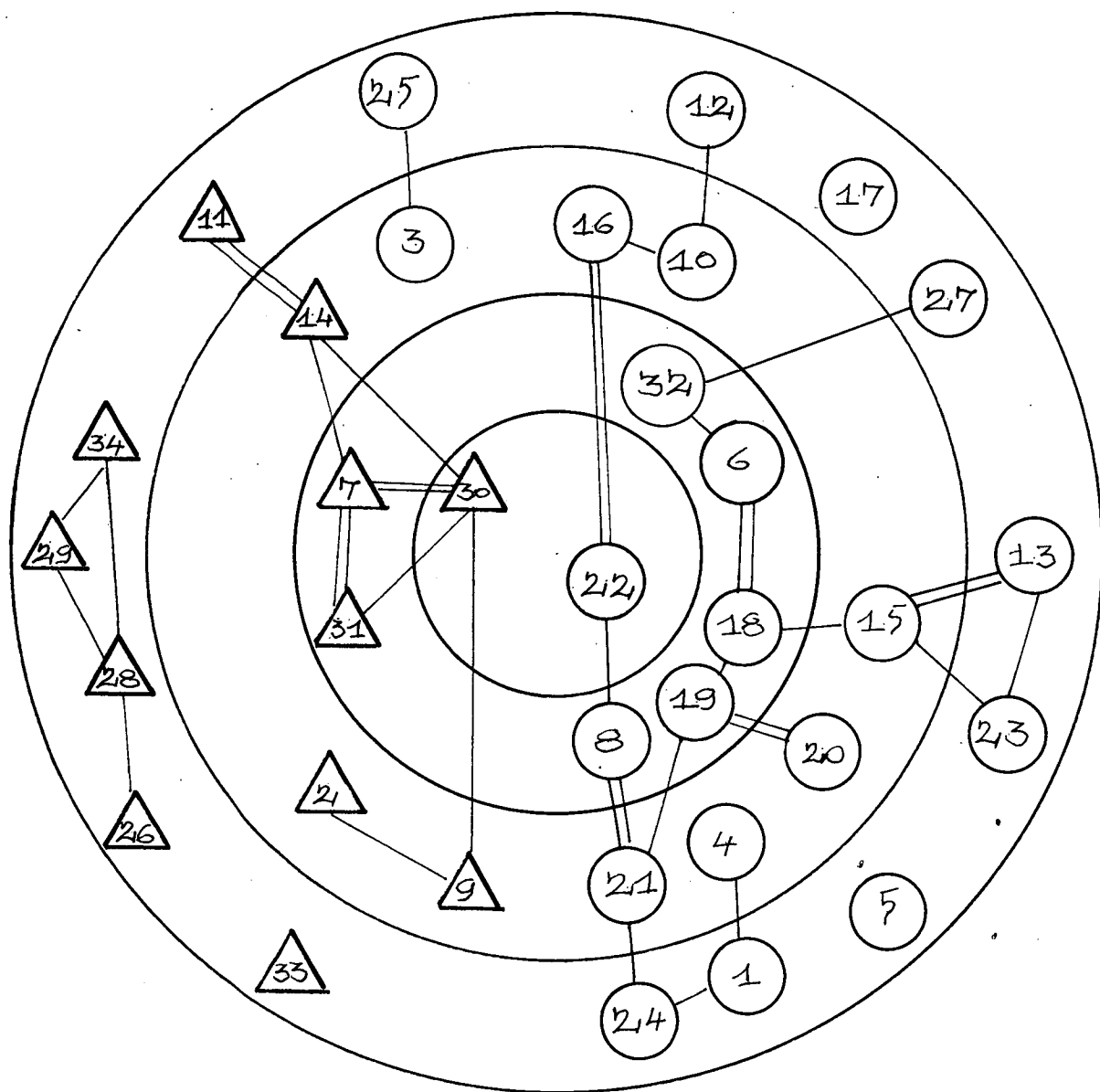

1978-79. tanév II. félév [március]

III.C.

1978-79. tanév II. félév (március)

15-65/1979.
.....bksz.

Keczer Tamás
Tárgy: doktori érzéklátá:.....
Melléklet: 1 db disszertáció

Dr.Duró Lajos elvtársnak
tszv.egyetemi docens

H e l y b e n

Professzor Elvtárs!

Mellékelve . Keczer Tamás Gimnáziumi osztályközösség személyközi
kapcsolatainak fejlődése

című doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbirálni
sziveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szíves figyelmét fel-
hívnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a birálat elkészítésének
és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított
harmadik hónap utolsó napjában állapította meg.

A mellékelt értekezést a birálat elkészítése után sziveskedjék átadni
tanácske könyvtárasának leltárba vétel és a könyvtárban való olhelye-
zésre céljából.

Szeged, 1979. máj.24.

C. János

.....
dékan

A kiadmány hiteles:

R. Magyarszék. R. Duró
főelőadó

Kapták: Dr.Duró Lajos tszv.docens
Dr.Ágoston György prof. . társbiráló